

Åse Langballe, Kari Trøften Gamst og Marit Jacobsen

Den vanskelige samtalen

Barneperspektiv på barnevernarbeid

Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse

Nasjonalt kunnskapssenter

om vold og traumatisk stress a/s

www.nkvts.no

 NKVTS

Den vanskelige samtalen

Barneperspektiv på barnevernarbeid
Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse

Åse Langballe
Kari Trøften Gamst
Marit Jacobsen

2010

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) er et selskap under Unirand AS som er heleid av Universitetet i Oslo. NKVTS består av tidligere Psykososialt senter for flyktninger, Kompetansesenter for voldsofferarbeid, Nasjonalt ressurs-senter for seksuelt misbrukte barn og deler av Kontoret for katastrofepsykiatri.

Formålet med senteret er:

Å utvikle, vedlikeholde og spre kompetanse og kunnskap som kan bidra til:

- Å redusere helsemessige og sosiale konsekvenser av vold og traumatisk stress
- Å forebygge vold og traumatisk stress

Senterets oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, undervisning, formidling og veiledning.

Bak opprettelsen av senteret står:

Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis og politidepartementet, Forsvarsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

ISBN 978-82-8122-032-4 (trykt)

ISBN 978-82-8122-033-1 (PDF)

ISSN 0809-9103

Henvendelse vedrørende publikasjonen rettes til Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Kontaktinformasjon på www.nkvts.no

Forord

«Den vanskelige samtalen» er et forsknings- og kompetanseutviklingsprosjekt i samarbeid mellom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-Ø) og Barne- og ungdomsavdelingen, Bydel Sagene. Prosjektet inngår i forskningsprogrammet *Oppvekstvilkår, problematferd og inkludering* (OPI) ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP), Universitetet i Oslo. Det er hovedsakelig finansiert av NKVTS og RVTS-Ø, men er også støttet av RBUP Øst og Institutt for spesialpedagogikk, gjennom OPI.

Formålet har vært å fremskaffe forskningsbasert kunnskap om metodikk for barne-samtaler i barnevernet, og en adekvat og effektiv måte å lære bort denne metodikken på.

Prosjektet er en videreføring av et arbeid gjennomført de siste 15 årene, vedrørende barns deltakelse i dommeravhør, nærmere bestemt hvordan politietterforskere kommuniserer med barn når de etterforsker saker hvor det er mistanke om vold og seksuelle overgrep mot barn. Kvalitative studier av kommunikasjonen mellom etterforskerne og barna som deltar i dommeravhør har ført til utarbeidelse av en dialogisk samtalemetode for barn (DCM), til bruk i strafferettslig sammenheng (Gamst & Langballe, 2004).

Kari Trøften Gamst utarbeidet ideen til dette prosjektet. Sammen har vi hatt ansvaret for prosjektledelsen.

Barnevernet i Bydel Sagene hadde lenge vært involvert i forsknings- og utviklingsarbeid ved ISP, gjennom prosjektet *Oppvekstvilkår, problematferd og inkludering*. Ann-Cathrin Faldet, prosjektleder ved Barne- og Ungdomsavdelingen i Bydel Sagene og doktorgradsstipendiat ved ISP, var i første omgang vårt bindeledd til Sagene Barnevern. Prosjektleder for OPI, professor Edvard Befring, så nødvendigheten av å fremskaffe kunnskap om barnesamtalen i barnevernet, og innlemmet prosjektet i OPI. Prosjektets referansegruppe har bestått av leder i Sagene Barnevern Iben van den Berg, sekretær Ann-Cathrin Faldet, Hilde Graff og Tone M. Hølmebakk fra Barne og Ungdomsavdelingen i Bydel sagene, samt prosjektlederne. Prosjektet er godkjent av NSD.

Iben van den Berg, samt faglederne Inger Hilde Østensen og Turid Rogstad har vist stor interesse for ervervelse av ny kunnskap, og vilje til fornyelse. De har administrativt, praktisk og pedagogisk lagt til rette for gjennomføringen av prosjektet gjennom

kontakt med bydelsadministrasjonen, intern planlegging og organisering. De har også deltatt i planleggingsmøter med prosjektledelsen og i deler av opplæringen. Prosjektet ble definert som en del av kompetansehevingstiltaket «Barn i fokus» for de ansatte i Sagene Barnevern.

De 12 barnevernkonsulentene som har gjennomført opplæringen og prøvd ut samtalemetodikken har utgjort prosjektets kjerne. Å tilegne seg spesielle kommunikasjonsferdigheter er en personlig prosess som krever et ønske om forandring, og at den enkelte deltaker har mot, og er åpen for å lære noe om sin egen kommunikasjonsstil. Barnevernkonsulentene har vist engasjement og vilje til å bidra med å utvikle kunnskap. Denne innsatsen har sprunget ut av et oppriktig ønske om å gjøre en god jobb, og å bli bedre til å samtale med barn. Prosjektet har vært arbeidsmessig krevende, og til tider belastende, fordi det hele tiden har foregått parallelt med det daglige arbeidet, hvor det ofte skjer uforutsette alvorlige hendelser, gjerne av akutt karakter. Takk til ledelsen ved Sagene Barnevern og barnevernkonsulentene for det tette og positive samarbeidet og de gode samtalene!

En stor takk rettes også til foreldrene og de 47 barna som ga oss tillit ved å samtykke til benyttelse av barnesamtalene i forskningsøyemed. Dette innebar både tillatelse til å ta lydopptak av samtalene og til å være observatør ved gjennomføringen av disse.

Kari Trøften Gamst og Åse Langballe har sammen hatt ansvar for utviklingen og gjennomføringen av innovasjonen, tilrettelegging av analyser og innsamling av samtlige data. All teori og alle figurer som illustrerer DCM er utviklet av prosjektlederne i fellesskap. Kari Trøften Gamst har bidratt i avsnittet om barnesamtalen i barnevernet. Spesialpedagog og prosjektmedarbeider Marit Jacobsen, NKVTS, har gjennomført størstedelen av de kvantitative analysene, hjulpet til med statistikk og bidratt med transkripsjonsarbeid. Hun har også hjulpet til med å redigere rapporten, og bidratt ved fremstilling av alle kapitlene. Åse Langballe har hatt ansvar for analysearbeidet, gjennomført de kvalitative analysene og skrevet ut og slutført rapporten. Førsteamanuensis Peer Møller Sørensen ved ISP og psykolog Egil Nygård, NKVTS, har hjulpet til med statistikk.

Fem masterstudenter har vært tilknyttet prosjektet. Fra Institutt for spesialpedagogikk, UIO: Ida Kristine Foss Debes og Marit Jacobsen. Fra Avdeling for samfunnsfag, Høgskolen i Oslo: Monica Berge, Linda Beate Svalsrød og Astrid Wettrhus. Alle har gjennom sine masteroppgaver bidratt med nyttig kunnskap om barnesamtalen i barnevernet. Spesialpedagogene Lene Haugen og Christine Scott har hjulpet til i opplæringen, samt bidratt til transkripsjonsarbeid og systematisering av det kvantitative datamaterialet.

Førsteamanuensis Elisabeth Gording Stang, Høgskolen i Oslo og professor Kristin Skjørten, NKVTS, har bidratt gjennom viktige faglige samtaler. De har også kommet med nødvendige presiseringer og faglige innspill til denne rapporten. Bibliotekar Sonja Haugland, NKVTS, har lest korrektur og gitt nyttige innspill til rapportens språklige utforming.

Takk til hver og en av dere for at dere har gitt av deres tid og faglige kunnskap!

NKVTS og RVTS-Ø Oslo, desember 2009

Åse Langballe og Kari Trøften Gamst, prosjektledere

Masteroppgaver tilknyttet prosjektet

Astrid Wettrhus:

Barnesamtalen i barnevernet – hva fører den til?

En kvalitativ studie av hvordan en dialogisk samtalem metode for barn i barnevernet virker inn på barneperspektivet i saksbehandlingen.

Master i sosialt arbeid, Avdeling for samfunnsfag, Høgskolen i Oslo, mai 2009.

Studiens problemstilling lyder: Hvordan virker informasjon fra barnet inn på barnevernets saksbehandling, og hvordan kan disse innvirkningene forstås? Gjennom analyse av fem transkriberte barnesamtaler gjennomført av barnevernkonsulenter under opplæring i Den dialogiske samtalem etoden (DCM), intervjuer med barnevernkonsulentene som gjennomførte samtalerne, samt tilknyttede saksdokumenter, viser denne studien et økt barneperspektiv i barnevernarbeidet etter gjennomføring av barnesamtale. Et økt barneperspektiv fremkommer i form av fenomenene *økt sensitivitet, virkeliggjøring av omsorgssvikt og forpliktelse til handling*.

Monica Berge og Linda Beate Svalsrød:

Pålitelighet i barns utsagn, en innholdsanalyse av barnesamtalen i barnevernet.

Master i sosialt arbeid, Avdeling for samfunnsfag, Høgskolen i Oslo, mai 2008.

Studiens tema er hvordan barns rolle som part i barnevernsaker kan styrkes gjennom vektlegging av barns pålitelighet.¹⁶ barnesamtaler er analysert ved hjelp av Criteria-Based Content Analysis (CBCA). Studien viser at samtlige av barna i utvalget fortalte på en slik måte at alle kriterier i CBCA forekom, med unntak av ett. I gjennomsnitt var 10,75 av 19 kriterier til stede i hver barnesamtale, noe som er langt mer enn hva foreliggende forskning krever for at utsagn skal anses som pålitelig. Disse funnene viser at CBCA kan være et nyttig analyseredskap for å styrke barns rett til å bli hørt i barnevernet.

Ida Kristine Foss Debes og Marit Jacobsen:

Barnesamtalen i barnevernet.

En studie av barns fortellinger om omsorgssvikt.

Masteroppgave ved Institutt for Spesialpedagogikk, Utdanningsvitenskapelig fakultet, Universitetet i Oslo, høst 2007.

Gjennom kvalitativ analyse av 14 transkriberte barnesamtaler var målet å oppnå mer kunnskap om barns opplevelse av omsorgssvik. Analysene ga innblikk i følgende temaer knyttet til barnas omsorgssituasjon: hvordan det er å bli sviktet, å mangle trygghet, å mangle informasjon om egen situasjon, å påta seg ansvar i familien og å støtte og beskytte seg selv i det som er vanskelig. Videre bidro studien til økt forståelse for *hvordan* barn forteller om omsorgssvikt: gjennom bruk av følelsesord, språklige bilder og handlingsbeskrivelser.

Innhold

Forord	3
Masteroppgaver tilknyttet prosjektet	7
Sammendrag	11
Summary	15
1 Problemstillinger og bakgrunn	19
1.1 Mål og problemstillinger	19
1.2 Avgrensning	20
1.3 Begrepsavklaring	20
1.4 Utsatte barn har rett til å bli hørt	21
1.5 Barn som informanter	24
1.6 Innovasjon	25
1.7 Barneperspektivet	27
1.8 Opplæringsbehov	28
1.9 Forskning om opplæringsmetoder i samtalemetodikk for barn	29
1.10 Samtalemetodikk for barn i barnevernet	31
2 Den Dialogiske Samtalemetoden	34
2.1 Samtalens mål	35
2.2 Samtalemetodens områder	36
2.2.1 Fasetilnærming	36
2.2.2 Verbale formuleringer	37
2.2.3 Tematisk utvikling og organisering	37
2.2.4 Fysiske rammefaktorer	38
2.2.5 Oppsummering av metodens områder	38
3 Forskningsmetode	43
3.1 Rekruttering	43
3.2 Utvalg	44
3.3 Empiri	44
3.3.1 Barnesamtalene	44
3.3.2 Skriftlig og muntlig informasjon fra barnevernksulentene	45
3.3.3 Opplæringsmodell	45

4	Analyse	48
4.1	Kvantitative analyser	48
4.1.1	Faseinndeling	49
4.1.2	Ordmengde (dominans)	50
4.2	Evalueringsdata	51
5	Resultater	52
5.1	Resultater fra opplæringen	52
5.1.1	Forekomst av faser	52
5.1.2	Dominans	53
5.1.3	Barnas frie fortellinger	54
5.2	Resultater fra de kvalitative analysene	57
5.2.1	Et utvidet barneperspektiv	57
5.2.2	Den Dialogiske Metodens anvendbarhet	59
5.2.3	Metodisk tilpassing	61
5.2.4	Samtalens faser i barnevernet	62
5.2.5	Organisatoriske endringer	75
5.2.6	Fysiske rammebetingelser	76
5.2.7	Oppsummering av metodeutprøvingen	76
6	Diskusjon	79
6.1	Validitet	79
6.2	Opplæringens innsats	80
6.3	Tilpassing av Den Dialogiske Samtalemetoden	81
6.4	Et utvidet barneperspektiv	82
7	Oppsummerte funn	84
8	Implikasjoner	86
	Oversikt over figurer og tabeller	88
	Litteratur	89
	Vedlegg 1	96
	Vedlegg 2	98
	Vedlegg 3	103
	Vedlegg 4	105
	Vedlegg 5	107
	Vedlegg 6	110
	Vedlegg 7	111
	Vedlegg 8	113
	Vedlegg 9	124

Sammendrag

En dialogisk samtalemotodikk for barn i dommeravhør (DCM) (Gamst & Langballe, 2004) er utviklet og deretter prøvd ut og tilpasset barnesamtaler i barnevernet. Utprøvingen som innebærer at et barnevernkontor, med både ledelse og barnevernkonsumlenter, har vært involvert i en opplæring i nesten to år, kan betegnes som en innovasjon fordi den har ført til endringer av eksisterende praksis. Innovasjonen innebærer implementering av både teori, metodiske fremgangsmåter og utvikling av personlige ferdigheter. Relatert til tidligere undersøkelser vedrørende effekt av opplæring i samtalemotodikk for barn innen politi og barnevern, er denne studien unik. Det er ikke tidligere beskrevet en feltstudie hvor det er tatt hensyn til både opplæringens faglige innhold, tidsaspekt, læringsstrategier og organisasjonsmessige forhold når det dreier seg om implementering av samtalemotodikk for barn.

Mål og problemstillinger

Studiens overordnede intensjon er å fremskaffe mer kunnskap om barnesamtalen i barnevernet, implementere forskningsbasert metodikk, og å øke barnevernkonsumlenterenes handlingskompetanse slik at barneperspektivet i større grad ligger til grunn for deres arbeid. For å oppnå dette er målet både å prøve ut og tilpasse metodikk i feltet og å finne gode og tilstrekkelige metoder for kompetanseheving når det gjelder kommunikasjon med barn i barnevernet. De nevnte målene er operasjonalisert til følgende problemstillinger:

- Kan en dialogisk samtalemotode for barn (DCM) utviklet for saksbehandling for domstolene (dommeravhør) være anvendbar i barnevernfaglig praksis?
- Hvordan kan DCM tilpasses de spesifikke kravene til samtaler med barn i avdekkings- og oppfølgingssamtaler i barnevernet?
- Hva er nødvendige komponenter i en opplæringsmetodikk som fører til en reell implementering og tilpasning av DCM i barnevernet?
- Hvordan innvirker DCM på barnevernets praksis relatert til gjennomføring av barnesamtaler?

Metode

Prosjektet innebærer både innovasjon og forskning. Innovasjonen består av en implementeringsperiode på ett og et halvt år, hvor 12 erfarne barnevernkonsulenter pluss to fagledere på ett barnevernkontor har fått opplæring i DCM. De 12 barnevernkonsulentene har gjennomført mellom tre og fem samtaler hver med forskjellige barn, til sammen 48 samtaler. Gjennomsnittsalderen på barna er 11,5 år. Alle samtalene er tatt opp på lydfiler og transkribert av spesialpedagoger som har erfaring fra forskningsintervjuer med barn, samt en profesjonell transkriptør. For å måle resultatene av opplæringen er det foretatt statistiske analyser av 27 samtaler som er gjennomført før opplæringens start, umiddelbart etter opplæringen og seks måneder etter avsluttet opplæring. Disse kvantitative analysene er basert på et modifisert registreringsskjema utviklet av Gamst og Langballe (2004). Tre uavhengige fagpersoner med godt kjennskap til samtalemetoden har foretatt registreringene. For å sikre interskårerelabilitet er fire samtaler skåret av alle fagpersonene, og det er målt 75 % sammenfall. Resultatene er signifikantstestet med T-test for et avhengig utvalg.

Videre har barnevernkonsulentene tatt notater etter alle de 48 samtalene, og de har gitt sine subjektive erfaringer og refleksjoner vedrørende opplæringen og benyttelse av DCM. De har også blitt observert av prosjektlederne eller prosjektmedarbeiderne under en samtale hver, og fått umiddelbar tilbakemelding på denne. Lydopptakene og dialogutskriftene av barnesamtalene er også benyttet som grunnlag for egenanalyse og som grunnlag for tilbakemeldinger på de gjennomførte barnesamtalene. Det er foretatt prosessevaluering (skriftlig, semistrukturert intervju) midtveis i innovasjonen, samt sluttevaluering (to-dagers evalueringsseminar) hvor det er gjennomført skriftlige gruppeoppgaver og nedtegnet referater fra diskusjoner. Dette materialet er analysert kvalitativt.

Resultater

Et hovedresultat er at barnevernkonsulentene rapporterer at innovasjonen har ført til en klar forbedring av praksis når det gjelder å gjennomføre barnesamtaler i barnevernet. Studien gir videre funn innen to områder: i) resultater av opplæringen og ii) metodisk utprøving og tilpassing av DCM. Samlet gir disse resultatene viktig kunnskap om metodiske fremgangsmåter som fører til et økt barneperspektiv på barnevernsarbeid. Funnene oppsummeres slik:

Opplæringen

- Vesentlige anbefalte tilnærminger i DCM tas i bruk etter opplæringen.
- Størst endring skjer innen de områdene av samtalemetodikken som dreier seg mest om de tekniske ferdighetene, som samtalestruktur og spørreformuleringer.

- Ferdigheter som krever endring av holdninger og væremåter, relasjonelle ferdigheter, øker på kortere sikt, men avtar etter seks måneder. For at alle aspektene ved DCM skal integreres til god kommunikasjonskompetanse hos den enkelte, som varer over tid, trengs mer og vedvarende personlig veiledning.
- Innovasjonens opplæringsmetode betraktes som adekvat og tilstrekkelig for at det skjer vedvarende endringer i organisasjonen. Hele kontoret har fått et eierforhold til DCM.
- Prosjektets deltakere beskriver et økt og *utvidet* barneperspektiv. Ved å samtale med barnet blir barnevernkonsulentene i større grad oppmerksom på alvoret i barnets omsorgssituasjon, og barnets behov blir mer *synlig*. Dette fører igjen til høyere grad av medvirkning for barnet.
- De formelle rutinene har tidligere overskygget barneperspektivet.

Metodeutprøving og tilpassing

- DCM frembringer mer kvalitativ informasjon fra barna enn hva vanlig praksis har gjort.
- Barnevernkonsulentene erfarer i høy grad at det er nyttig å ha fått et verktøy for samtaler med barn når barnets omsorgssituasjon skal undersøkes, og når igangsatte tiltak skal følges opp.
- Dimensjonene i DCM's rammeverk får ulik betydning i henhold til målet i de forskjellige typene samtaler som barnevernkonsulentene gjennomfører.
- De ulike dimensjonene innen de enkelte fasene i DCM kan med letthet tilpasses avdekkings- og oppfølgingssamtaler med barn i barnevernet.
- Barnesamtalen i barnevernet inngår i en helhet, hvor forberedelser og etterarbeid/oppfølging får en helt annen karakter enn i den strafferettslige konteksten.
- Det fremkommer et behov for å innlemme en ny fase, benevnt som *oppfølgende fase* (fase 8) i DCM.
- Det er behov for nye organisatoriske rutiner som kan sikre akutt beskyttelse og hjelp til barnet når det er vurdert som påkrevet, og at adekvate tiltak settes inn på sikt.
- Etter implementeringen er det innredet et eget rom for samtaler med barn.

Implikasjoner

Barnevernet har unike muligheter til å få tilgang til barn og unges subjektive virkelighetsbeskrivelser, og de har et stort ansvar for å beskytte og ta vare på barn. Det er vesentlig at ikke faglige, økonomiske og personlige omkostninger får legge hindringer i veien for at barna skal få gode muligheter til å delta som aktive informanter i saker som omhandler dem selv i barnevernets arbeid. Denne undersøkelsen viser at det er

krevende å tilegne seg ferdigheter som handler om kommunikasjon med barn i barnevernfaglig virksomhet, både på et personlig og et administrativt plan. Noen barn kan, vil eller tør ikke fortelle hvordan de opplever sin virkelighet. Da skal de få slippe å si noe, og likevel få støtte og beskyttelse. Andre barn er motiverte og ser det som en rett å få muligheter til å fortelle om seg selv. Da er det svært viktig at de blir lyttet til og tatt på alvor. Å involvere barna i saksbehandlingen krever rutiner for samarbeid slik at barna blir fulgt opp. Dette innebærer tilgang på adekvate hjelpetiltak på kort og lengre sikt.

Det handler i denne sammenheng ikke kun om at barnevernkonsulentene tilegner seg kunnskap om alle forhold som influerer på kommunikasjonen med barnet i samtalen. For å ta i bruk den nye kunnskapen, kunne tilpasse samtalemotodikken til samtaler med ulike barn samt tilpasse den til en personlig stil, trengs et system som sikrer at den nyervervede kunnskapen vedlikeholdes og videreutvikles. Støtte fra ledelsen, kollegialt samarbeid, veiledning og tilførsel av ny kunnskap er vesentlige komponenter. Barn er avhengige av kompetente voksne hvis de skal åpne seg og fortelle om temaer som de av ulike grunner opplever som sensitive, og som er spesielt utfordrende fordi de handler om relasjoner i den nære familien. Det er svært nødvendig å satse på gode opplæringsmetoder og vedvarende utviklingsmuligheter for barnevernkonsulentene, slik at de både *er kompetente* og *våger* å arbeide med et barneperspektiv i sentrum, hvor barna er aktiv deltakere.

Opplæringen, utprøvingen og tilpassingen av DCM har ført til ny forskningsbasert kunnskap som anses som verdifull for kompetanseheving i barnevernet. Kunnskapen dette prosjektet har frembrakt vil kunne overføres til andre faginstanser som har ansvar for barns oppvekst og utvikling, som skole- og helsesektor.

Summary

A dialogical communication methodology for use in courtroom hearings (DCM) (Gamst & Langballe, 2004) has been developed and then tested and adapted to suit interviews with children conducted in the child welfare system. The testing can be characterised as innovative since it has resulted in changes to existing practice. It involved a child welfare office, including the management and the childcare officers, undergoing training for nearly two years. The innovation lay in implementing theory, a methodical approach and personal skills. This study is unique in relation to earlier investigations into the effect of training in techniques for interviewing children within the police and child welfare systems. No previous descriptions exist of a field study that took into consideration both the training content, the time aspect, teaching strategies and the organisational circumstances regarding the implementation of an interview methodology for children.

Objective and statements of the problem

The principal intention of the study was to obtain further knowledge of interviewing children in a child welfare setting; to implement research based methodology; and to expand child welfare officers' skills activity competence so that the child's perspective underlies their work to a greater degree. In order to achieve this the goal was both to test and adapt the methodology in the field and find suitable, adequate methods of raising their levels of competence related to communicating with children and child welfare agencies. The stated goals were operationalized into the following research questions:

- Can a dialogical communication method developed for use with children in criminal law situations be adaptable to professional child welfare practices?
- How can this dialogical communication method be adapted to the specific requirements of interviewing children in exploratory and follow-up talk in a child welfare setting?
- What constitutes a good, suitable training methodology for achieving a real implementation and adaptation of DCM within child welfare?
- How does DCM affect child welfare practices in relation to conducting interviews with children?

Methods

The project involved both innovation and research. The innovative element consisted of an implementation period of one-and-a-half years during which 12 experienced child welfare officers and two heads of department from the same child welfare office received training in DCM. The 12 child welfare officers conducted between three and five interviews each with different children totalling 48 interviews in all. The average age of the children was 11.5 years. All the interviews were recorded as sound files and transcribed by special needs teachers with experience of research interviews with children as well as by a professional transcriber. Measuring the results of the training requires conducting statistical analyses of 27 interviews carried out before the training had commenced, immediately after completion of the training as well as six months thereafter. These quantitative analyses are based on a modified recording sheet developed by Gamst og Langballe (2004). Three independent experts with a good knowledge of the communication method in question undertook recording the data. Four interviews were rated by all of the experts in order to ensure reliability between the scorers; 75% concurrence was measured. These results were rated for significance using a T-test of dependent samples.

Furthermore, the child welfare officers undertook qualitative recording after all of the 48 interviews; they provided their subjective experiences of and reflections about the training and the use of DCM. In addition, they were each observed by a project leader or project assistant during one of the interviews and given immediate feedback. The recordings and interview transcripts were then used as the basis of self-analyses and feedback. An evaluation of the process was conducted midway through the innovation process (written and in semi-structured interviews) followed by a final evaluation (a two-day evaluation seminar) involving written group tasks and written minutes of the discussions. This material then underwent qualitative analysis.

Results

One of the principal results is that the child welfare officers reported that the innovation had lead to a clear understanding of their practices. The study also provided two other findings in the field: i) the results of the training, and ii) the methodological testing and adaptation. Together these results provide important knowledge about methodological procedures that lead to the perspectives of the child enjoying an increased position in the child welfare field. The findings can be summarised as follows:

Training

- Significant, recommended approaches in DCM are adopted after training
- The greatest changes happen within those areas of communication methodology related mostly to technical skills, such as using the specific phases in DCM.

- Skills requiring changes in attitude and behaviour or in relationship skills increase in the short term, but decrease after six months. Increased and lasting personal guidance is required in order that all aspects of DCM are integrated into the individual's long lasting communication skills.
- The training methods for the innovation are considered to be adequate and sufficient for lasting change to happen in the organisation. The entire office now considers themselves as stakeholders in DCM.
- The participants in the project have described an increase and extended understanding in how they see things from a child's point of view. Through their interviews of children the child welfare officers have become more aware of the seriousness of the child's care situation. In addition, the child's needs have become more *visible*. This, in turn, leads to a greater degree of participation on the part of the child.
- The formal routines had previously overshadowed the child's perspective.

Testing and adapting the methodology

- DCM yields more qualitative information from children.
- The child welfare officers have experienced at a high level the usefulness of having acquired a tool for their interviews with children when the child's care situation needs investigating and when measures already implemented are going to be followed up.
- The dimensions of the DCM framework are used differently depending on the various kinds of interviews the child welfare officers conduct.
- The different dimensions within each DCM phase may be easily adapted to interviews of children in the childcare system whether these are investigative or follow-up in nature.
- Interviews of children in the childcare system form part of a totality in which the preparatory work, the finishing process / follow-up work acquire a completely different character than they would in the criminal justice system.
- There is a need to include a new phase termed *the follow-up phase* in DCM.
- A need exists for new organisational routines that will be able to ensure acute protection and help for children when deemed imperative and that adequate measures are put in place in the longer term.
- A special child interview room in line with DCM is fitted out.

Implications

The child welfare system enjoys unique opportunities to gain access to children's and young people's subjective descriptions of reality, while at the same time they have great responsibility for protecting and taking care of children. It is significant that

non-specialist, financial or personal costs are allowed to stand in the way of children having adequate possibilities of participating as active informants in child welfare cases in which they themselves are involved. This investigation indicates that it is a demanding task acquiring skills that deal with communicating with children in the child welfare setting, both at a personal and administrative level. Some children cannot, do not wish to or do not dare to speak about how they experience their own realities. In such cases they are not required to say anything, but will, nevertheless, receive support and protection. Other children feel motivated and consider it their right to have the chance to talk about themselves. Consequently it is extremely important for them to be listened to and taken seriously. Involving children in case proceedings requires routines for working together with them so that they are followed up. This will involve having access to adequate relief measures both in the short and longer term.

In this context it is not just a matter of the childcare officers acquiring knowledge of all the circumstances that influence communication with a child during an interview. Adopting new knowledge, being able to adapt the interview methodology to each child and further adapting it to one's own personal style requires a system that ensures the newly acquired knowledge is kept up to date and developed further. Significant factors in this regard include managerial support, collegial cooperation, guidance and a flow of new knowledge. Children depend on capable adults if they are going to open up and talk about matters that they consider sensitive for some reason or another, or that are especially challenging because they deal with relationships within their closest family. Concentrating on good training methods and a continuous capacity for the development of child welfare officers is extremely important so that they are both *competent* and *dare* to work placing the child's perspective at its centre where the child is an active participant.

The training, testing and adaptation of DCM have resulted in new research based knowledge that can be considered as valuable for raising the level of competence in the child welfare system.

1 Problemstillinger og bakgrunn

Prosjektet er et forsknings- og kompetanseutviklingsprosjekt i samarbeid mellom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-Ø) og Barne- og ungdomsavdelingen, Bydel Sagene. Prosjektet inngår i forskningsprogrammet *Oppvekstvilkår, problematferd og inkludering* ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo. Barne- og ungdomsavdelingen i Sagene bydel og Institutt for spesialpedagogikk har samarbeidet om forskning, opplæring og ulike utviklingsprosjekter siden 2001 (Lassen & Faldet, 2004). Samarbeidet har som formål å knytte forskning og praksis sammen slik at utviklingsarbeid i Barne- og ungdomsavdelingen skal være basert på empirisk kunnskap.

I strategi for FoU-arbeidet i Barne- og familiedepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2005-2008) er utvikling av kunnskapsbasert barnevern spesielt vektlagt. Kompetanse og fagutøvelse skal ifølge strategiplanen være fundert i forskning, praksis og utviklingsarbeid som skal styrke kunnskapsbasert praksis. Utvikling av metodikk og kompetanse i å drive systematisk praksis og løpende evaluering av innsatsen er en prioritert oppgave. Denne rapporten omhandler kompetanse og fagutøvelse når det gjelder å ivareta et barneperspektiv i barnevernet, gjennom samtaler med barn.

I dette kapitlet presenteres prosjektets mål og problemstillinger, samt avgrensinger og begrepsavklaringer. Det blir også presentert forskning som vurderes som relevant når det gjelder utprøving og tilpassing av DCM til barnevernfeltet; som kunnskap om samtalemetoder, barn som informanter og utsatte barns rett til å bli hørt. Videre presenteres innovasjonsteori og forskning om opplæringsstrategier når profesjonelle skal læres opp i samtalemetodikk for barn, som er relevant når det gjelder å finne gode metoder for kompetanseheving. Teorien begrunner prosjektets nytteverdi og danner grunnlag for analysene, samtidig som den utdyper og presiserer studiens mål og problemstillinger.

1.1 Mål og problemstillinger

Studiens overordnede intensjon er å fremskaffe mer kunnskap om barnesamtalen i barnevernet, implementere forskningsbasert metodikk, og å øke barnevernkonstulentenes handlingskompetanse slik at barneperspektivet i større grad ligger til grunn for deres arbeid. For å oppnå dette er målet både å prøve ut og tilpasse metodikk i feltet og å finne gode og tilstrekkelige metoder for kompetanseheving når det gjelder kommu-

nikasjon med barn i barnevernet. De nevnte målene er operasjonalisert til følgende problemstillinger:

- Kan en dialogisk samtalem metode for barn (DCM), utviklet for saksbehandling for domstolene (dommeravhør) være anvendbar i barnevernfaglig praksis?
- Hvordan kan den dialogiske samtalem metoden tilpasses de spesifikke kravene til samtaler med barn i avdekkings- og oppfølgingssamtaler i barnevernet?
- Hva er nødvendige komponenter i en opplæringsmetodikk som fører til en reell implementering og tilpassing av DCM i barnevernet?
- Hvordan innvirker DCM på barnevernets praksis relatert til gjennomføring av barnesamtaler?

Opplæringsstrategien har som mål at den enkelte barnevernkonsulenten gjennom opplæring i DCM skal kunne tilpasse metoden til å bli sin egen, slik at det dannes et eierforhold som fører til at kunnskapen stadig mestres og utvikles. Det er ikke meningen at alle barnesamtalene som gjennomføres etter opplæringen skal være like.

1.2 Avgrensning

Studiens fokus er todelt: i) å tilpasse den dialogiske samtalem metoden som er utviklet for avhør av barn til barnevernfaglig setting og ii) gjennom innovasjon å utvikle en hensiktsmessig strategi for opplæring i kommunikasjon med barn i barnevernet. Hvordan, og i hvilken grad barna deltar i den videre saksgangen i barnevernet, for eksempel ved deltakelse på møter, blir ikke omhandlet i denne rapporten. Barnesamtaler i barnevernet skal ha forskjellig mål og innhold. Dette prosjektet handler om de sakene hvor det er nødvendig og naturlig at barnevernkonsulenten samtaler med barnet i enerom.

Av ulike grunner kan noen barn ha vanskeligheter med å uttrykke seg verbalt. Bruk av alternative fremgangsmåter for å fremskaffe informasjon fra barn omhandles ikke i studien. Det samme gjelder bruk av tolk i samtaler med minoritetsspråklige barn.

1.3 Begrepsavklaring

Barnevernkonsulent

Begrepet *barnevernkonsulent* benyttes her om ansatte i barnevernet. Begrepet *saksbehandler* er valgt vekk, da dette kan oppfattes som en tingliggjøring av barnet; barnet reduseres til å være en sak, eller et tilfelle. Å benytte begrepet *barnevernkonsulent* vil slik være med på dempe fremmedgjørende mekanismer og å henlede oppmerksomheten mot at det dreier seg om mellommenneskelig samhandling (Wettrhus, 2009). Begrepene *deltaker* og *informant* benyttes også, og henspiller på barnevernkonsulentene som har deltatt i prosjektet.

Avdekkingssamtale

Barnevernet mottar bekymringsmeldinger både når det gjelder saker der det er tydelig hva som er problemet, og saker der bekymringen er mer diffus og det er opp til barnevernet å gjennomføre en undersøkelse. I den sistnevnte typen saker vil det være nødvendig å gjennomføre en *avdekkingssamtale* med barnet. Slike samtaler gjennomføres når den bakenforliggende årsaken til barnets vanskelige situasjon ikke er tydelig, samtidig som det er en spesiell bekymring til stede.

Barnet som informant

Informantbegrepet innebærer i denne sammenheng et aktivt aspekt, hvor barnet som subjekt bidrar til å gi viktig kunnskap om sin verden. I dette perspektivet er barnet også medvirkende eller aktør.

1.4 Utsatte barn har rett til å bli hørt

Barn som i barnevernssammenheng kan betegnes som «utsatte» er barn som lever under omsorgssvikt. Begrepet omsorgssvikt er mangetydig og kulturavhengig. Killén (2004) definerer det slik: «Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utvikling er i fare» (s. 35). Barn kan med andre ord komme i kontakt med barnevernet av mange og ulike grunner, og som det ofte kan være vanskelig å få øye på.

Omfanget av barnemishandling og fysiske overgrep mot barn er dårlig kartlagt i Norge. Barnevernstatistikken fra Statistisk Sentralbyrå viser at det i 2005 ble iverksatt nye tiltak vedrørende 394 barn på grunn av fysisk mishandling (Statistisk sentralbyrå, 2006). En verdensomspennende studie av vold mot barn, gjennomført på initiativ fra FNs høykommissær for menneskerettigheter, UNICEF og WHO, avdekket at størstedelen av vold mot barn er skjult, hemmeligholdt og underrapportert (Pinheiro, 2006). Nyere norske undersøkelser viser at seksuelle overgrep mot barn og ungdom i Norge er et betydelig samfunnsproblem (Mossige & Abrahamsen, 2007; Schou, Dyb & Graff-Iversen, 2007). Seksuelle overgrep pågår ofte sammen med andre negative familiefaktorer som fysiske overgrep og omsorgssvikt. Flere forskere understreker den vesentlige rollen ansatte i hjelpeapparatet og rettslige intervjuere har når det gjelder å gi barn gode forutsetninger og muligheter til å avsløre og fortelle om seksuelle overgrep (Bacon, 2001; Bradly & Follingstad, 2001; Cederborg, 1999; Gamst & Langballe, 2004; Jensen, Gulbrandsen, Mossige, Reichelt & Tjersland, 2005; Sorensen & Snow, 1991; Svedin, 2000; Søftestad, 2008).

Norge skal være en internasjonal pådriver for barns rettigheter og for etterlevelse av FN-konvensjoner og andre folkerettslige instrumenter som vedrører barn. FNs Barne-

konvensjon (1989), artikkel 12, omhandler barns frie rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører barnet. Dette gjelder spesielt i rettslige og administrative avgjørelser. Barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med dets alder og modenhet. Retten til å bli hørt innebærer også retten til ikke å si noe. Barnekonvensjonens artikkel 12 er knyttet til de andre prinsippene i konvensjonen, og spesielt artikkel 3, som omhandler barnets beste (United Nations Committee on the Rights of the Child, 2009). Det innebærer at alle beslutninger om handlinger som utføres på vegne av barn, alltid skal tas ut fra vurderinger om hva som er til barnets beste. FNs barnekonvensjon danner grunnlag for lovverket for barn i Norge, som for eksempel barneloven og lov om barneverntjenester, samt straffeloven og straffeprosessloven. Barnevernlovens § 6-3 uttrykker: «Et barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i en sak som berører han eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet». Fra 12 år skal det legges vesentlig vekt på hva barnet mener.

Barnevernloven § 4-3 legger premissene for barnevernets muligheter til å iverksette tiltak etter barnevernlovens kapittel 4. Målsettingen med å sette inn eventuelle tiltak er å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter. Utredningsarbeid er et viktig felt for barnevernet. Som en del av en slik utredning gis barneverntjenesten anledning til å samtale med barnet i enerom. Siden barnet ikke har en selvstendig rett til en slik samtale, er det vesentlig at barnevernkonsulenten tar initiativ til dette. Undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier.

Barnevernet har et stort ansvar og en spesiell mulighet til å få vite noe om barn og unges oppfatninger og virkelighetsbeskrivelser. Å ta barn på alvor ved å innlemme dem som kompetente informanter når det gjelder forhold som dreier seg om barnas egne liv, slik lovverket krever, er imidlertid kontroversielt. Innen ulike fagmiljø stilles spørsmål om etiske og psykologiske konsekvenser det kan ha for barn å involveres i sensitive, konfliktfylte og uforutsigbare prosesser, som saksbehandling i barnevernet ofte er, altså hva som er til barnets beste. Barn skal få være barn, og slippe å trekkes inn i de voksnes problemer og konflikter, slippe å komme i lojalitetskonflikt og slippe å måtte bære ansvar for konsekvensene deres medvirkning kan ha for de involverte familiene. Barn kan også ha begrensede forutsetninger for å kunne vurdere hva som er til det beste på lengre sikt (Skjorten & Barlindhaug, 2007). På den annen side kan man stille spørsmål ved hvem man beskytter ved å la være å spørre barn; barnet eller de voksne? Fordi det er så ubehagelig å få vite om utsatte barns virkelighet, kan de voksne som er satt til å beskytte barna, beskytte seg selv ved å la være å spørre etter barnets versjon av sin virkelighet.

Barns forutsetninger for å gi pålitelig informasjon har også vært betydelig diskutert både i faglitteraturen og i den offentlige debatt i de siste 20 årene. Når barn uttaler seg blir det stilt spørsmål om informasjonens validitet, og barnas pålitelighet blir stilt i tvil. Utsatte barn er spesielt sårbare for hvordan de blir stilt spørsmål, forstått og beskyttet

av profesjonelle voksne når de forteller om vanskelige temaer som omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Fokusering på falske anklager og barns påvirkelighet har ført til at behandlingsapparat og barnevern har latt være å involvere seg for ikke å virke negativt inn på eventuell strafferettslig saksbehandling (Sorensen & Snow, 1991). En av årsakene til at omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep mot barn ikke blir oppdaget, kan være at fagfolk som skal hjelpe og støtte barna føler at de ikke har kompetanse nok til å arbeide med disse sakene (Øverlien & Sogn, 2007). Det stilles spørsmål om kompetanse og ressurser korresponderer med barnevernets arbeidsoppgaver og mandat (NOU, 2009:8).

Barnevernet har tradisjonelt benyttet arbeidsmetoder som i liten grad gir barnet mulighet til å formidle seg om sin situasjon ut ifra sitt eget perspektiv, slik FNs barnekonvensjon krever (Killén, 1996; Steinkopf, Leite, Spikkeland & Lunde, 2006; Vis, 2004). Backe-Hansen og Havik (1997) oppsummerer fra et tverrfaglig forskningsprogram om barnevernet i Norge gjennomført i tiden 1992-1996, at det er et behov for å *se og høre* bedre hvis målsettingen med barneverntjenestens virksomhet skal være et barnevern på barns premisser. Dette innebærer både å se på nye måter, høre bedre etter og å fokusere på det spesifikke og konkrete i stedet for det generelle. Gording Stang (2007) har gjennom et barneperspektiv blant annet studert rettssikkerhetsspørsmål i barnevernet. Hun konkluderer med at de største oppgavene for barnevernet fremover er å arbeide mer offensivt og aktivt for å få et ressurssterkt barnevern som tar barnet og barnets behov og rettigheter på alvor. I følge Andenæs (1997) har barnevernet en utfordring med hensyn til å få barnet til å fremstå som mer synlig og mer forståelig enn det barnet vanligvis gjør i barnevernets arbeid. En måte for å oppnå dette er å arbeide for å skape meningsfylte samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner. I et dialogisk perspektiv er en meningsfylt samtale noe mer enn retten til å bli hørt. Gording Stang (2007) legger til grunn et utvidet deltakelsesbegrep som definerer deltakelse også som en rett til å bli sett, inkludert og ivaretatt i saken. Ifølge Andenæs (1997) trenger vi et fornyet forståelsesapparat for å utforme tiltak som er utviklingsstøttende for barna. Det handler ikke bare om å gi barna en mulighet til å fortelle hvordan de har det, men også om hvordan man fortolker og forstår de opplysningene barnet gir, altså hvordan det enkelte barnet skaper mening i sin egen situasjon (Andenæs, 1997). I tråd med dette understreker Ulvik (1997), gjennom studier av hvordan barn utformer og forstår prosessen det er å bli fosterbarn, viktigheten av å utvikle gode samtaleformer med barna, for å forstå det enkelte barnets meningsskapende prosesser. Profesjoner som har som oppgave å beskytte barn og sikre gode oppvekstvilkår mangler både kunnskap og handlingskompetanse for å legge til rette for at barn som vokser opp med omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep kan få hjelp og støtte til å fortelle om hvordan de har det ut fra sitt perspektiv (Killén, 1996; Sjøfstad, 2008; Vis, 2006).

Rød, Ekeland og Thuen (2008) har undersøkt konsekvensene av at barn ikke blir hørt ved konfliktfylte samlivsbrudd. 18 barn og ungdommer i alderen 11 til 19 år er intervjuet om sine erfaringer. De finner at barna opplevde å bli oversett av rettsys-

temet i samværssaker hvor de selv var hovedpersoner, at de verken ble sett eller hørt. Oppgitthet over ikke å kunne påvirke situasjonen førte til aggressive følelser, og også depressive følelser som tristhet og håpløshet. For noen av barna førte dette igjen til belastninger som på lengre sikt hadde stor betydning for deres livskvalitet og fremtidsutsikter.

1.5 Barn som informanter

Det er i den senere tid fremskaffet mye kunnskap som fremhever barns kompetanse med hensyn til å gi betydningsfull og pålitelig informasjon om sensitive temaer som omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Minner fra hendelser som innebærer traumatisk stress kan gjenfortelles detaljert når barn blir intervjuet også når det er avstand i tid fra hendelsen (Cordon, Pope, Liat, Melinder & Goodman, 2004; Fivush, Sales, Goldberg, Bahrack & Parker, 2004;). Barn helt ned i tre års alder kan gi nøyaktige beskrivelser av selvopplevde hendelser av traumatisk karakter (Jones & Krugman, 1986; Terr, 1988). Imidlertid viser studier av barns fortellinger om seksuelle overgrep også at det er vanlig at barn både benekter og underrapporterer sine overgrepsopplevelser (Cederborg, Lamb & Laurell, 2007; Orbach & Lamb, 1999; Sjøberg & Lindblad, 2002).

Barn kan ha forskjellige grunner til ikke å fortelle. For at barnet skal få tilgang til minner av følsom karakter og gjenfortelle en hendelse må det føle tillit, oppleve å bli forstått, ha den tiden det trenger og bli stilt de riktige spørsmålene. De må også ha utviklet begreper som gir gjenkjennelse og forståelse for hendelsen, og språklige forutsetninger for å sette ord på hendelsen. Når barn skal svare på voksnes spørsmål må barnet forstå spørsmålene som stilles, og hensikten med dem. Sosiale og kulturelle forhold kan føre til at barn ikke forteller. Vrij (2000) beskriver hvordan barn kan fordreie virkeligheten hvis de forventer negative reaksjoner, når de er truet til å tie, for å oppnå belønning eller på oppfordring fra autoritetspersoner.

Barnas modenhet og forståelse av hva de har opplevd, engstelse for konsekvenser av å fortelle og redsel for ikke å bli trodd hvis de forteller, er faktorer som påvirker om barn kan, vil eller tør fortelle om opplevelser av sterk følelsesmessig karakter. For å forsvare seg selv mot negative konsekvenser eller følelser, kan barnet bli avvisende overfor voksne som forsøker å få vite noe om erfaringer og opplevelser som har ført til lav selvfølelse, eller har utløst angst. Barnet kan velge å ikke svare på den voksnes spørsmål for å beskytte seg selv.

En rekke undersøkelser viser hvordan voksne kan påvirke innholdet i et barns fortelling (Ceci & Bruck, 1995). Barn i alle aldre kan gi feil informasjon, også om betydningsfulle og personlige hendelser knyttet til egen kropp, hvis de blir utsatt for ledelse i en intervjusituasjon. Slik ledelse kan innebære emosjonelt press og forventninger fra voksne, ledende spørsmål, og at barna får misvisende og feil informasjon. På grunn av betydningen av den voksnes kompetanse når det gjelder barneintervju, er det både

nasjonalt og internasjonalt lagt ned mye arbeid for å utvikle intervjumetoder og opplæringsprogrammer for intervjuere.

Det er behov for profesjonelle voksne som er trygge og har god innlevelsessevne, og med gode kunnskaper om barns utvikling generelt, om skadevirkninger av traumatiske hendelser som omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, samt kommunikasjon, for at barn skal åpne seg og fortelle om erfaringer av sensitiv karakter. Barnets samspill med den voksne er av avgjørende betydning for kvaliteten på informasjonen fra barnet. Når voksne gjennom innlevelse og tilpasset tilnærming fungerer som støttepilarer for barnet, er det sannsynlig at barnets informasjonskompetanse øker (Vygotsky, 1978). Spørsmålet om hva slags type støtte det enkelte barnet må ha for å kunne gi slik informasjon er sentralt. Vi må vite noe om det enkelte barnets utvikling, opplevelser og erfaringer for å kunne forstå og tilrettelegge intervjusituasjonen optimalt for barnet, slik at det får mulighet til å fortelle ut fra sitt perspektiv. Forenklet kan vi si at barnets mulighet til å uttrykke seg er sterkt knyttet til den voksnes evne til å være oppmerksom og lytte til barnet. I en relasjonell og dialogisk rettet kommunikasjon bidrar begge parter, både barnet og den voksne, til meningsinnholdet som fremkommer gjennom samtalen (Rommetveit, 1999). Jensen et al. (2005) fant gjennom kliniske studier av barns avsløringer av mulige seksuelle overgrep at det er mindre vanskelig for barn å fortelle hvis de i en dialogisk prosess opplever at det gis muligheter til å fortelle, at det har en hensikt å fortelle, og at temaet seksuelle overgrep er brakt på banen slik at det skapes en sammenheng for barnet.

1.6 Innovasjon

En innovasjon skal føre til fornyelse som forbedrer eksisterende praksis. Dette prosjekts innovasjon bygger på humanistisk innovasjonsteori (Dalin, 1994; Louis & Miles, 1990), og innebærer etterutdanning av barnevernkonsulenter i en bydel. Etterutdanning er kompetanseoppbygging der formålet er å mestre kjente oppgaver bedre gjennom faglig fornyelse, eller å kvalifisere seg for helt nye oppgaver (Dalin, 1993). Fornyelsen kan kun betegnes som innovasjon dersom brukerne selv definerer det som forbedring (Dalin, 1994). Sentralt i dette synet er at endringer best skjer når innovasjonen er utviklet i et samspill mellom forskning (eksternt), og organisasjonen (lokalt). Etterutdanning som skal føre til kompetanseoppbygging må altså rettes mot arbeidsplassen; det er ikke bare individet som er målet for endring, men også systemet i seg selv (Dalin, 1982; Fullan, 1982). Dette innebærer systematisk teoretisk og praktisk innføring, og at det er en nær sammenheng mellom utdanning og arbeid.

Dalin (1993) beskriver et overføringsproblem ved at kvalifisering som skal tilfredsstille dokumenterte behov, og som krever fravær fra arbeidsplassen, ofte lever sitt eget liv uten nære koplinger til oppgaver og utfordringer i organisasjonen. Et middel for å unngå dette problemet kan være å legge opplæringsansvaret på et ledernivå som har

nærhet til brukeren (den som skal videreutdannes). Fokuset rettes slik mot hva ledelsen gjør for at endringer kan lykkes (Fullan, 1982; Miles, 1993). Å involvere ledelsen i utviklingsprosessen er viktig både for å oppnå en dypere forståelse for nødvendig kompetanse, og for de ressursmessige behov innovasjonen fører med seg.

Dette synet blir støttet av forskere som spesielt har arbeidet med opplæring i barneintervjumetoder i sosial- og politietaten i USA (Lamb, Sternberg, Orbach, & Esplin, 1999; Wood & Garven, 2000). Disse forskerne understreker at det er relativt ukomplisert å tilegne seg enkelte intervjuteknikker teknisk sett, men at det er vanskelig å omsette disse i praksis, fordi en slik omsetting krever bevisstgjøring av holdninger og verdier. Nødvendigheten av detaljert veiledning og oppfølging over tid blir understreket. Slik oppfølging krever både menneskelige og materielle ressurser.

Huberman og Miles (1984) fant gjennom skoleutviklingsforskning at lærere trengte fra seks til 18 måneder for å mestre de nye ferdighetene i prosjektene de studerte. Først når deltakerne hadde nådd et nivå der de mestret de tekniske sidene begynte de å føle trygghet og sikkerhet. Problemene endret karakter gjennom prosjektperioden, fra spørsmål knyttet til egen, personlig situasjon i opplæringen, mot arbeidsoppgaven som var målet for endringen. I prosjektet *Barn som informanter i dommeravhør: opplæring og metodeutprøving* (Gamst og Langballe, 1997) fant vi også at opplevelse av trygghet og mestring var av stor betydning for læringens verdi, både når det gjaldt kunnskap og ferdigheter. Motivasjonen for å lære mer økte når deltakerne opplevde trygghet og at de greide å gjennomføre de nye arbeidsoppgavene som inngikk i opplæringen. Slik motivasjon øker mulighetene for at brukeren prøver ut det vedkommende har lært. Huberman og Miles (1984) fant at prosjekter som i utgangspunktet var utfordrende og krevde mye av deltakerne, førte til flest positive endringer. Det krevde at deltakerne «la på svømi, og med kvalifisert assistanse og støtte fra ledelsen førte dette til betydelig kapasitetsendring. Motsatt fører manglende oppfølging av etterutdanningskurs til at den enkelte deltaker i stor grad fortsetter med «gammel» praksis, uten å ta i bruk de nye kunnskapene.

Relatert til humanistisk innovasjonsteori bør opplæring bygge på en evolusjonær planleggingsmodell som inneholder sentrale aspekter for en vellykket utviklingsprosess (Louis & Miles, 1990). I dette ligger at den som skal lære noe nytt bestreber seg på å konstruere mening og sammenfall mellom det nye som skal læres og eksisterende praksis i en fornyelsesprosess eller kunnskapstilpasning. En rekke forutsetninger og prosesser må være til stede for at den som skal lære kan få hjelp til å forlate gammel praksis og gå inn i en ny praksis. Umiddelbar og vedvarende støtte gjennom forandringsprosessen er alfa og omega. Gjennom vedvarende støtte skjer en forandringsprosess med overgang fra tap til forpliktelse, avlæring til ny læring, fra usikkerhet til stabilisering, og fra angst til opplevelse av en ny helhet. Faktorer som lederskap (press/initiativ), tro på seg selv (bemyndigelse), ressurser og ekstern assistanse er vesentlig for en vellykket innovasjon. Støtte leder til ansvar, ansvar fører igjen til deltagelse, og dermed stabilisering. Dette får til syvende og sist innvirkning på brukerne, det vil i denne sammenheng si barna i barnevernet.

Disse faktorene inngår i hverandre og ses som deler av en syklisk prosess. Planleggingen er åpen, tilbakevendende og evolusjonær, i den forstand at den tar hensyn til realitetene i organisasjonen (Fullan, 1991; Dalin & Rolff, 1991). Svakheten ved modellen er at den er krevende; det er en personlig prosess som stadig gjentas og krever ressurser ikke bare i form av penger, men tid, innhold, teknisk assistanse og innflytelse i en tilpassing til den enkelte organisasjonen.

Denne studien har tatt høyde for aspektene som er omtalt ovenfor. For å legge til rette for en vellykket innovasjon, er ledelsen fra første stund involvert i prosjektets planlegging. Det er tatt utgangspunkt i et følt behov, det vil si at det er etaten selv som har hatt et ønske om å forbedre sin kompetanse innenfor området barnesamtalen i barnevernet. Med ledelse menes her bydelsadministrasjon, etatsledelse (barnevernets ledelse), og fagledere for to avdelinger i barnevernet. Disse har sammen med prosjektledelsen utgjort prosjektets referansegruppe.

1.7 Barneperspektivet

Prosjektets innovasjon har i hovedsak et barneperspektiv i den forstand at det fokuseres på en barnerettet arbeidsmetode, i første omgang når målet er å undersøke hvordan barna har det, men også når det gjelder oppfølging av igangsatte tiltak. I vår forståelse av et barneperspektiv ligger en subjektiv dimensjon; at barn med egendefinerte kategorier beskriver hvordan de selv opplever sin verden, hva de selv ser, erfarer og kjenner som sin virkelighet (Fottland, 2000; Tiller, 1991). Barneperspektiv som begrep er mest diskutert i relasjon til barneforskning (Fottland, 2000; Gamst & Langballe, 1988, 2004; Gullestad, 1991; Kjørholt, 1991; Solberg, 1991; Tiller, 1991; Tønnesen, 1991; Åm, 1991). Når barnevernet skal fremskaffe informasjon fra barn om barnets opplevelsesverden møter barnevernkonsulentene de samme utfordringene som forskeren gjør når barn deltar som informanter i forskning. De ovennevnte barneforskere ser ut til å enes om at et barneperspektiv i forskning først og fremst må knyttes til relasjonen mellom forskeren og barnet, og at barnets utsagn må tolkes ut fra relasjonen barnet har til den som spør. Kunnskapen utvikles altså gjennom relasjonen mellom forskeren og barnet som informant (Tiller, 1988). Med dette for øye er maktforholdet mellom barnet som informant og den voksne sentralt. For å innta et barneperspektiv er det vesentlig å bestrebe seg på å oppnå et mest mulig symmetrisk forhold i relasjonen (Gamst & Langballe, 2004). Når barnet sitter inne med informasjon som den voksne trenger, og forskeren søker barnet som en sakkyndig informant, øker likevekten mellom den voksne og barnet (Tiller, 1991). En slik likevekt øker påliteligheten i informasjonen barnet gir.

Det er som vi ser ikke ukomplisert at barn er informanter i saker som omhandler deres eksistensgrunnlag, som når det er snakk om familieforhold. Det gir etiske utfordringer og dilemmaer som krever kvalifiserte vurderinger av hva som kan sies å være

til barnets beste. Hvis barnet forteller om omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep, og det ikke settes inn adekvate hjelpe- og beskyttelsestiltak, vil det oppleves som et svik. Sårbare barn trenger sterke og trygge hjelpere. Hjelperne må både tåle å lytte og ta imot uforståelig, trist og kanskje uventet informasjon fra barna, informasjon som ofte bryter med moralske og faglige forestillinger om hvordan barn skal ha det.

Derfor er det den voksnes kommunikasjon med barnet når målet er å få kunnskap om dets omsorgssituasjon det her fokuseres på. I første omgang må det legges til rette for at barn skal kunne fortelle slik at forhold kan oppdages og barnet kan beskyttes. Fordi barnets informasjon bør influere på tiltak, handler dette også indirekte om barns medbestemmelse.

1.8 Opplæringsbehov

Det er gjennomført en undersøkelse om utdanningstilbudet i grunnutdanningene for barnevernspedagoger, lærere og førskolelærere i Norge (Øverlien & Sogn, 2007). Gjennom spørreskjema er det kartlagt hvorvidt og i hvilken grad avgangsstudenter ved et utvalg barnevernspedagog-, førskolelærer- og lærerutdanninger har fått undervisning om barnekonvensjonen, fysiske og seksuelle overgrep mot barn, samt samtalemetodikk om disse temaene. Resultatene viser alvorlige mangler når det gjelder omfang av undervisning i alle de tre utdanningene som undersøkelsen inkluderer. Barnevernet kom imidlertid best ut. Undersøkelsen viser også at undervisningen fremfor alt er teoretisk rettet, og at studentene etterspør mer metodisk og praktisk kompetanse. Dette kan være en av årsakene til at barnevernet tradisjonelt ikke har benyttet metoder i sitt arbeid som legger til rette for å følge opp målene i lovverket som er referert ovenfor, slik Killén (1996) påpeker.

I NOU 2009:8 beskrives fire hovedkategorier som den profesjonelle kompetansen for barnevernet kan inndeles i. Disse er: personlig kompetanse, kommunikativ kompetanse, faglig kompetanse og etisk kompetanse. Kommunikativ kompetanse, som denne studien spesielt omhandler, blir beskrevet som *samtale og samhandlingsferdigheter, og evne til å mestre ansiktsnære relasjoner og vanskelige, til dels konfliktfylte relasjoner* (s. 87). Ekspertutvalget som står bak NOU 2009:8 har gjennomgått studieplanene for til sammen 22 barnevern- og sosionomutdanninger. Utvalget konkluderer blant annet med at det er en stor og krevende oppgave å utvikle et kvalifiseringsopplegg på bachelornivå som kan gi en tilfredsstillende forberedelse til de arbeidsoppgavene som inngår i barnevernets problemspekter (s. 87). Det anbefales at alle som arbeider i barnevernet får mulighet til kompetanseutvikling. Videre foreslås det en turnustjeneste for kandidater som har fullført den treårige bachelorutdanningen, samt sertifiserings- og autorisasjonsordning for kandidater som skal ha sentrale ansvarsoppgaver i barnevernet, dette som en kompetansegaranti. Utvalget påpeker også nødvendigheten av et krav om veiledning, samt etter- og videreutdanning som omfatter alle de sentrale

arbeidsområdene som er nevnt over, og jevnlig faglig oppdatering, med særlig relevans for yrkesfunksjonen, med tre-fire års mellomrom. Utvalget fremhever også behovet for videreutvikling av mastergradsutdanninger og utvikling av et doktorgradsstudium i barnevern.

En rekke internasjonale studier peker på hvor vanskelig det er å tilegne seg kommunikasjonsferdigheter, og vektlegger betydningen av gode opplæringsmetoder for at teoretisk og metodisk kunnskap om samtaler og intervju med barn skal kunne omsettes til ferdigheter i den daglige praksis etter endt opplæring. Faktorer som virker spesielt inn på opplæringens resultat er detaljerte manualer, praktisk trening og veiledning både under og etter opplæringen, samt personlig og ressursmessig støtte fra ledelsen i form av tid og materiell. Dette er komponenter som inngår i modeller for vedvarende læring i en organisasjon.

1.9 Forskning om opplæringsmetoder i samtalemotodikk for barn

Studier av opplæringsprogrammer for samtalemotoder i barnevernet internasjonalt er i høy grad relatert til rettslige intervjuer med barn i seksuelle overgrepssaker, sannsynligvis fordi det har vært mye fokus på denne problematikken i de senere årene, og fordi det er et område som betraktes som det vanskeligste og mest problematiske å undersøke. Rettslige intervjuer med barn innebærer komplekse oppgaver som krever variert kunnskap og sammensatte ferdigheter. Nedenfor gjennomgås studier som danner grunnlag for en kunnskapsoversikt om effekt av opplæringsprogrammer når det gjelder samtalemotodikk der barn er informanter.

Forskning om effekt av opplæringsprogrammer som omhandler samtalemotoder for barn viser ulike resultater. Både opplæringsmotodikk (omfang og innhold i opplæringen) og det faglige innholdet (samtalemotodikken), samt forskningsmetodene influerer på resultatene. Mange studier dreier seg om i hvilken grad deltakerne gjennom opplæringen har tilegnet seg og benyttet anbefalte spørreformer (i hovedsak åpne, ikke ledende spørsmål).

De fleste studiene viser liten eller ingen effekt av opplæringen. Selv om tiltaket inneholder anbefalte opplæringsmetoder, som praktiske øvelser og tilbakemeldinger til deltakerne, og selv om effekten av opplæringen er målt umiddelbart etter innsatsen, viser det seg at deltakerne i liten grad benytter seg av den nye kunnskapen (Lamb, Sternberg, Orbach, Esplin, & Mitchell, 2002b; Powell, Fisher & Huges-Scholes, 2008). Sternberg et al. (2001b) analyserte samtaler med barn i seksuelle overgrepssaker i England og Wales over en fireårsperiode. Deltakerne hadde fått trening i spesiell intervjuetodikk (Memorandum of Good Practice, 1992; Davies and Westcott, 1999). Studien viser at deltakerne i vesentlig grad benyttet seg av ikke anbefalte spørsmålsformuleringer (lukkede og ledende spørsmål), til tross for opplæring i den anbefalte metoden.

I en norsk studie (Vis, 2006) har 57 barnevernkonsulenter fått opplæring i materialet *Barn og beslutninger*. Materialet inneholder blant annet prinsipper og hjelpemidler for kommunikasjon med barn. Resultatene viser at det er behov for både introduksjonskurs og oppfølgende veiledning for at deltakerne skal ta i bruk det de har lært. Etter en dags introduksjonskurs på seks timer tok kun 20 prosent av deltakerne den nye kunnskapen i bruk.

Flere studier viser imidlertid at der intervjuerne har fått grundig opplæring som inneholder både teori og vedvarende trening og veiledning, samt en detaljert fremgangsmåte for intervjuet, gir opplæringen positiv effekt (Gamst & Langballe, 2004; Lamb et al., 2002b; Orbach et al., 2000; Sternberg et al., 1999; Lamb, Sternberg, Orbach, Hershkowitz, Esplin, 2002a). Powell, Fisher og Huges-Scholes (2008) viser at forskjellige måter å gi tilbakemeldinger på i opplæringsprosessen gir ulik effekt av opplæringen. I en eksperimentell studie hvor 84 deltakere får opplæring finner de at situasjonsbasert feedback, hvor deltakerne blir veiledet underveis i intervjuet, gir best resultat. Forfatterne understreker imidlertid at det trengs mer forskning på dette området.

Oppfølgingsstudier viser at selv om opplæringen har gitt effekt på kort sikt (umiddelbart etter opplæringstiltaket), synker effekten betraktelig 12 uker etter endt opplæring. Dette begrunnes med mangel på arbeidsbaserte treningsmodeller, som inneholder initiativ, tid og vedvarende veiledning og øvelse i praksisfeltet (Powell, Fisher & Wright, 2005).

Studier av tre ulike opplæringsprogrammer i USA er spesielt interessante i vår sammenheng. Disse er alle av lengre varighet (fra tre til 10 dager). Stevenson, Leung og Cheung (1992) rapporterer evaluering av et 10 dagers program for sosialarbeidere, hvor deltakerne ble spesielt trent innen tre hovedområder i intervjuet; innhold, prosess og intervjuatferd. Studien viser positive endringer i intervjuatferd, som avslappet kroppsholdning, tilpasset øyekontakt, reduksjon av press, samt tilpasset tempo. Deltakerne klarte imidlertid ikke å integrere den totale kunnskapen de fikk og de ferdighetene de trente på i intervjuene til en helhet.

Liknende funn er rapportert av Aldridge (1992). Poli og sosialarbeidere med mye erfaring gjennomgikk et tre dagers kurs i rettslige intervjuer, med forelesninger og seminarer, trening med videoopptak av rollespill, og intervjuøvelser med skolebarn som ble tatt opp på bånd. Kurset ble evaluert 12 måneder etter endt opplæring. Det viste seg at tre dager var tilstrekkelig for teoretisk innføring, men ikke for å gi gode nok intervjuferdigheter. Aldridge (1992) konkluderer med at opplæring i barneintervju innebærer et komplekst kunnskapsområde, og at deltakerne må ha mye trening.

Videre viser en studie fra California, hvor spesialister i barneintervju mottok 40 timers videreopplæring i å intervju barn, at trening er en nøkkelkomponent for en tverrfaglig tilnærming og et vellykket etterforskningsarbeid i seksuelle overgrepssaker mot barn (California Attorney General's Office, 1994). Både trening ved formelle kurs, og supplerende trening i det daglige arbeidet etter endt opplæring, ved kollegaveiledning, konsultasjon og samarbeid, er vesentlige komponenter.

Thoresen et al. (2006) har studert intervjueteknikk i dommeravhør gjennomført i Norge i tiden fra 1985 til 2002. Avhørene ble delt inn i fire tidsepoker. Målet var å undersøke om det har skjedd endringer i avhørernes intervjustiler i perioden, og om anbefalte fremgangsmåter blir benyttet. I den siste epoken, fra 1998 til 2002, hadde alle intervjuerne gjennomgått første del av et etterutdanningskurs som inneholdt teori om seksuelle overgrep og trening i barneintervju. Intervjuerne hadde ikke mottatt systematisk og vedvarende opplæring i form av trening og veiledning underveis i opplæringen, eller i praksisfeltet etter endt kurs. Studien viser en generell forbedring i intervjustrategier hos politi som gjennomførte dommeravhør i Norge i denne tidsperioden. Det var imidlertid liten endring når det gjaldt å unngå å stille lukkede spørsmål.

Utfordringene når det gjelder å utvikle adekvat innhold i opplæringsprogrammer om samtalemotodikk er sammensatte, fordi det er en personlig prosess som krever både kunnskap og ferdigheter. Av ovenstående gjennomgang av effekt av opplæringsprogrammer ser vi at det trengs detaljerte samtalemotodiske anbefalinger og mye trening og veiledning, også etter endt formell opplæring, for at deltakerne skal integrere kunnskapen og utvikle nye handlingsmønstre som varer over tid.

1.10 Samtalemotodikk for barn i barnevernet

Barnesamtaler i barnevernet rommer samtaler av ulik art og har ulike mål. Her oppsummeres forskjellige samtaletyper, i et spenn fra terapeutisk og bearbeidende samtalemotodikk til avdekkingsamtaler hvor målet primært er å innhente informasjon.

Samtaler med barn i barnevernet karakteriseres som institusjonaliserte samtaler (Gamst & Langballe, 2004). Det er ikke snakk om en dagligdags «prat», men strukturert og målrettet kommunikasjon. Hensikten med, eller målet for, samtalen er avgjørende for samtalen form, og bør være tydelig både for barnet og for den voksne (ibid).

Haldor Øvreide beskriver en utviklingsstøttende og dialogbasert samtalemotodikk (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009; Øvreide, 2009). Det vektlegges praktiske grep for kommunikasjon og samspill, gjennom prinsipper som er utviklet for å få frem nyanser som er viktige i barnets kommunikasjonsutvikling og selvforståelse. Fem prinsipper ligger til grunn for en utviklingsstøttende dialog: 1) å følge barnets initiativ og oppmerksomhetstilstand, 2) å tilføre noe relevant og nyttig for barnet, 3) å gi rom for barnet så det kan organisere seg, 4) å skape rytme og turtaking i samtalen og 5) å ha tydelig ledelse og struktur for samtalen (ibid). Øvreide understreker at en slik samtale er det viktigste redskapet for å hjelpe barn som har det vanskelig.

Vis (2004) tar utgangspunkt i kunnskap om samtaler med barn fra dommeravhør, det kvalitative intervju, diagnostiske samtaler og terapeutiske og pedagogiske samtaler, og drøfter denne kunnskapens relevans for samtaler med barn i barnevernet. Han peker i likhet med Øvreide på at barnevernsamtaler har forskjellige formål. I veilederen *Barns deltagelse i barnevernssaker*, utarbeidet av Barnevernets utviklingssenter i Nord-

Norge (Strandbu & Vis, 2008), beskrives en samtaletype for barn som er deltakere i egen barnevernssak, ved en femtrinns prosedyremodell: 1) informasjon, 2) meningsdanning, 3) å uttrykke meninger, 4) inklusjon av meninger og 5) oppfølging. Det legges vekt på at barnets deltagelse ikke er en engangshendelse, men en sirkulær prosess.

Raundalen og Schultz (2006; 2008) tar for seg de vanskelige samtalene med barn rettet mot kritiske hendelser i barnets liv, gradert etter kriser på tre nivåer. Første grads kriser er vurdert som mildeste gradering og handler om barns indirekte involvering i kriser via media. Andre grads kriser innebærer sterkere gradering fordi barnet selv er rammet, mens tredje grads kriser gjelder barn og unge som blir direkte berørt av traumatiske hendelser. Forfatterne understreker betydningen av at både foreldre og fagfolk må tørre å ta barn på alvor ved å snakke med dem om krisepregede temaer, slik at barn kan «henge fra seg» angst og frykt. Konkret beskriver de hvordan voksne kan gå frem for å finne gode ord i dialog med barnet, i form av begreper som «tankesykdommer», «feiltanker», «hjernens ryddemaskin» og «hjernens bremsen». Det fokuseres på trening av barns snakkeferdighet for å hjelpe dem til å åpne opp og sette ord på erfaringer og hendelser, og for at feiloppfatninger kan korrigeres.

Kinge (1999; 2006) gir ved praktisk og metodisk fremstilling beskrivelser av hvordan en samværs- og samtaleform baseres på anerkjennelse og empati. Ved en slik undrende og utforskende tilnærming er relasjonen og prosessen sentral. Hensikten er å hjelpe barn, særlig barn med samspillsvansker, til å tenke, reflektere og uttrykke følelser og behov, for å øke deres selvinnsikt og forståelse.

Eide og Winger (2007) har forsket på barneintervju i barnehage og skole og har også som fokus å forstå barn som deltakere, aktører og meningsberettigede informanter. De drøfter utfordringer som oppstår i arbeidet med kvalitative intervju i pedagogisk sammenheng, og reflekterer over etiske dilemmaer i møte med barneinformanter.

Internasjonalt er tre anerkjente metoder for avhør av barn introdusert de siste årene: Det Kognitive Intervju (Fisher & Geiselman, 1992), The Step-Wise Interview (Davies & Westcott, 1999; Memorandum of Good Practice, 1992; Milne & Bull, 1999) og The NICHHD protocol (Lamb, 1994). Disse metodene overlapper hverandre på mange områder. Kjernen i de metodiske tilnærmingene er å øke informasjonen ved å gi barnet gode muligheter til å uttrykke seg i frie narrativer uten å bli ledet på noe vis. Mest mulig informasjon fra barnet skal fremskaffes ved bruk av åpne spørsmål. Disse fremgangsmetodene for rettslige intervjuer innlemmer, til forskjell fra de norske samtalemotodiske tilnærmingene som er referert ovenfor, et pålitelighetsaspekt i den forstand at det vektlegges at informasjonen som barnet gir er valid slik at den kan ligge til grunn for rettslige avgjørelser. Cyr & Lamb (2009) har undersøkt effekten av The NICHHD protocol (Lamb, 1994), ved å sammenligne intervjuer gjennomført med og uten en slik strukturert tilnærming. Intervjuerne besto av både politi og helsearbeidere, og barna som ble intervjuet var mellom tre og 13 år. Til sammen ble 166 intervjuer analysert. Studien viser at der barnesamtalene ble gjennomført etter de anbefalte fremgangsmåtene, ble det benyttet tre ganger så mange åpne spørsmål, det totale antallet spørsmål ble redu-

sert med 25 %, og det fremkom mer detaljert og strafferettslig relevant informasjon, også fra de yngste barna. Det understrekes at de som foretok intervjuer basert på The NICHD protocol hadde gjennomgått bred trening og mottatt kontinuerlig feedback.

Både de nasjonale og internasjonale metodene har mange likhetstrekk med DCM, som er utviklet for norske forhold (Gamst & Langballe, 2004). Denne metoden har som mål å kombinere både barnefaglige og strafferettslige aspekter. DCM ligger til grunn for denne studien, og i neste kapittel blir metoden nærmere beskrevet.

2 Den Dialogiske Samtalemeteroden

Gjennom studier av politietterforskeres kommunikasjon med barn i dommeravhør er det utviklet en metodisk fremgangsmåte for målrettede samtaler med barn (Gamst & Langballe, 2004), kalt Den Dialogiske Samtalemeteroden (DCM)¹. Ved å analysere dommeravhør som er gode i den forstand at barnet forteller fritt og utfyllende om vanskelige temaer i sitt liv, er spesifikke områder i kommunikasjonen mellom avhører og barn identifisert og operasjonalisert til metodiske fremgangsmåter.

Dommeravhøret kan karakteriseres som en institusjonalisert samtale fordi det er målrettet og har til hensikt å skaffe til veie informasjon om bestemte temaer. Derfor kan det også beskrives som en strukturert samtale. DCM er opprinnelig utviklet som en metode for dommeravhør. Den har likhetstrekk med, men skiller seg også tydelig fra, en mer terapeutisk samtaleform. Selv om dommeravhøret har en strukturert form skal samtalen ha en åpnende tilnærming, og det er barnets frie fortelling som står i fokus. Gjennom benyttelse av empatiske og anerkjennende væremåter er målet å bringe frem barnets subjektive beskrivelser av opplevelser og følelser. Det er ønskelig å fremskaffe uttømmende informasjon fra barnet, og den voksne skal i liten grad være fortolkende. Det er her forskjellen mellom en terapeutisk samtale og DCM tydeligst kommer frem. Denne forskjellen kan tydeliggjøres ved en nyansering av anerkjennelsesbegrepet, slik Løvlie Schibbye (2002) beskriver det. Ved hennes beskrivelse av anerkjennelse i en terapeutisk kontekst viser terapeuten seg som et subjekt, som en annen person, med et subjektivt senter for selvopplevelse og opplevelse av klienten. Terapeuten stiller blant annet undrende spørsmål som skaper rom for utvidelse av opplevelsene, altså en form for fortolkning fra terapeutens side. DCM har ikke primært som mål å være endrings-skapende, men heller å fremskaffe informasjon fra barnets perspektiv.

Det er vesentlig at barnet støttes i den forstand at det blir forstått, bekreftet og får bearbeidet sine erfaringer og følelser gjennom samtalen. Kommunikative ferdigheter som empati og evne til å lytte, samt kunnskap om barns utvikling og behov, ligger til grunn for å skape en positiv relasjon mellom den voksne og barnet. I DCM er det lagt vekt på å hjelpe barnet til å gjenkalle hendelser og sette ord på sine erfaringer og følelser, bekrefte barnet, og å gi informasjon. Målet er imidlertid at barnet, så langt det

1 Den Dialogiske Samtalemeteroden er videreutviklet og tilpasset asylintervju med barn i prosjektet European Asylum Curriculum (EAC). EAC er etablert som et samarbeidsprosjekt mellom medlemslandene i EU, og har som mål å implementere et felles europeisk asylsystem gjennom praktisk samarbeid, og ved det utvikle et opplæringsystem. Den Dialogiske Samtalemeteroden er, i samarbeid med UDI, implementert i den delen av opplæringsprogrammet som omhandler asylintervju for barn; «The Interviewing Children Module». Gjennom dette arbeidet har metoden fått navnet The Dialogical Communication Method (DCM). Denne betegnelsen benyttes som navn på samtalemeteroden som prøves ut i dette prosjektet (www.gdisc.org).

lar seg gjøre, i første omgang skal få anledning til fritt og uttømmende å sette ord på sine subjektive erfaringer, før den voksne kommer med sine betraktninger eller stiller nye spørsmål. Barnets beretning skal være minst mulig preget av den voksnes antakelser og meninger. Det dreier seg om en strukturert tilpasning («timing»); når i samtalen den voksne bringer frem sine antakelser i betydningen av anerkjennelsesbegrepet, slik Løvlie Schibbye (2002) beskriver det.

I et dialogisk perspektiv på kommunikasjon ligger det at begge partene (barn og voksen) påvirker hverandre gjensidig i kommunikasjonshandlingen. Kvaliteten på relasjonen i samtalen har betydning for hvordan samtalen forløper; hvordan den blir oppfattet av begge parter, hvilke temaer som bringes frem og blir samtalt om, og hvordan dette skjer. Dette i motsetning til monologisk teori, hvor språkbruk oppfattes som en individualistisk informasjonsprosess (Linell, 1995), og kommunikasjonen anses å være en «informasjonstransport», eller en fra – til prosess (Rommetveit, 1999). En institusjonalisert samtale er i utgangspunktet asymmetrisk, ved at fagperson møter en vanlig medborger (Linell, 1990). I en samtale mellom et barn og en profesjonell anses det, særlig når tematikken er av sensitiv karakter, å være svært høy grad av ubalanse mellom partene i samtalen, altså høy grad av dominans. Det er et vesentlig anliggende i DCM å tilstrebe et mest mulig likeverdig forhold mellom barnet og den voksne i samtalen. Dette skjer blant annet ved at barnet føler seg trygt, at det blir forstått, at det får den tiden det trenger, at det forstår hensikten med samtalen og at det forstår spørsmålene som stilles.

De teoretiske forståelsene som ligger til grunn for utviklingen av DCM bygger på relasjonell utviklingspsykologi, kognitiv psykologi og dialogisk kommunikasjonsteori (Bateson, 2000; Bråten, 1998; Buber, 1923; Linell, 1990; Mead, 1967; Rommetveit, 1972; 1999; Stern, 1985; Vygotsky, 1978). DCM har et bestemt formål og er inndelt i fire områder, benevnt som fasetilnærming, tematisk utvikling, verbale formuleringer og fysiske rammefaktorer.

Nedenfor beskrives formålet ved DCM, samt hovedinnholdet i metodens områder.

2.1 Samtalens mål

Den dialogiske samtalemetodens overordnede mål er altså å skaffe til veie informasjon fra barnet ut fra barnets perspektiv og gi det mulighet til å komme med frie fortellinger om egne erfaringer og følelser, uten at barnet påvirkes i noen retning. Også i samtaler hvor hensikten i hovedsak er å gi barnet informasjon, er det vesentlig å få frem hvordan barnet opplever og forstår den voksnes budskap. Det er videre et mål at barnet skal føle seg forstått og ivare tatt i samtalen.

2.2 Samtalemetodens områder

En målrettet og institusjonalisert samtale, slik den her beskrives, bør gjennomføres på en måte som tilfredsstiller enkelte formelle krav til en slik samtale, samtidig som den bør være rettet inn mot ulike barns kognitive, sosiale og psykologiske forutsetninger og behov. Dette karakteriseres som både formelle- juridiske krav og barnefaglige hensyn. Disse hensynene beskrives som motsetningsfylte men ikke uforenelige (Gamst & Langballe, 2004). Et vesentlig aspekt ved DCM er å tilstrebe og knytte de formelle kravene og de barnefaglige hensyn sammen til en helhetlig metodikk som utgjør en dialogisk prosess hvor den voksnes totale kunnskap om barn i en utsatt situasjon er grunnleggende. Det er vesentlig at den voksne oppfatter barnet som en betydningsfull og likeverdig samtalepartner for at samtalen skal få et positivt forløp og et godt resultat innen både de formelle og barnefaglige områdene.

2.2.1 Fasetilnærming

Strukturerte samtaler med barn krever en bevisst og tydelig organisering. Et vesentlig anliggende er at barnet er inneforstått med samtalsens hensikt, de fysiske rammene rundt samtalen og hva som forventes av barnet i samtalsituasjonen. Ærlighet, forutsigbarhet og tydelighet er vesentlige prinsipper for den som skal snakke med barnet. Fremgangsmåten har en prosessorientert tilnærming med en bevegelig og dynamisk struktur. Samtalens tematiske innhold styres fra det generelle til det spesifikke i en åpen form.

Følgende faser inngår i metodetilnærmingen:

Fase 1. Forberedende fase

Fase 2. Kontaktetablering

Fase 3. Innledende prosedyrer

Fase 4. Introduksjon til tema

Fase 5. Fri fortelling

Fase 6. Sondering

Fase 7. Avslutning

Samtalen foregår som en dialogisk prosess hvor samtalsens mål styrer det tematiske innholdet. Fasene er et rammeverk å forholde seg til for å sikre at barnet forstår samtalsens hensikt, at forløpet er forutsigbart og at det oppstår en gjensidig interaksjon, slik at barnet blir gitt anledning til å uttrykke seg fritt, og får støtte til å fortelle. Samtidig vektlegges at de formelle sidene ved samtalsituasjonen ivaretas, ved at mest mulig adekvat og nødvendig informasjon fremkommer, og at barnet får den informasjonen det har krav på. Rekkefølgen i faseoppbyggingen er ikke tilfeldig, og hver fase inneholder bestemte kriterier.

2.2.2 Verbale formuleringer

Måten den voksne formulerer seg på virker inn på kontakten med barnet og hvordan barnet forstår det som blir sagt. Et utsagn kan fremme eller hemme kommunikasjonen. Formuleringer som er karakterisert som hemmende behøver ikke enkeltvis ha en negativ innvirkning på kommunikasjonen. Det er et skille mellom effekten av en enkelt hemmende formulering og der hemmende formuleringer fremkommer som et mønster i kommunikasjonen. Det er når den hemmende kommunikasjonen, gjennom en holdning og ved spesifikke formuleringer, nedfelles som en stil hos den voksne, at en uheldig effekt oppstår. Enkelte hemmende formuleringer får større konsekvenser enn andre, særlig når de fremkommer tidlig i samtalen.

Metodens spørreformuleringer er fremstilt hierarkisk som en trakt; fra det helt åpne som henspiller til beskrivelser og opplevelser, til det spesifikke, oppklarende og forklarende. For å tydeliggjøre forskjellene er de fremmende og hemmende kommunikasjonsprinsippene satt opp som motsetninger, inndelt i hovedkategorier og underkategorier. Nedenfor fremstilles disse hovedkategoriene:

- Åpne versus lukkede spørsmål
- Ikke-ledende versus ledende spørsmål
- Aktiv versus passiv lytting
- Klargjørende versus tilslørende spørsmål

2.2.3 Tematisk utvikling og organisering

Det er vesentlig å være oppmerksom på hvordan temaer som fremkommer fra barnet i samtalen organiseres og følges opp av den voksne. Oppgaven er både å følge opp de temaene barnet selv bringer inn i samtalen, og å fremskaffe spesifikk informasjon om temaer som angår det bestemte saksforholdet. Et vesentlig anliggende er å utdype de enkelte temaområdene, slik at mest mulig informasjon fremkommer.

Barns frie fortellinger inneholder informasjon på tre ulike beskrivelsesnivåer; på både et kontekstuell plan, et handlingsplan og et opplevelsesplan (Gamst & Langballe, 2004). Det kontekstuelle planet, benevnt *det ytre laget*, består av temaer som er rettet mot forhold relatert nært opp til en handling, som tid (når), sted (hvor) og fysiske forhold rundt handlingen. Handlingsplanet, benevnt som *det midtre laget*, består av temaer som er relatert til en situasjonsbeskrivelse; hva har skjedd, hvordan har det skjedd, hvem gjør hva. Opplevelsesplanet, beskrevet som *det indre laget*, inneholder temaer som er relatert til en opplevelsesbeskrivelse basert på erfaringer og følelser. Gjennom analyser av dommeravhør (ibid) finner vi at intervjueren for raskt og tilfeldig flytter perspektiv på temaer ved å avbryte eller ved å ikke fange opp barnets budskap. Dette karakteriseres som temabrudd, som fører til et fragmentert dialogmønster. Barnet ledes ut av ett beskrivelsesnivå og over til et annet. Når dette skjer får ikke barnet anled-

ning til å fortelle fritt ut fra sitt eget perspektiv. Samtalen får en monologisk heller enn en dialogisk form, som kan føre til at barnet opplever å ikke bli tatt på alvor. Samtalen kan bli en ny negativ belastning for barnet, samtidig som det spoles for å fremskaffe nødvendig informasjon for å gi adekvate hjelpetiltak. Det kan være nødvendig å utdype barnets temaer innen alle de tre beskrivelsesnivåene, både indre, midtre og ytre lag, for å få en detaljert og fullstendig forståelse av barnets situasjon. I barnesamtalen er det den voksne som skal bestrebe seg på å følge barnets perspektiv, og ikke omvendt.

2.2.4 Fysiske ramme faktorer

Rommet samtalen foregår i bør innredes på en måte som skaper en avslappet og trygg atmosfære for et barn. Stoler og bord skal tilpasses både voksen og barn. Plassering skal gi gode muligheter for blikk-kontakt, men også gi mulighet for en nødvendig avstand. Enkle lenestoler plassert i 90-graders vinkel viser seg ofte å fungere godt. Det bør ikke være for mange effekter i rommet, det kan distrahere barnet.

Barnesamtalen er primært en verbal kommunikasjonssituasjon, og ikke en leke-situasjon. Men mange barn kan trenge støtte til å formidle seg gjennom hjelpemidler som tegnesaker, dukker, plastelina og billedmateriell. Bruk av slike hjelpemidler kan imidlertid, hvis de blir introdusert uten spesiell kunnskap og forberedelse, ha stor distraksjonseffekt på kommunikasjonen mellom den voksne og barnet. Når barnet skal uttrykke seg gjennom lekemateriell må det forholde seg både til lekens symbolikk, sine egne opplevelser, og relasjonen i samtalen med den voksne. Slikt materiale bør derfor benyttes på en strukturert måte for at det i denne sammenhengen ikke skal forvirre barnet, men heller gi en positiv effekt.

2.2.5 Oppsummering av metodens områder

Under viser vi en skjematisk fremstilling av metodens faser, med de ulike komponentene som er skissert over, slik at de utgjør et hele. For å oppnå en vellykket fremgangsmåte kreves bevissthet om både oppbygging og struktur, holdninger og væremåter, og om hvordan man ordlegger seg. Væremåter som innebærer empatiske ferdigheter som aktiv lytting og anerkjennelse inngår som en rød tråd i samtalemetoden. Når dette kommer frem ulikt i fasene nedenfor er det fordi fasene fordrer disse ferdighetene i forskjellig fasong og grad. Det er en integrering av alle komponentene i kommunikasjonen, slik de vises nedenfor, som ligger til grunn for den teoretiske innføringen og de praktiske øvelsene i opplæringen i denne studiens tiltak.

I den skjematiske fremstillingen vises fase1, forberedende fase. Den er imidlertid ikke innlemmet i opplæringen, og dermed ikke systematisk undersøkt, på grunn av forskningsmetodiske hensyn.

Det understrekes at det er metoden som er utviklet for dommeravhør som her fremstilles. Tilpassing og justering av innholdet til samtaler med barn i barnevernet blir presentert i resultatdelen, kapittel 5.2.

Figur 1. Fase 1: Forberedende fase.

Forberedende fase			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Sikre gode forberedelser – Skape forutsigbarhet – Redusere stress		A. Planlegge samtalen B. Tilrettelegge fysiske forhold	

Figuren viser områder det er viktig å være oppmerksom på i planlegging av samtalen, for å gjøre både barnet, barnets omsorgsperson(er) og barnevernkonsulent mest mulig forberedt til samtalen, både mentalt og fysisk.

Figur 2. Fase 2: Kontaktetablering.

Kontaktetablering			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Skape kontakt og klima for tillit – Danne bilde av barnets kognitive og emosjonelle nivå – Innføre dialogen som form	– Her og nå-orientert. – Interessert – Anerkjennende – Fange opp signaler, innspill og tema	Barn: A. Uttrykker seg verbalt personlig B. Viser blikkontakt. C. Dialog oppstår Voksen: A. Presentasjon B. Barnets interesser C. Formaning	– Aktiv lytting: Bekreftelse Gjentakelse Oppsummering – Åpne spørsmål: Nøkkelspørsmål

Figuren viser hvordan det i kontaktetableringsfasen spesielt er lagt vekt på å bygge opp en empatisk relasjon mellom den voksne og barnet her og nå, gjøre barnet så trygt som mulig, aktivisere barnet verbalt og legge kommunikative føringer for samtalen. Gjennom tydelighet, aktiv lytting og åpne spørsmål skal barnet oppleve å bli tatt på alvor og motiveres til initiativ og verbal kommunikasjon. Ved oppfølgingsspørsmål, karakterisert som «nøkkelspørsmål» åpner den voksne opp og utdyper barnets perspektiv og tematikk. I denne fasen er det barnet som skal dominere samtalen.

Figur 3. Fase 3: Innledende prosedyrer.

Innledende prosedyrer			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Motivere – Redusere ulikhet i maktforhold	– Direkte – Ærlig – Tydelig – Informerende	A. Avklare den voksnes rolle B. Alminneliggjøre C. Oversikt og struktur F. Avklare regler for kommunikasjonen	– Åpne spørsmål: Nøkkelsspørsmål – Klargjørende spørsmål: Meta-kommunikasjon – Barnets språk

Figuren viser hvordan metoden vektlegger at den voksne, som er aktiv i større grad enn i kontaktetableringsfasen, gir nødvendig informasjon på åpent og tydelig vis, uten å passivisere barnet.

Figur 4. Fase 4: Introduksjon til tema.

Introduksjon til tema			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Nøytral kontekstinnføring – Lede fra det generelle til det fokuserte	– Nøytral – Interessert – Åpen, ikke-ledende – Direkte	A. Flere hypoteser B. Åpne spørsmål	– Klargjørende: Meta-kommunikasjon – Barnets språk – Åpne spørsmål: Imperativ form – Nøkkelsspørsmål

Figuren viser hva som i metoden vektlegges for at den voksne på et åpent, tydelig og nøytralt vis skal bringe inn de fokuserte temaene i samtalen, der barnet ikke selv gjør dette.

Figur 5. Fase 5: Fri fortelling.

Fri fortelling			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Barnet uttrykker seg fritt og uttømmende	– Støttende – Avventende – Lyttende – Interessert	A. Beskriver med egne ord B. Gjenkaller og relaterer B. Forteller med flere setninger	– Aktiv lytting: Gjentakelse Bekrefte – Klargjørende: Meta-kommunikasjon og speiling – Pauser/stillhet

Figuren illustrerer hva som metodisk vektlegges for at barnet skal få anledning til å fortelle om sin opplevelse og sine erfaringer så uavbrutt og sammenhengende som mulig. I denne fasen er det barnet som skal være mest aktiv.

Figur 6. Fase 6: Sondering.

Sondering			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Fremskaffe nødvendig informasjon	– Forutsetningsløs – Utdypende – Interessert	A. Utforske flere hypoteser B. Oppklare misforståelser C. Fremskaffe kontrollerbar informasjon	– Åpne spørsmål: Deskriptive spørsmål Imperative spørsmål Nøkkelspørsmål – Ikke-ledende: Valgspørsmål – Klargjøre: Jeg-budskap – Aktiv lytting: Bekrefte Oppsummere

Denne figuren viser hvordan metoden vektlegger at den voksne gir barnet anledning til å fortelle mer utfyllende om temaer det selv har brakt på banen. Den voksne bringer også inn nye temaer dersom det anses som nødvendig i den sonderende fasen. Igjen er den voksnes rolle mer aktiv enn i den frie fortellende fasen, men kommunikasjonen er likevel åpen og barnets frie fortellinger tilstrebes.

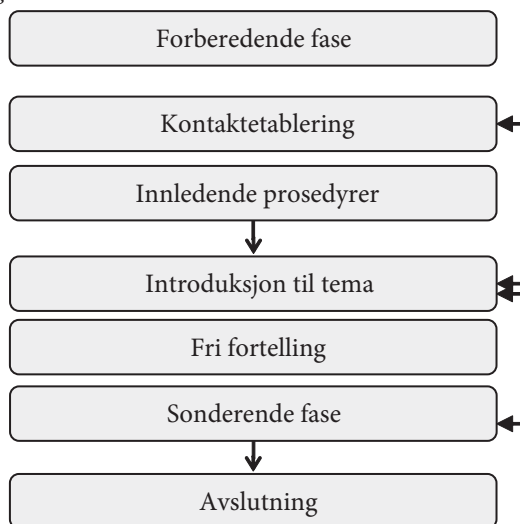
Figur 7. Fase 7: Avslutning.

Avslutning			
Mål	Væremåte	Kriterier	Fremmede ytringer
– Oppsummere – Avslutte positivt	– Anerkjennende – Lyttende – Strukturerende – Ikke-evaluerende	A. Oppsummering av informasjon B. Avklaring C. Forberedelse til neste gjøremål D. Ta farvel	– Aktiv lytting: Oppsummere Bekrefte – Klargjøring: Nøkkelspørsmål Metakommunikasjon

Her ser vi hva som metodisk anses som viktig for å legge til rette for at barnet totalt sett kan ha en mest mulig positiv opplevelse og føle seg så trygg som mulig etter at samtalen er avsluttet, samtidig som det gis anledning til å undersøke om samtalen innhold er riktig oppfattet av den voksne.

Ved å fremstille metoden skjematisk som her er gjort, kan den oppfattes som lineær og hierarkisk. Det er imidlertid et mål at fasene skal gli smidig i hverandre, og at de gjentas i en sirkulær prosess hvor den voksne legger forutsetninger for at barnet kan invitere han eller henne inn i sin egen opplevelsesverden. Følgende figur viser hvordan metoden kan benyttes i en sirkulær prosess:

Figur 8. Faseinndeling.

Vi ser av modellen at selv om kontaktetablering er etablert i begynnelsen av samtalen kan det være nødvendig å gå tilbake til denne fasen. Dette kan skje hvis man har gått for fort frem, eller hvis det oppstår vanskelige følelsesmessige situasjoner, og barnet trenger en «time out» fra belastende samtaletemaer. Ved å følge metodens struktur, hjelpes barnet tilbake til samtalsens fokuserte tema etter denne «pausen» på en forutsigbar, tydelig og samtidig åpen måte. Videre viser modellen hvordan metoden legger opp til at det skjer en bevisst temastyring, hvor den voksne hjelper barnet til å innføre, sortere og utdype samtalsens temaer uten å påvirke eller legge føringer for innholdet, og at dette skjer i en sirkulær prosess. Modellen skal hjelpe den voksne til å holde en profesjonell oversikt, selv om barnet dominerer samtalsens tematiske innhold.

3 Forskningsmetode

12 barnevernkonsulenter har i løpet av en periode på 1 ½ år foretatt 48 samtaler med forskjellige barn. Samtalene er gjennomført som et tiltak for undersøkelse og oppfølging av barn, og er dermed ikke spesielt tilrettelagt for forskning. Barnevernkonsulentene, barna og deres pårørende har gitt informert samtykke til at samtalene blir tatt opp på bånd, transkribert og analysert i forskningsøyemed. Samtaler med barn i barnevernet er ofte av svært sensitiv karakter, og deltakelse i prosjektet vil kunne oppleves som en trussel for foreldrene og barna som er i kontakt med barnevernet. For å sikre tilgang til samtaler har det ikke latt seg gjøre å selektere saker som kan gi spesiell informasjon, som for eksempel kun tilfeller hvor barn blir utsatt for vold. Denne bakgrunn tilsier at innholdet i barnesamtalene har ulik alvorlighetsgrad og ulike formål. Felles for alle samtalene er imidlertid at barnas situasjon er av en slik alvorlighetsgrad at barnevernet gjennomfører undersøkelser, og at det er igangsatt tiltak eller foretatt omsorgsovertagelse.

3.1 Rekruttering

Prosjektet ble initiert ved at Barne- og ungdomsavdelingen i Sagene bydel ønsket å fordype seg i temaet kommunikasjon med barn. Barne- og ungdomsavdelingen hadde lang og bred erfaring i deltakelse i utviklingsprosjekter, blant annet gjennom andre delprosjekter i *Oppvekstvilkår, problematferd og inkludering* (Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo), som dette prosjektet er en del av. Planleggingen av gjennomføringen av prosjektet ble gjort i samarbeid med ledelsen og personalet ved avdelingen. I denne planleggingen ble det også gitt grundig informasjon om prosjektets faglige innhold. Ledelsen valgte ut hvem som skulle delta i prosjektet. Rekruttering av barnevernkonsulentene ble gjort ut fra at de hadde god kunnskap om det faglige innholdet i prosjektet, og om hva deltakelse kunne innebære både på et personlig, praktisk og organisatorisk plan. Barnevernkontorets deltakelse var basert på interesse og et følt behov. Det var en høy grad av motivasjon for å delta i prosjektet.

Barna ble rekruttert gjennom barnevernkonsulentene, som ga barn og foresatte informasjon om prosjektet. Det ble gjort et naturalistisk utvalg, på bakgrunn av det daglige arbeidet i barnevernet. Dette kan beskrives som et tilfeldig utvalg innenfor barnevernets målgruppe.

3.2 Utvalg

Analysenes hovedfokus er rettet mot barnevernkonsulentenes gjennomføring av samtaler med barn. Barna er informanter i den forstand at de er barnevernets målgruppe (brukere).

Voksne

I alt 12 barnevernkonsulenter gjennomførte hver sin barnesamtale før opplæring (baseline). Ti av de 12 barnevernkonsulentene gjennomførte fire samtaler etter baselinesamtalen, og syv gjennomførte etter dette en femte samtale. Totalt antall deltakere i den første analysen som måler resultater av opplæringen (baseline målt mot den fjerde samtalen) er 10. I den andre analysen (baseline målt opp mot den femte samtalen) er det syv deltakere.

Av de 12 deltakerne er 11 kvinner og en mann. Alle er ansatt som barnevernkonsulent. Elleve har utdanning som barnevernspedagog eller sosionom. Den siste er pedagog. Deltakerne har mye erfaring fra barnevernarbeid, og gjennomsnittlig ansettelsestid i barnevernet i Sagene bydel er 3,5 år. Gjennomsnittsalder er 38,9 år. Tre av de 12 har tidligere hatt spredte kurs/fagdager med temaet kommunikasjon med barn. Ingen har tidligere hatt systematisk opplæring innen dette området. Ingen har deltatt på andre kurs eller utdanning i kommunikasjon med barn under implementeringsperioden. Alle deltakerne har erfaring med å samtale med barn i arbeidet: ni av 12 deltakere har gjennomført mer enn 20 barnesamtaler hver før prosjektstart. Den siste, og sist ansatte, oppgir å ha gjennomført om lag fem samtaler.

Barn

Samtaler med 27 barn inngår i analysene. Av de 27 barna er 15 jenter og 12 gutter. Aldersspredning er fra åtte til 14 år. Gjennomsnittsalderen er 11,5 år. Gjennomgående problematikk er at barna lever i hjem med rusproblemer, psykisk syke foreldre, vold i nære relasjoner, foreldre i fengsel og samværsproblematikk i forbindelse med fosterhjemsplassering. Over halvparten av barna bor i fosterhjem.

3.3 Empiri

3.3.1 Barnesamtalene

Barna deltok kun i én analysert samtale hver. Dermed er antallet barn det samme som antallet analyserte samtaler, altså 27. Barnevernkonsulentene har selv kategorisert samtalene de har gjennomført som avdekkingsamtaler, oppfølgingssamtaler, eller som en kombinasjon av disse. Avdekkingsamtaler betegner de samtalene hvor det er mistanke om at barnet lever under uakseptable eller ulovlige forhold, og det finnes

lite eller ingen informasjon. Hovedformålet med disse samtalene er å fremskaffe informasjon. I de oppfølgende samtalene finnes det informasjon og det er satt inn tiltak. Hovedformålet med disse samtalene er først og fremst at tiltak blir evaluert og fulgt opp ved at barnet gjennom en prosess bringer inn sine erfaringer og ønsker. Seks av de 27 samtalene blir betegnet som rene avdekkingssamtaler, fem som en kombinasjon av avdekking og oppfølging, og 16 er karakterisert som oppfølgingsamtaler. I bare ett tilfelle er dette det første møtet mellom barnet og barnevernkonsulenten. 12 av samtalene er gjennomført på barnevernkonsulentens kontor, 11 er foretatt i barnets fosterhjem, og tre på barnets skole. Gjennomsnittlig varighet på samtalene er en time. Alle samtalene er tatt opp på lydfiler og transkribert.

På slutten av samtalene har barna fått anledning til å uttale seg om hvordan det har vært å delta. Noen av disse uttalelsene blir trukket frem som et supplement ved fremstilling av de kvalitative resultatene.

3.3.2 Skriftlig og muntlig informasjon fra barnevernkonsulentene

Det er samlet inn både skriftlig og muntlig informasjon fra barnevernkonsulentene. Av *skriftlig informasjon* er det registrert bakgrunnsopplysninger fra barnevernkonsulentene om alder, utdanning, ansettelsestid, tidligere opplæring i kommunikasjon/samtaler med barn, og antall tidligere gjennomførte barnesamtaler i barnevernet. Det er også registrert saksopplysninger som barnas kjønn, alder, omsorgssituasjon, bakgrunn og mål for samtalen, tidligere kontakt med barnet og hvor samtalen ble foretatt. Det er videre gjennomført skriftlig, semistrukturert intervju med barnevernkonsulentene om i) personlige opplevelser ved gjennomføring av barnesamtalene og forventninger til opplæringen (vedlegg 5 og 6), og ii) evalueringer av opplæringen og tilpassing av metoden (vedlegg 7). De skriftlige evalueringene er foretatt både etter den grunnleggende opplæringen og etter at den fjerde barnesamtalen er gjennomført.

Muntlige evalueringer er foretatt underveis ved et en dags evalueringsseminar med hele prosjektgruppen, og ved prosjektslutt på et to dagers evalueringsseminar (vedlegg 8). Ved prosjektslutt hadde deltakerne fått god kjennskap til barneintervjumetoden, og mye erfaring med å benytte den. Dette ga et godt grunnlag for å få frem erfaringsbasert, kvalitativ informasjon om tilpassingen av DCM. Under seminarene gjorde masterstudenter tilknyttet prosjektet skriftlige nedtegninger fra diskusjonene.

3.3.3 Opplæringsmodell

Prosjektets opplæringsstrategi har som mål at den enkelte barnevernkonsulent gjennom opplæring i DCM skal kunne omskape metoden til å bli sin egen, slik at det dannes et eierforhold som fører til at kunnskapen stadig mestres og utvikles. Ulike

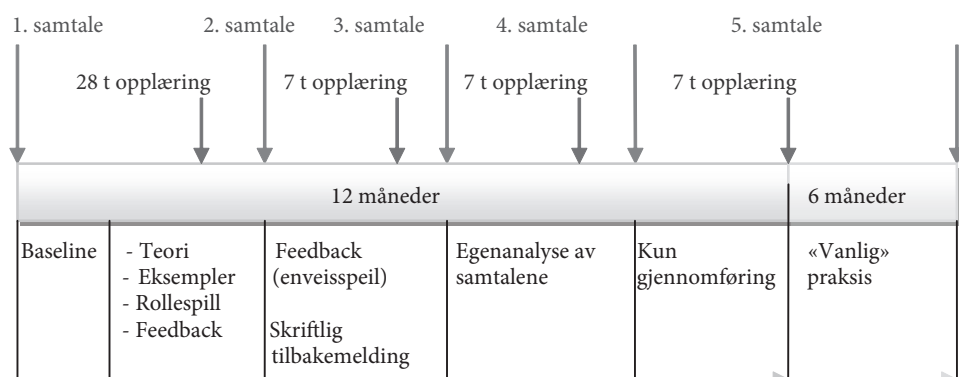
barn, ulike barnevern konsulenter og ulike mål og temaer for samtalene gjør at tilnærmingene i kommunikasjonen må bli forskjellige. Det er likevel spesifikke elementer i kommunikasjonen mellom barnevern konsulent og barnet som anses som allment gyldige, og som bør inngå i alle barnesamtalene (Gamst & Langballe, 2004). Disse elementene ligger til grunn for innholdet i samtalemetodikken som prosjektets deltakere er opplært i.

For å etablere en kultur for å nå endringsmålene i organisasjonen er det lagt vekt på at alle de ansatte i de respektive avdelingene har deltatt i opplæringen, også avdelingslederne. På grunn av prosjektets varighet og dets naturalistiske design har det vært noe utskifting av personalet i perioden. Barnevernet er en arbeidsplass med stort arbeidspress og krevende arbeidsoppgaver, ofte av akutt karakter. Derfor er det i særlig grad lagt vekt på at opplæringen har hatt form av en utviklingsprosess, med tilbakevendende og åpen planlegging, for at innovasjonen skulle lykkes i den forstand at den var gjennomførbar.

Det er lagt vekt på at opplæringen skal skje nært knyttet til arbeidsplassen, med daglige arbeidsoppgaver og utfordringer i fokus. Opplæringsmodellen bygger på fem punkter som anses å være av betydning for at etterutdanning skal føre til endringsprosesser i den enkelte deltakers rolle (OECD, 1981). Disse har følgende hovedingredienser:

- Presentasjon av teori og nye ferdigheter.
- Demonstrasjon av nye ferdigheter.
- Praksis i simulerte situasjoner.
- Strukturerte og åpne «feedback»-situasjoner (der både kandidat og trener kan diskutere ferdighetsnivået).
- Assistanse ved bruk.

Modellen er operasjonalisert til et opplæringsprogram som illustreres i figuren under: *Figur 9. Oversikt over opplæringsprogrammet.*

Figuren viser følgende innsats i den praktiske gjennomføringen av opplæringen: Deltakerne gjennomfører en barnesamtale umiddelbart før opplæring finner sted (baseline).

Etter baselinesamtalen får gruppen til sammen 28 timer opplæring. Dette betegnes som *den grunnleggende opplæringen*.

Teoretiske komponenter i opplæringen er kommunikasjonsteori, utviklingsteori, traumeteori.

Ved opplæring i DCM benyttes videoillustrasjon og lydopptak av barnesamtaler.

For å trene på de ulike elementene i samtalemetoden benyttes rollespill, og feedback blir gitt både av prosjektlederne og prosjektmedarbeidere samt kollegaer (barnevernkonsulentene).

Hver deltaker får muntlig tilbakemelding på gjennomføring av baselinesamtalen sin.

Etter den grunnleggende opplæringen gjennomfører deltakerne tre barnesamtaler i løpet av en 12-måneders periode.

I denne perioden mottar deltakerne til sammen 21 timer opplæring, hvor både videreføring av teori og praktiske øvelser inngår:

Hver deltaker blir observert bak enveisspeil ved gjennomføring av en barnesamtale.

Det blir gitt umiddelbar muntlig feedback på gjennomføringen av barnesamtalen, og deretter skriftlig tilbakemelding, basert på transkripsjon av barnesamtalen.

Deltakerne gjennomfører også en evaluering av en egen samtale.

Den fjerde samtalen foretas innen fire uker etter siste opplæringsdag.

Den femte samtalen foretas seks måneder etter at den fjerde samtalen er gjennomført.

I denne perioden blir det ikke gitt noen tilbakemeldinger på gjennomføringen av samtalene.

4 Analyse

Det er benyttet både kvantitative og kvalitative analyser. De kvantitative analysene måler virkningen av opplæringsprogrammet etter bestemte kriterier. De kvalitative analysene omhandler refleksjoner som barnevernkonsulentene har gjort seg vedrørende deltakelse i prosjektet og gjennomføring av opplæringen. De dreier seg videre om deltakernes erfaringer fra å benytte den dialogiske samtalemetoden og dens anvendbarhet i barnevernsammenheng, samt relevante tilpasninger av metodens faser.

4.1 Kvantitative analyser

Samtalene er transkribert fra lydfiler av fire erfarne fagpersoner med god kjennskap til DCM. Alle ord i dialogen mellom barnet og barnevernkonsulenten er nedtegnet, også pauser (opphold), minimale responser og følelsesuttrykk er registrert.

Analysene innebærer to hovedområder; der innholdet dreier seg om de temaene som ligger til grunn for samtalen, som det er mest vesentlig å samtale om (benevnt som fokusnivå I), og der innholdet dreier seg om utenforliggende og mer generelle temaer (benevnt som fokusnivå II). Innen disse områdene er det gjennomført analyser i kategoriene *faseinndeling* og *dominans*. Ordteiling i barnas frie fortellinger gjelder de sekvensene hvor barna forteller fritt og utfyllende om det fokuserte temaet (fokusnivå I).

Tre uavhengige fagpersoner med god kjennskap til DCM har gjennomført de kvantitative analysene. Fire av barnesamtalene er tilfeldig valgt ut, og skåret av alle de tre fagpersonene for å sikre interskåreerabilitet. Totalt antall samskårede enheter er 176². Antall enheter med 100 prosent sammenfall er 132 (75 %). Der det ikke var sammenfallende skåringer har fagpersonene diskutert seg frem til en felles forståelse for hvordan disse kategoriene skal skåres.

Forekomst av faser, dominans, samt antall, omfang og andel av barnas frie fortellinger er signifikantstestet ved T-test for avhengig utvalg for å undersøke resultatene av opplæringen. Signifikans er regnet ut på minst 5-prosent nivå. Det vil si at der det er tydelige endringer, er det mindre enn fem prosent sjanse for at endringene ikke har sammenheng med tiltaket og at de skyldes tilfeldigheter.

² Med enheter menes her ulike registreringer som er gjort i analysen, som for eksempel antall ord og forekomst av faser.

4.1.1 Faseinndeling

Den dialogiske samtalemetoden inneholder syv faser (forklart i kapittel 2). Den første fasen, forberedende fase, er ikke registrert og analysert slik de andre fasene er, da dette dreier seg om forberedende arbeid som foregår før gjennomføring av selve samtalen. For at man skal kunne si at en fase forekommer i en samtale, må visse kriterier være til stede. Nedenfor presenteres de seks ulike fasene som er analysert i denne studien. Disse beskrives og operasjonaliseres ved hjelp av ulike benevnelser, eller kriterier (Gamst & Langballe, 2004).

Fase 2: Kontaktetablering

- a) Samtale om nøytrale og dagligdagse temaer i barnets liv i fri fortellings form.
- b) *Fri fortelling* forekommer når barnets fortelling er monologbetont og ekspanderer, og det er minimum tre ytringer etter hverandre. Ett ords setninger er ikke relevant.
- c) Barnet uttrykker seg i personlig form. Eksempel: *Jeg, meg, mitt.*

Fase 3: Innledende prosedyrer

- a) Den voksne gir oversikt og struktur. Eksempel: *Vi skal sitte her og prate sammen... Berit sitter på kontoret mitt og venter... Det kommer til å vare omtrent en times tid...*
- b) Avklaring av den voksnes rolle. Eksempel: *Jeg er saksbehandler i Barnevernet. Hva tenker du om det som er jobben min?*
- c) Alminneliggjøring. Eksempel: *Jeg pleier å snakke med barn for å høre hvordan de har det...*
- d) Avklare grunnleggende regler for kommunikasjonen. Eksempel: *Når vi snakker sammen så ønsker jeg at du forteller meg først, så kan jeg spørre deg etterpå.*

Fase 4: Introduksjon til tema

- a) Åpen kontekstinnføring. Eksempel: *Jeg vet at du bor på krisesenter nå. Og da vil jeg gjerne snakke med deg om hvordan du hadde det før du kom på krisesenteret.*
- b) Barnet som betydningsfull informant. Eksempel: *Det er du som vet best hvordan det er å være deg, jeg trenger at du forteller meg så jeg kan forstå hvordan du har det.*

Fase 5: Fri fortelling

En fri fortelling er operasjonalisert til å gjelde sekvenser i dialogen hvor barnet disponerer talerommet ut over kun å gi svar på et direkte spørsmål. Den frie fortellingen har en sammenhengende flyt, og gjerne en form hvor barnet på eget initiativ ekspanderer sin fortelling. Barnet forteller enten spontant, eller responderer på spørsmål i minst tre sammenhengende setninger. Den frie fortellingen opphører når det er tre ytringer med minimale responser etter hverandre (*ja, uhm*), eller ytringer som ikke handler om det fokuserte temaet.

Eksempel på fri fortelling:

I: Hvem gjorde det?

B: Pappa. Opp og ned på et sånt pakistansk teppe, sånne tjukke striper, man kan blø av det hvis man gjør sånn. Men han tok henne i armen og beinet og slengte henne ned og opp, ingen av oss ville stoppe han, men så var den andre onkelen der da, men han bare så på. Og så gikk mamma og stoppet ham og så måtte xxx være hjemme i tre dager, også ta fri fra barnehagen i tre dager, og så ville hun liksom gråte, men hun fikk ikke det til... Det er skummelt da at han skal slenge ned og med sinte øyne og sånn...

Fase 6: Sondering

- a) Oppsummerer og utdyper temaer barnet har snakket om i den frie fortellingen. Eksempel: *Nå har du fortalt meg om hvordan det er for deg når moren og faren din sloss, og du har fortalt at du gjemmer deg på rommet ditt under dyna. Jeg forstår at du er veldig redd. Jeg vil gjerne at du forteller meg mer om hva som skjer når du gjemmer deg under dyna...*
- b) Innfører nye temaer. Eksempel: *Jeg vil gjerne vite hvordan du har det når ikke moren og faren din krangler og sloss.*

Fase 7: Avslutning

- a) Oppsummering. Eksempel: *Du har fortalt meg om... Har jeg forstått deg rett? Er det noe mer du har å fortelle?*
- b) Informasjon om videre saksbehandling. Eksempel: *Det som kommer til å skje videre nå er at...*
- c) Forberedelse til neste gjøremål. Eksempel: *Hva skal du gjøre når du er ferdig her?*
- d) Ta farvel. Eksempel: *Det har vært fint å snakke med deg...*

4.1.2 Ordmengde (dominans)

Antall ord i samtaler er telt opp for å måle samtalenes lengde, og for å få vite i hvilken grad barnet er aktiv, sett i relasjon til hvem som dominerer samtalen. Med ord menes her alle forståelige, transkriberte, verbale uttrykk, minimale responser inkludert. I flere av samtaler er også en tredjeperson (fostermor) til stede. Dialog mellom barnet, barnevernkonsumenten og den tredje personen er ikke inkludert i ordtelling.

Ordmengde er telt opp i tre dimensjoner:

- a) Antall ord totalt (både barn og voksen).
- b) Antall ord som barnet produserer totalt.
- c) Antall ord i dialogsekvenser som oppfyller kriteriene for fri fortelling fra barna i kontaktetableringsfasen (fase 2) og i den første frie fortellingen (fase 5). Det er kun de dialogsekvensene som handler om temaområdene som ligger til grunn for

samtalene (fokusnivå I) som inngår i analysen. Enkeltstående, minimale responser er ikke inkludert.

4.2 Evalueringsdata

Deltakernes erfaringer fra prosjektet er registrert ved to evalueringer: etter fjerde samtale, som betegnes som opplæringens slutt, og etter den femte samtalen.

Den første evalueringen innebar et skriftlig, semistrukturert intervju (vedlegg 8). Evalueringen ble gjennomført på en egen evalueringssdag, hvor deltakerne ga individuelle, anonyme svar. Åtte deltakere deltok i denne evalueringen³. Intervjuene innebar avkryssing på en skala fra 1 til 5. Det var i tillegg avsatt god plass til skriftlige kommentarer/utdyping etter hvert spørsmål⁴. Prosjektlederne var til stede og kontrollerte for at deltakerne ikke snakket sammen under evalueringen. Prosjektlederne kunne også oppklare spørsmål som dukket opp underveis.

Intervjuene inneholdt evalueringsspørsmål innen fire områder:

- Opplæringen
- Deltakelse i prosjektet
- Barnesamtalens anvendbarhet og praktiske konsekvenser
- Vurdering av innholdet i den dialogiske samtalemetoden

Den andre evalueringen ble gjennomført i form av et todagers seminar med gruppeoppgaver (vedlegg 9) og plenumsdebatter. Her deltok ni deltakere⁵. Det ble gitt skriftlig svar på gruppeoppgavene, og plenumsdebattene ble referert av to studenter.

Evalueringsspørsmålene omhandlet følgende temaer:

- Anvendelse av den dialogiske samtalemetoden
- Tilpassing av metodens faser

Det er gjennomført en åpen, kvalitativ analyse av evalueringsdataene. Fokuset for analysen har vært likheter og ulikheter i deltakernes refleksjoner og synspunkter, samt hvilke implikasjoner funnene har for en metodisk tilpassing av DCM for bruk i barnevernet. Fokuset har også vært på deres egen deltakelse i opplæringsprogrammet. I tillegg til den kvalitative analysen er det gjort opptellinger av deltakernes avkryssninger på skalaene på evalueringsskjemaene.

3 Det var på dette tidspunktet 10 deltakere i prosjektet. To kunne ikke møte på grunn av andre arbeidsoppgaver.

4 For å spare plass er skjemaet komprimert i vedlegget (vedlegg 8)

5 Syv var deltakere i den forstand at de inngikk i analysen, to var ledere som hadde deltatt i opplæringen, uten selv å gjennomføre barnesamtaler.

5 Resultater

Resultatene blir presentert i to hovedavsnitt; henholdsvis resultater fra opplæringen og resultater fra de kvalitative analysene.

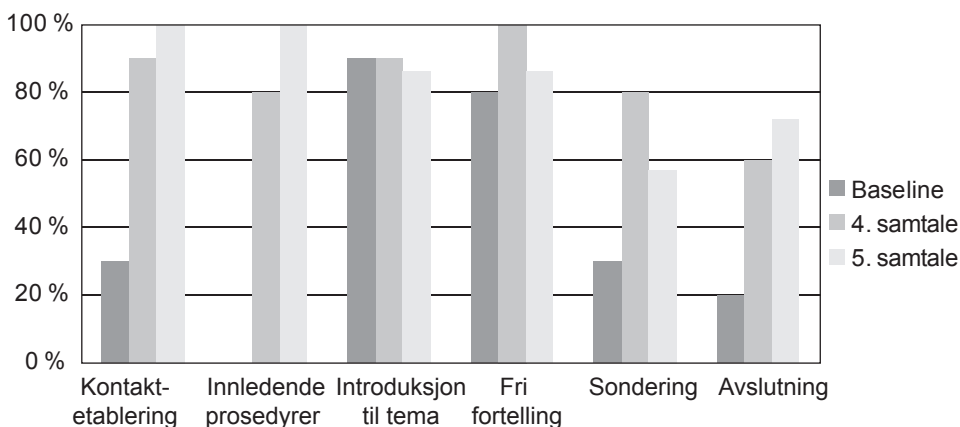
5.1 Resultater fra opplæringen

Resultater av opplæringen er målt ved sammenstilling av forekomst av de ulike områdene i analysen i henholdsvis baselinesamtalene, fjerdesamtalene og femtesamtalene (seks måneder etter endt opplæring). Områdene er benevnt som: *forekomst av faser, dominans og frie fortellinger*.

5.1.1 Forekomst av faser

DCM består av syv faser. Disse er *forberedelser, kontaktetablering, innledende prosedyrer, introduksjon til det fokuserte temaet, fri fortelling, sondering og avslutning*. Alle fasene, unntatt den forberedende fasen, inngår i analysene. Nedenfor fremstilles forekomst av fasene i barnesamtalene i løpet av prosjektperioden.

Figur 10. Forekomst av faser. (N=27)

Tabellen tyder totalt sett på at det er endringer i forekomst av faser etter opplæringen, bortsett fra fasene *introduksjon til tema* og *fri fortelling*. Disse to fasene var representert i høy grad før opplæringen. De største endringene finner vi i fasen *innledende prosedyrer*.

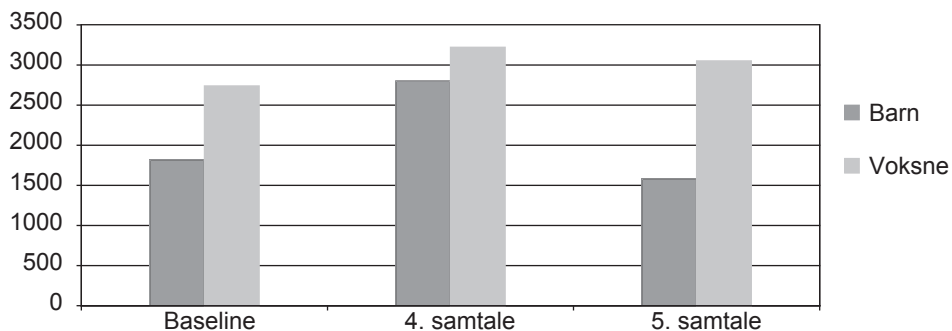
Dette gjelder både mellom baselinesamtalene og fjerdesamtalene ($p=0,008$), og mellom baselinesamtalene og femtesamtalene ($p=0,02$). Det er også betydelige endringer i forekomst av *kontaktetableringsfasen*. Endringen var vesentlig mellom baselinesamtalene og fjerdesamtalene ($p=0,03$). Den var også tydelig mellom baselinesamtalene og femtesamtalene ($p=0,06$). Det var endringer i forekomsten av den *avsluttende fasen*, men ikke av vesentlig betydning ($p=0,13$ både mellom baselinesamtalene og fjerdesamtalene, og mellom baselinesamtalene og femtesamtalene). Det var endring i forekomst av den *sonderende fasen* mellom baseline og fjerde samtale ($p=0,06$). Denne tydelige endringen ble ikke opprettholdt i femtesamtalen ($p=1,00$).

Samlet ser vi altså at det er vesentlige endringer i forekomst i to av de seks fasene ($p \leq 0,05$). Det er ikke å forvente tydelige endringer i fasene *introduksjon til tema* og *fri fortelling* siden disse var representert i høy grad før implementering av opplæringsprogrammet.

5.1.2 Dominans

Dominans handler om i hvilken grad barna får komme til orde totalt i samtalene. Dette illustreres både gjennom antallet ord produsert av henholdsvis barn og voksne i samtalene, og den andelen barnas talemengde (ord) utgjør i forhold til den voksnes talemengde.

Figur 11. Gjennomsnittlig antall ord per samtale. ($N=27$)

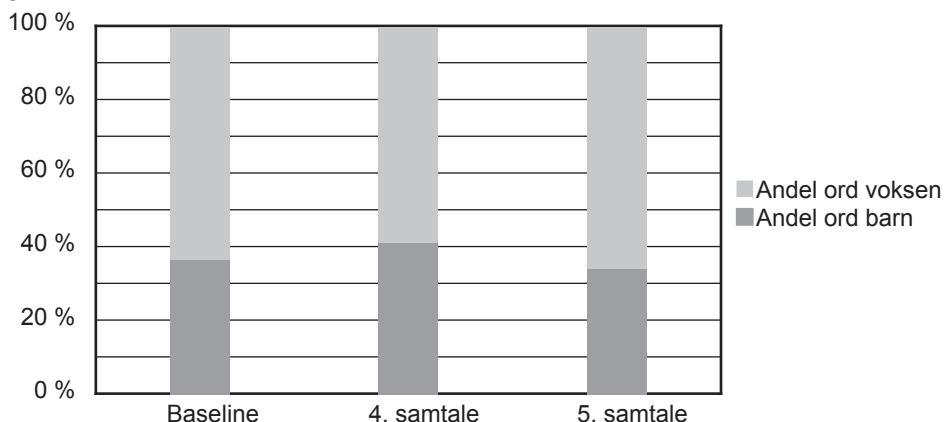
Forskjellen mellom gjennomsnittlig antall ord ytret i baselinesamtalene og 4. samtalene er signifikant ($p=0,05$).

Forskjellen mellom gjennomsnittlig antall ord ytret i baselinesamtalene og 5. samtalene er ikke signifikant ($p=0,53$).

Det totale antallet ord har økt fra baselinesamtalene til fjerdesamtalene; samlet er samtalene blitt lengre. Denne økningen er av en slik størrelse at det kan ha sammenheng med opplæringsprogrammet. Vi ser også at barnas ordmengde har økt mer enn

de voksnes ordmengde. Når det gjelder femtesamtalene finner vi derimot en nedgang i antall ord sammenlignet med baselinesamtalene. Vi finner en tendens til at endringen ikke ble opprettholdt mellom fjerde- og femtesamtalene når det gjelder den gjennomsnittlige lengden på samtalene.

Figur 12. Semantisk dominans. (N=27)

Forskjellen mellom andel ord produsert av barn i baselinesamtalene og 4. samtalene er ikke signifikant ($p=0,46$).

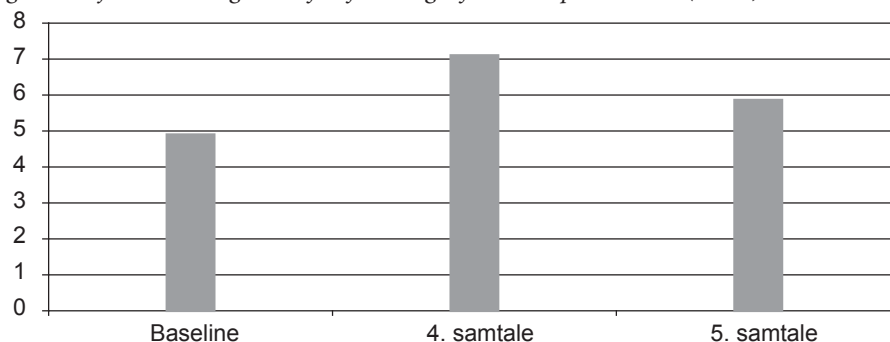
Forskjellen mellom andel ord produsert av barn i baselinesamtalene og 5. samtalene er ikke signifikant ($p=0,50$).

Andelen ord produsert av barna i både fjerdesamtalene og femtesamtalene er omtrent stabil i forhold til baselinesamtalene. Vi finner ikke økning i barnas andel av det totale innholdet i fjerdesamtalene.

5.1.3 Barnas frie fortellinger

Det er et mål at barnas bidrag i samtalene i størst mulig grad skal fremkomme gjennom frie fortellinger. For å danne et bilde av om det er endringer i hvordan barna forteller før og etter opplæring, er det gjennomsnittlige antallet frie fortellinger i alle samtalene registrert. Dernest fremstilles det gjennomsnittlige antallet ord i de frie fortellingene i alle samtalene. Til slutt fremstilles andelen av ordene barna har produsert i fri fortelling i forhold til barnas totale ordmengde.

Figur 13. Gjennomsnittlig antall frie fortellinger fra barna per samtale. (N=27)

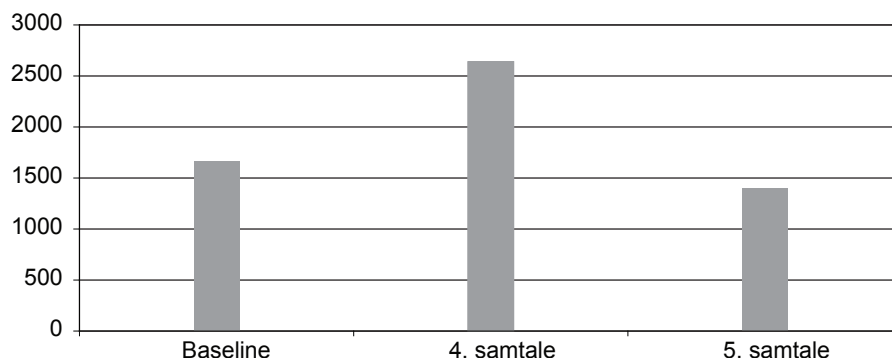

Forskjellen mellom det gjennomsnittlige antallet frie fortellinger fra baselinesamtalene og 4. samtalene er ikke signifikant ($p=0,23$).

Forskjellen mellom det gjennomsnittlige antallet frie fortellinger fra baselinesamtalene og 5. samtalene er ikke signifikant ($p=0,95$).

Det er økt forekomst av frie fortellinger fra baselinesamtalene til både fjerdesamtalene og femtesamtalene etter opplæring. Disse endringene er imidlertid såpass små at de kan være tilfeldige. De største endringene finner vi mellom baselinesamtalene og fjerdesamtalene.

Figur 14. Gjennomsnittlig antall ord i frie fortellinger fra barna per samtale. (N=27)

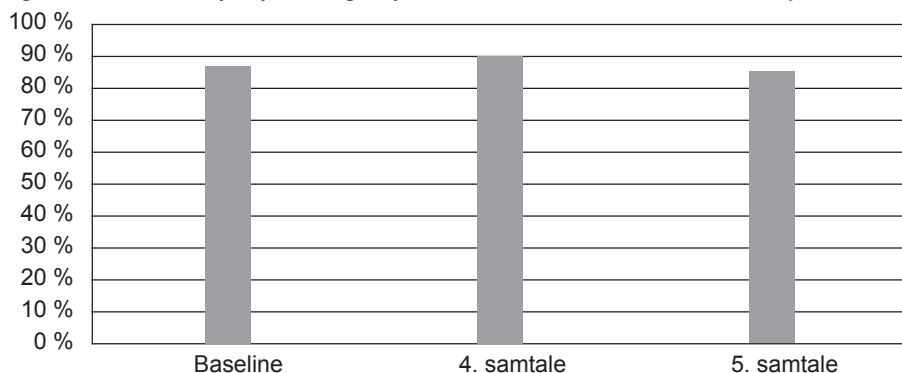

Forskjellen mellom antall ord ytret i frie fortellinger av barn i baselinesamtalene og 4. samtalene er ikke signifikant ($p=0,07$).

Forskjellen mellom antall ord ytret i frie fortellinger av barn i baselinesamtalene og 5. samtalene er ikke signifikant ($p=0,51$).

Det er en tendens til at barna har gitt mer sammenhengende informasjon (fri fortelling) i fjerdesamtalene enn i baselinesamtalene. De frie fortellingene har altså økt noe i omfang. Når det gjelder femtesamtalene er de frie fortellingenes ordmengde tilnærmet likt som ved baselinesamtalene.

Figur 15. Andel ord i frie fortellinger i forhold til totalt antall ord barnet har ytret. (N=27)

Forskjellen mellom andel av barnas ord i fri fortelling i baselinesamtalene og 4. samtalene er ikke signifikant ($p=0,57$).

Forskjellen mellom andel av barnas ord i fri fortelling i baselinesamtalene og 5. samtalene er ikke signifikant ($p=0,65$).

I alle samtalene er andelen av fri fortelling i barnas totale ordmengde høy, og det er ikke vesentlige endringer.

Oppsummering av resultater fra opplæringen

Vi har undersøkt om opplæringsprogrammet fører til endringer i den forstand at deltakerne tar i bruk det de har lært etter endt opplæring. Vi har i tillegg undersøkt om disse endringene varer over tid. I den forbindelse har vi sett på om det er noen forandringer seks måneder etter at programmet er avsluttet. Innholdet i opplæringen kan karakteriseres som ferdigheter av både instrumentell og mer relasjonell karakter. Å benytte den spesifikke faseinndelingen med de tilhørende verbale formuleringene kommer inn under de tekniske ferdighetene, mens de relasjonelle ferdighetene har mer med holdninger og væremåter å gjøre. Et mål på dette i denne studien er i hvilken grad barnet slipper til, altså grad av fri fortelling og dominans.

Hovedtendensene i resultatene viser at endringene er større på kort enn på lengre sikt, og at de mer tekniske ferdighetene øker mest og varer etter at programmet er avsluttet. Studien viser at det har vært en god læringseffekt på både kort og lengre sikt når det gjelder benyttelse av samtalemetodens faseinndeling. Implisitt i fasene er også verbale formuleringer, slik det er fremstilt i kapittel 4 (fig. 1-7). At det er økt forekomst av faser, betyr altså at det er benyttet mer fremmede kommunikasjon i form av bydende spørsmål, åpne spørsmål, nøkkelspørsmål og klargjørende spørsmål, samt mindre ledelse.

Når det gjelder dominans finner vi at samtalene gjennomsnittlig er blitt betydelig lengre fra baselinesamtalene til fjerdesamtalene, og at barnas ordmengde har økt mer enn barnevernkonsulentenes ordmengde. Femtesamtalene er gjennomsnittlig på stør-

relse med baselinesamtalene, men barnas ordmengde har sunket noe. Det er interessant å registrere en tendens til at barnas frie fortellinger øker i både antall og omfang i fjerdesamtalene. Det betyr at barna ikke kun forteller mer i fri fortellende form, men at disse også varer lengre; altså at barna forteller mer sammenhengende. De positive endringene i frie fortellinger ble uheldigvis ikke opprettholdt i femtesamtalene. Forholdet mellom andelen av den totale samtalen som disponeres av henholdsvis barn og voksen er ikke endret. Det er de voksne som tydelig er mest aktive i samtalerne både før og etter tiltaket.

Disse resultatene støtter tidligere forskning som viser at det er lettere å tilegne seg de tekniske ferdighetene ved kommunikasjonen enn de aspektene som krever mer personlige og relasjonelle ferdigheter (Lamb et al., 1999; Wood & Garven, 2000). Nedenfor fremstilles de kvalitative analysene som kan gi utfyllende informasjon for å forstå og dokumentere funnene som er fremstilt i dette avsnittet.

5.2 Resultater fra de kvalitative analysene

Ett av målene med studien er å undersøke hvorvidt samtalemotodikken som er utviklet for dommeravhør er brukbar når barnevernkonsumenter skal snakke med barn når det er meldt bekymring til barnevernet, og hvordan metodikken eventuelt kan tilpasses dette arbeidet. Resultatene fremstilles på grunnlag av både prosessevaluering og sluttevaluering. Skriftlige nedtegninger fra diskusjoner og observasjoner av samtaler med 12 barnevernkonsumenter, samt analyser av transkriberte barnesamtaler utgjør det kvalitative materialet fra prosessevalueringene. Til sammen ligger dette datamaterialet til grunn for erfaringene og forslagene til endringer som beskrives i dette kapitlet.

Resultatene fremstilles i tre avsnitt som beskriver i) barneperspektivet, ii) den dialogiske metodens anvendbarhet og iii) metodisk tilpassing.

5.2.1 Et utvidet barneperspektiv

De kvalitative analysene har ført til en dypere forståelse av begrepet *barneperspektiv* i barnevernets arbeid. Gjennom barnevernkonsumentenes beskrivelser fremkommer et mønster hvor begrepet kan beskrives både på et *organisatorisk* og *dialogisk* nivå.

Barneperspektiv – organisatorisk nivå

Det organisatoriske nivået dekker de dimensjonene som er nedfelt i lovverket, og som handler om barnets rett til å uttale seg. Hvordan det tilrettelegges for et organisatorisk barneperspektiv fremkommer gjennom planlegging og rutiner i en arbeidsprosess, fra bekymring til tiltak, og oppfølging av disse. At barn blir hørt fører ikke nødvendigvis

til at det er barnets beskrivelser av sin virkelighet som kommer frem. En informant spør: *Hvordan kan man sikre at barnet blir hovedpersonen i barnevernets arbeid?* Organisatoriske strukturer fører ikke i seg selv til godt og kvalitativt innhold i arbeidet, men det kan gi muligheter for dette. Den prosessorienterte opplæringen i samtalemotoden har gitt deltakerne perspektiver på arbeidet som fører til nye og interessante strukturelle og innholdsmessige refleksjoner. Disse refleksjonene fører igjen til forslag til nye arbeidsrutiner og en bevissthet omkring hva som må til for å oppnå et egentlig, eller fullstendig, barneperspektiv, hvor barnet både blir hørt, sett og tatt hensyn til, innenfor disse rutinene.

Alle deltakerne sier at DCM som et arbeidsverktøy i høy grad vil innvirke på deres fremtidige arbeidspraksis. De beskriver erfaringer fra prosjektet som innebærer et økt barneperspektiv på barnevernarbeidet. Deltakerne er opptatt av at barnesamtalen ikke skal oppfattes som en «satellitt» i barneverntjenesten, et kunstig tillegg, men være en del av barnevernarbeidet, integrert i et system og organisert inn i en kontekst hvor barneperspektivet gjennomgående er i fokus.

Etter å ha arbeidet systematisk med en samtalemotodisk tilnærming til den delen av arbeidsoppgavene som handler om undersøkelse av meldte saker, og også oppfølging der barnevernet har satt inn tiltak, uttaler barnevernkonsulentene at bevisstheten om at barnet har rett til å uttale seg, og også kan gi viktige bidrag for å forstå barnets omsorgssituasjon, har fått en mer fremtredende og integrert plass i arbeidet. I dette ligger blant annet at barnets rett til deltakelse i høyere grad er sidestilt med foreldrenes. En sier: *Barnesamtalen vil få en naturlig plass, som også møter med foreldre har hatt det hele tiden. Jeg har mye større fokus på hvordan barnet faktisk har det, hva det opplever.* Dette utsagnet viser hvordan informanten, ved å sammenlikne foreldrenes og barnas delaktighet, klart ser barnets utydelige posisjon i barnevernarbeidet. Foreldrene har hatt en selvsagt rett til å uttale seg. Det har ikke barna. En deltaker sier: *Jeg har tro på at når barnesamtalen kommer under huden på saksbehandleren, vil det påvirke arbeidet i hele barnevernfeltet.* En annen sier: *Jeg har større fokus på å snakke med barnet. Jeg føler at jeg er mindre naiv når det gjelder å forstå hvordan barnet har det, alvoret i sakene, for eksempel seksuelle overgrep.* En annen svarer på spørsmål om hvordan samtalemotodikken vil innvirke på den fremtidige arbeidspraksisen: *Det vil avhenge av om vi greier å tilpasse den til for eksempel undersøkelsene våre og om vi raskt legger den inn i undersøkelsesplanen. Jeg tror jeg hele tiden vil tenke over om metoden er nyttig i hver enkelt sak, men den må bli en del av vårt felles verktøy.* En annen sier: *Jeg må bruke tid på å finne ut i hvilke sammenhenger jeg skal bruke metoden, og når jeg kan bruke deler av denne.*

Utsagnene viser et reflektert og nyansert syn på arbeidet, og på konsekvenser av prosjektet. Informantene påpeker behovet for et felles verktøy, og en planmessig utførelse av arbeidet. I dette ligger et ønske om å ha kompetanse til å gjøre en god jobb. Følgende utsagn understøtter dette: *Vi kan få mer presis informasjon fra barna. Det øker muligheten til å gjøre en faglig bedre jobb i det daglige. Økt kvalitet på arbeidet kan videre innebære at barneperspektivet kommer bedre frem i de skriftlige arbeidene.*

En informant uttrykker dette slik: *Ser av det skriftlige materialet vi produserer i barnevernsakene at barnets stemme er tydeligere.* Denne samme informanten viser også til fordelene ved at samtalen er tatt opp på bånd, og kan vedlegges saksdokumentene til fylkesnemnda.

Utsagnene over fører videre til refleksjoner om konsekvenser av å få mer informasjon fra barna. Prosjektdeltakerne opplever at de ved systematisk å tilrettelegge for barnesamtaler, får nye utfordringer i form av å følge opp og ta konsekvenser av informasjonen de får. Det trengs gode rutiner for ikke å skape falske forhåpninger for barna om beskyttelse og hjelp når de har fortalt om vold og alvorlig omsorgssvikt. For eksempel påpeker prosjektdeltakerne at det må skapes arbeidsrutiner som gir mulighet for en tettere oppfølging av barna. Dette kan være i form av en samtalerække, i etterkant av den første samtalen med et barn.

Barneperspektiv – dialogisk nivå

Alle informantene vektlegger den dialogiske samtalemetodens hovedmål, å oppnå spontan og fri fortelling fra barna, som svært viktig. Ved dette begrunnes det vesentligste prinsippet for metodikken. En sier: *Jeg har opplevd og erfart at det vi har lært gjør stor forskjell i hvor stor grad vi får barn til å fortelle i samtaler.* Informantene erfarer, gjennom en bevissthet om betydningen av å oppnå fri fortelling fra barna, en ny dimensjon i kvaliteten på arbeidet. Det handler ikke kun om at barna får komme frem med sine subjektive opplevelser og erfaringer, men *hvordan* barna blir hørt. En informant beskriver i lys av sin nye kunnskap hvordan hun tidligere har praktisert barneperspektivet: *Vi får vite om hva som har skjedd og da spør vi ikke mer, for vi tror vi vet hvordan barna har det.* Utsagnet som er sitert ovenfor viser informantens dypere forståelse for en kvalitativ dimensjon i kommunikasjonen med barna, hvordan barnet faktisk har det, hva det opplever. Det er barnets perspektiv som fanges opp og får gyldighet i kommunikasjonen. Barneperspektivet i denne sammenheng handler altså om *både* en innholdsmessig og en relasjonell kvalitet. Det er et slikt kvalitativt innhold barnevernkonsulentene beskriver når de begrunner den dialogiske samtalemetodens nytteverdi.

5.2.2 Den Dialogiske Metodens anvendbarhet

Metodikken har gitt deltakerne økt oppmerksomhet på hvordan de lytter og stiller spørsmål i ulike situasjoner som profesjonell barnevernkonsulent i barnevernet. En deltaker sier: *Å følge metoden «slavisk» er mest nyttig i de vanskelige samtalene. Bevisstgjøringen rundt måten man stiller spørsmål på osv er langt på vei internalisert.* Nedenfor fremstilles deltakernes erfaringer med den dialogiske samtalemetodikken i tre ulike tilnærminger i arbeidet: ved spontane samtaler i akutte tilfeller, i avdekkingsamtaler ved utredning og ved oppfølgingssamtaler der det er satt inn tiltak.

Spontane samtaler

Et sentralt spørsmål er hvordan det kan legges til rette for at barnet blir sett og hørt i akutte saker, som for eksempel voldelige situasjoner med akuttplassering av barnet. I disse situasjonene får samtalemotodens innhold et annet fokus enn ved avdekking og oppfølgende arbeid. Det kan være at det verken er psykologiske eller fysiske betingelser til stede for å kunne gå inn i en målrettet samtale med barnet i en slik situasjon. Det er likevel viktig å kommunisere med barnet på en anerkjennende måte, ved å lytte og fange opp barnets signaler. Barnet skal både ha beskyttelse, støtte, informasjon og mulighet for å gi informasjon. Informantene finner at kunnskap om den dialogiske samtalemotoden er et godt arbeidsredskap å støtte seg til i slike situasjoner. Den gir en trygghet til å handle overfor barnet, selv om kun deler av metodens grunnprinsipper sporadisk benyttes. Det viktigste er å ikke overse barnet i en slik situasjon, men støtte barnet, gi informasjon og forklaringer på hva som skjer og skape anledning for samtale, hvis barnet vil snakke.

Avdekkingssamtaler

Det er enighet blant alle deltakerne om at samtalemotodikken i rendyrket form egner seg godt i utredningsfasen i barnevernarbeidet. Dette blir av deltakerne karakterisert som de vanskeligste samtalene. De vanskeligste samtalene blir igjen betegnet som avdekkingssamtaler. Det er i disse samtalene barnevernkonulenten ofte ikke kjenner barnet i særlig grad, slik at den totale faseinndelingen, med spesielt de innledende prosedyrene, vurderes som nødvendig og meningsfull. Det er også i disse samtalene barnevernkonulentene opplever at nødvendigheten av å fremskaffe så mye informasjon som mulig fra barnet på en uhildet måte er størst, slik at de har det beste grunnlaget for å fatte riktige vedtak. En deltaker beskriver dette slik: *Det er i undersøkelsesfasen vi vil at barna skal gi oss mest mulig informasjon uten å bli påvirket av oss. Her kan vi bruke alle fasene slik de er.*

Oppfølgende samtaler

Det viser seg at deltakerne ofte ikke kan skille klart mellom typene samtaler de gjennomfører. Oppfølgende samtaler i studien er der det er foretatt omsorgsovertakelse, og oppfølgingen blir tilpassing av tiltakene og en slags evaluering. Samtalens hensikt er en kombinasjon av støtte og utredning. I tillegg har samtalene også ofte informasjonsformidlende hensikt. I disse tilfellene kan noen kriterier i metodens innledende faser oppleves som mindre vesentlige. Dette blir nærmere beskrevet nedenfor, under avsnittet om tilpassing av fasene.

Informantene hevder likevel at metoden er godt anvendbar også i de oppfølgende samtalene, men i en noe mer fleksibel form. De påpeker at det er viktig også i disse samtalene å få frem så uhildet og uttømmende informasjon som mulig fra barna, for

å forstå hvordan barna har det og hva slags behov de har. Videre har det dialogiske perspektivet på kommunikasjonen stor verdi når det gjelder å gi informasjon som er tilpasset barnet, og slik at barnet forstår ut fra sitt perspektiv. En informant sier: *Jeg opplever metoden som meget anvendbar i samtaler med barn. Spesielt anvendbar i avdekkingsamtaler. Metoden er også nyttig i andre typer samtaler, men kanskje man mer plukker litt herfra og derfra.* Videre sier en: *I undersøkelsesfasen i de alvorligste sakene vil barnet være en viktig informant. I tiltakssakene der omsorgen ikke er god nok på ett eller flere områder vil vi kunne få bekreftet dette fra barnet. Vi vil kunne bruke informasjon fra barnet til å få til endringer i for eksempel konflikter mellom foreldrene.* En annen understreker betydningen av å følge opp barnet i en prosess: *Metoden er nyttig i alle faser av en barnevernssak. Etter utredning og avdekking er det like viktig å følge opp eventuelle endringer for barnet. Barnesamtalen er med på å ivareta barnet i denne prosessen.*

Oppsummering av Den Dialogiske Metodens anvendbarhet

Vi ser altså at den dialogiske samtalemetodikken vurderes som hensiktsmessig og nyttig i alle de tre ulike samtalsituasjonene som er beskrevet som spontane, avdekkende og oppfølgende samtaler, men i noe ulike fasonger. Den totale informasjonen fra deltakerne er entydige med hensyn til nytten av å ha et metodisk verktøy. Samlet beskriver informantene anvendbarheten i et kontinuum fra en helt åpen tilnærming hvor det legges til rette for kontakt og anledninger til å snakke, til mer rendyrkede og strukturerte tilnærminger. Det er situasjonene og oppgavene som avgjør tilnærmingen. Slik dreier det seg om tilpassede samtaler i barnevernet. Rett utøvelse av metodikken fordrer kompetanse og kunnskap om både holdninger, strukturer og teknikker. Denne kompetansen gir bevissthet om betydningen av kvaliteten i kommunikasjonen med barnet. Dette gir mulighet til å foreta reflekterte valg som kan føre til at barnevernkon-sulentent tilpasser tilnærmingene til den oppgaven hun står overfor. At disse nyansene kommer frem anser vi som et tegn på at viktig innhold i opplæringen er internalisert hos deltakerne.

5.2.3 Metodisk tilpassing

Tilpassingen av metodikken dreier seg både om fremgangsmåter og de fysiske rammene for samtalene. Det handler altså om både struktur og innhold. Gjennom utprøvingen er det kommet frem gode eksempler på formuleringer, som vi finner hensiktsmessig å innlemme i en manual. Disse eksemplene blir således ikke fremstilt i denne rapporten⁶. Videre har metodeutprøvingen ført til store endringer i hvordan de fysiske forholdene legges til rette for tilpassede barnesamtaler i barnevernet.

⁶ Manualen er under arbeid og har tittelen Barnesamtalen i barnevernet.

5.2.4 Samtalens faser i barnevernet

Det fremkommer et behov for å endre samtalemotodikken slik at den bedre kan tilpasses ansvarsområdene og de ulike samtalesituasjonene i barnevernet. På grunn av en større variasjon i samtalenes innhold, tematikk og målsettinger enn i dommeravhør, må metodens faser utvides, og innholdet differensieres. I dette ligger at samtalen må ses i sammenheng med det totale arbeidet som bør utføres når et barns omsorgssituasjon skal utredes. Sett i relasjon til en politietterforsker som gjennomfører et dommeravhør, har barnevernet et større ansvar for å beskytte og følge opp barnet både før og etter samtalen, altså ta konsekvensene av det som kommer frem i samtalen. Forberedelsene til og gjennomføringen av samtalen kan ikke metodisk isoleres fra det totale ansvaret for barnet. Dette fører til at tre hovedsekvenser i samtalen, karakterisert som sekvenser før, under og etter det direkte møtet med barnet, får lik betydning, nærmere bestemt får det som skjer før og etter samtalen større plass og betydning enn i dommeravhøret.

Nedenfor fremstilles metodens faser slik de opprinnelig er utviklet for dommeravhør, samt kommentarer til disse fasene slik de er fremkommet gjennom de kvalitative analysene. I tillegg illustrerer noen utsagn fra barna som har deltatt i samtaler med barnevernkonseptene i denne studien, hvordan barn kan oppleve betydningen av samtalemotodens faser.

1. Forberedende fase

Den forberedende fasen innebærer både formidling av informasjon og innhenting av informasjon. Den opprinnelige beskrivelsen av denne fasen er som følger:

Formålet med denne fasen er at både barn, barnets omsorgsperson(er) og den som skal snakke med barnet skal være godt forberedt. Dette skal skape de beste forutsetninger for en felles fortolkningsramme mellom barn og voksen i samtalen. Dette igjen legger grunnlag for trygghet, forståelse og god kontakt for begge parter. For å sikre at samtalen blir mest mulig hensiktsmessig, må barnet forstå hva det er med på, og få god informasjon om formålet med samtalen og hvordan slike barnesamtaler foregår.

Barnet skal møte en samtalepartner som føler seg trygg og komfortabel i situasjonen. Den voksne personen skal ha både god saksinformasjon og mer generell kunnskap om barnets livsverden for å kunne rette seg inn mot barnet vedkommende skal snakke med. Ved å vite mest mulig om barnet, kan man stille seg inn mot barnets modenhetsnivå og bedre forstå barnets behov både psykisk og fysisk. Hvor mye informasjon som bør hentes inn på forhånd avhenger naturligvis av det enkelte tilfellet. Vesentlig kunnskap er informasjon om familieforhold, sosiale nettverk, barnets hverdagsrutiner og interesser.

Informasjonsinnholdet i den forberedende fasen defineres i fire ulike områder:

- Informasjon som skal gis til barnet om samtalen
- Saksinnhold
- Utviklingsmessige forhold hos barnet
- Sosiale forhold og interesser hos barnet

Følgende utsagn fra tre barn som har vært i samtaler med barnevernkonsulentene illustrerer hvordan de opplever at de er forberedt før de kommer til samtale:

«Jeg ville ikke hit. For da var jeg redd for at jeg skulle få kjeft, at du var sånn derre sint. Jeg ville ikke hit da. For det var skummelt...»

«Jeg visste ikke hva vi skulle snakke om. Nei jeg var ikke helt sikker. Jeg visste det kom til å bli noe sånn... hvordan jeg hadde det og sånn, men... hadde ikke fått vite noe hva vi skulle snakke sammen om...»

«Ja, jeg var litt forberedt i hvert fall. Litt så. Jeg visste at vi skulle prate om, ja, litt det vi prata om nå – hvordan det var å bo her og der. Jeg fikk vite det i går... i går kveld. Eller, jeg fikk vite mye før, men da skulle det være på en fredag, også... ble det litt tull. At jeg skulle i dag, fikk jeg vite i går.»

«Da synes jeg de kunne komme en dag jeg hadde sagt at det passa, ikke sant. Ikke bare dere voksne. For det kan hende at det er en dag jeg har planlagt med en venninne: å i dag drar vi på svømming, og så kommer barnevernet. Det er så kjipt. Ja, da hadde kanskje begge gleda seg også må jeg ringe og si: nei du skjønner, barnevernet har kommet på besøk. Det er litt kjedelig.»

Betydningen av den forberedende fasen

Grunnlaget for den forberedende fasen i en samtale med barn i barnevernet og i dommeravhør er forskjellig. Dommeravhøret har alltid karakter av en avdekkingssamtale, hvor avhøreren sjelden har møtt barnet tidligere, og har lite informasjon om barnet utover den foreliggende anmeldelsen. Avdekkingssamtaler i barnevernet har tilnærmet samme karakter som dommeravhør, mens akutte saker hvor det er behov for straks-tiltak og oppfølgende saker hvor barnevernkonsulenten har informasjon om barnet på forhånd, gir andre utgangspunkt og et annet ansvar. Disse ulikhetene til tross kommer det frem at det uansett er nødvendig å vurdere denne fasen, og å tilpasse den til den aktuelle samtalen. Å komme uforberedt til en samtale med et barn innebærer for informanten i verste fall å ikke ha forberedt seg tilstrekkelig når det gjelder saksinnhold. Det er på dette formelle planet informantene vanligvis definerer begrepet forberedelse i denne undersøkelsen. De psykologiske og pedagogiske aspektene, som innebærer både mental og sosial forberedelse til samtalen for *både* barn og voksen, er det mindre vanlig å ta hensyn til. Selv om barnevernkonsulenten opplever å være forberedt fordi hun synes hun har godt kjennskap til barnet og barnets situasjon, er det ikke selvsagt at det er slik for barnet. Mange barn i barnevernet opplever ustabilitet i kontakter de har med barnevernkonsulentene, og det kan også gå lang tid mellom hvert møte. Den voksne kan ta for gitt at barnet er forberedt. Det er det som tas for gitt, det usagte, som oftest vanskeliggjør og hindrer god kommunikasjon, særlig mellom voksen og barn.

Evalueringene viser at alle deltakerne mener at fasen er viktig, men de har noe ulik forståelse av når det er nødvendig å vektlegge denne fasen, på grunn av de ulike sakstypene. Informantenes oppfatninger begrunnes med følgende forhold: i) forberedelsene fører til at samtalen blir mer tydelige og hensiktsmessige, ii) forberedelsene fører til at barnet får mer støtte og blir tryggere og iii) forberedelsene fører til at samtalen blir mer barnerettet i den forstand at de rettes inn mot barnets forståelse og kognitive nivå. Der det er usikkerhet om denne fasen, uttrykkes dette i dilemmaer, blant annet om i hvilken grad foreldrene kan og bør være de som mottar informasjon fra barnevernet om saken, og også om det skal være foreldrene eller andre som forbereder barnet. Nedenfor beskrives dette nærmere:

Tydelig og hensiktsmessig

Alle deltakerne unntatt én legger stor vekt på å innhente så mye informasjon som mulig om saken forut for samtalen med barnet, vel og merke der det lar seg gjøre. Både barn og barnevernkonsulent bør gis gode muligheter til å forberede seg. Dette begrunnes med at det prinsipielt bør ligge så god informasjon som mulig til grunn for samtalen. Da blir samtalen mer målrettet, fordi hensikten med den er tydelig for både barnet og barnevernkonsulenten. En sier: «*Det er særlig viktig når vi ikke kjenner barnet fra før. Dette er en fase det er vanskelig å prioritere i en hektisk hverdag. Men jeg har opplevd at det har mye å si for utfallet av samtalen. Det gjør samtalen mer strukturert, dersom man er forberedt*». Selv om informasjon om saken kan føre til at formål og hensikt blir tydeligere, legger informantene vekt på at det er viktig å være åpen for ny og annen informasjon fra barnet, som kan gi helt andre vurderinger av saken. Det gjelder altså å forvalte denne informasjonen profesjonelt, i den forstand at barnevernkonsulenten ikke har forutinntatte forståelser og holdninger med seg i møte med barnet. En sier: «*Det er viktig å vite mye om saken, men man skal samtidig være åpen for barnets versjon og opplevelse av saken*». Det er personlig utfordrende å lytte til barns fortellinger om omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep. Dette kan føre til at nødvendige spørsmål ikke blir stilt. Barnevernkonsulentene opplever at det er lettere å stille de nødvendige og riktige spørsmålene til barnet, og å være beredt til å lytte og ta imot barnets informasjon, når de selv er mentalt forberedt til samtalen. En sier: «*For å kunne være rolig og følge de forskjellige fasene, er det viktig å være godt forberedt*». Ved gode forberedelser kan barnevernkonsulenten videre bli i stand til å gi så riktig informasjon som mulig, og være troverdig overfor barnet. Følgende eksemplifiserer: «*Informasjon om saken gjør at det blir mer presist eller relevant, det vi skal snakke om med barnet. Det er også viktig at vi som saksbehandlere kan gi barnet troverdig informasjon dersom de har spørsmål*». Videre påpekes det at det er viktig å vite om hvilke tidligere erfaringer barnet har fra kontakt med barnevernet eller andre instanser, for å kunne forstå barnets eventuelle engstelse og motstand.

Støtte og trygghet

Det skapes mer trygghet hvis alle parter er godt forberedt. God forberedelse av foreldrene kan redusere hemmelighetsaspektet. Hvis foreldrene er så trygge som mulig, kan de bli bedre støttespillere for barna i denne situasjonen. Følgende utsagn eksemplifiserer: *«Har opplevd to samtaler med samme barn der den ene var godt forberedt av mor og den andre overhodet ikke forberedt. Barnet var klar over at dette gjorde en stor forskjell»*. Her berører informanten et veldig viktig aspekt ved barnesamtalen. Der mor er forberedt og har snakket med barnet på forhånd, kan det være lettere for barnet å snakke. Barnet får støtte til å fortelle. På den annen side, får barnet frihet til å fortelle ut fra seg selv? Denne informanten nyanserer sitt svar med hensyn til både i hvilken grad saken er av akutt karakter og om foreldrene er i stand til å informere barnet. En annen betoner nødvendigheten av å vite hvordan barnet er forberedt, og hva barnet er blitt fortalt om samtalsens hensikt. Hun sier: *«Det er viktig å være godt forberedt og mentalt tunet inn på samtalen. Viktig å være klar over hva barnet vet om årsaken til at det kommer til samtale på forhånd»*.

En som vurderer denne fasen som lite viktig begrunner det med at barnevernkonsulentene kan ha god kjennskap til barnet fra før. Dette utsagnet kan bety at saken har oppfølgende karakter, og saksbehandleren har truffet barnet tidligere. Det kan være at den voksne føler mindre behov for en god forberedelse i slike tilfeller, enn det barna gjør. Slike samtaler foregår sjelden mer enn tre til fire ganger i året, i følge informantene i denne undersøkelsen. På grunn av tidsaspektet vil barnet kunne oppleve samtalsituasjonen som ny og ukjent, når det er flere måneder mellom hver samtale. Det fremkommer i denne undersøkelsens materiale at barna ofte møter nye barnevernkonsulenter.

Videre reflekterer deltakerne omkring hvordan denne fasen ikke er aktuell der barnevernkonsulentene møter barn i akutte saker: *«Vi må også kunne bruke metoden i akutte saker hvor vi ikke kjenner barnet i det hele tatt...»*. Utsagnet «metoden» forstås her som noe mer enn metodetilnærmingens faser som det her spesifikt spørres om. Det handler også om en mer helhetlig forståelse av samhandling med et barn i en vanskelig situasjon, hvor både den voksnes holdninger i møte med barnet, aktiv lytting og en åpnende og tydelig tilnærming inngår som aspekter i kommunikasjonen. Utsagnet under tyder på at det er dette komplekse innholdet informantene legger i begrepet «metoden» i denne sammenhengen: *«Vi vil ikke trenge informasjon om barnet for en utredningssamtale i en akutt situasjon. Barnet vil tåle å møte oss selv om vi ikke kjenner det - nettopp fordi vi tar det på alvor og snakker om ting som ingen andre har turt å nærme seg»*. Utsagnene viser en aktiv og bevisst holdning som kan forstås som at disse barnevernkonsulentene er trygge på sin kompetanse og rolle som betydningsfulle personer for barna i slike akutte situasjoner.

Rettes inn mot barnets forståelse og kognitive nivå

Alle informantene, unntatt én, understreker at det er viktig å ha godt kjennskap til utviklingsmessige forhold hos barnet, fordi det gjør det lettere å tilrettelegge samtalen til barnets modenhetsnivå, og også for å få til en god kontaktetablering. En sier: *«Det er viktig dersom man ikke kjenner barnet fra før. Særlig for kontaktetableringen. Men også viktig i forhold til å vite «hvor barnet er».* En annen sier: *«Avgjørende for hvordan man samtaler med barnet. Alder, funksjonsnivå, kulturtilhørighet, språkforståelse osv».* Videre nyanserer en informant dette: *«Det er viktig å kunne samtale på et nivå som barnet forstår. Enklere kontaktetablering og avslutning når en vet noe om barnet. Samtidig er det noen ganger barnevernet ikke vet så mye om barnet og det må også la seg gjøre å føre samtale med barnet da».* Igjen ser vi behovet for å tilpasse fremgangsmåtene til den spesifikke oppgaven barnevernkonsulentene står overfor.

Dilemmaer

Til tross for at informantene legger vekt på gode forberedelser ligger det i sakens natur at det er mange hindringer, og at mange forhold må vurderes. Foreldrenes vansker, omsorgsevne, interessekonflikter eller opplysninger som tilsier at informasjon ikke skal gis til foreldrene på grunn av at informasjonen på ulike måter kan skade barnet, eller det er mistanke om strafferettslige forhold, er temaer som går igjen i informantenes besvarelser. En informant sier: *«Dette er det vanskeligste området fordi foreldrene oftest ikke kan forberede barna eller ikke får vite hva vi skal snakke om».* En annen sier: *«Det optimale ville være om barnet var forberedt på den riktige måten, men dette er ofte vanskelig. Jeg opplever at det noen ganger er bedre å si lite til foreldrene fremfor å gi informasjon som blir formidlet feilaktig til barnet».* Videre sier en: *«Det er viktig at barnet blir snakket med på en god måte om samtalen, slik at det føler seg «fri» til å si hva det vil. Utfordringer i barnevernet er at dette ikke alltid er mulig å gjennomføre. Det kan være foresatte som vegrer seg for å la barna snakke med barnevernet alene osv. Selv om foresatte har fått veiledning om hvordan barnet kan forberedes til samtalen, kan ikke barnevernkonsulentene ta for gitt at barnet har mottatt informasjonen, eller på en slik måte at det forstår. Følgende utsagn illustrerer: «Det er viktig å veilede den som følger barnet. Samtidig opplever jeg ofte at barnet ikke vet hvorfor det kommer til samtale. Dette til tross for at veiledning er blitt gitt til foresatte».*

Foreldrene kan ikke motsette seg at barnevernet snakker med barnet alene. Det er viktig at foreldrene blir opplyst om dette. Likevel viser utsagnene over at det er viktig å vurdere både om informasjon skal gis, til hvem og når. Ved å være bevisst innholdet i denne fasen kan det gjøres kvalifiserte valg ut fra en total vurdering. Å velge ikke å gi eller motta informasjon, er også en forberedelse. Der barnet kommer uforberedt til en samtale med barnevernet, er det viktig at saksbehandleren er oppmerksom på dette, og legger forholdene best mulig til rette for å oppnå tydelighet og trygghet der og da.

Nytt aspekt ved fasen - sikkerhetsvurdering

I tillegg til nyanseringene ovenfor fører deltakerne inn helt nye dimensjoner til denne fasen, slik at den kan tilpasses barnevernets ansvarsområde når det gjelder beskyttelse og omsorg for barn. I dette ligger at det er viktig i en planleggingsfase å ta høyde for at uforutsette forhold kan avdekkes. Ved å snakke med barnet kan det fremkomme informasjon som ellers ville forblitt ukjent. En deltaker formulerer sin erfaring slik: «Noen ganger blir det ikke som vi har tenkt». En annen sier: «Når vi snakker med barna får vi mer arbeid». I dette ligger at informasjonen fra barna må få følger, og noen ganger er det behov for tiltak som krever både personalmessig og praktisk beredskap. Dette formuleres som et behov for å involvere leder eller en kollega i planleggingsfasen av samtalen, slik at det er mulighet for å samarbeide og drøfte tiltak umiddelbart etter samtalen. Dette blir betegnet som en *sikkerhetsvurdering* i forberedelsesfasen, for å sikre beredskap for oppfølging i etterkant av samtalen. Informantene vurderer at dette ideelt sett bør skje ved alle barnesamtaler, men det er særlig påkrevet i sakene hvor det er grunnlag for å tro at barnets omsorg, helse og sikkerhet er truet. I tillegg må det sikres at barnet ivaretas i den tiden disse drøftingene pågår, og til avgjørelse fattes.

Oppsummerende finner vi et behov for en presisering av den forberedende fasens formål, og en nyansering av innholdet med hensyn til barnets omsorgssituasjon. Det handler særlig om hva slags rutiner som bør innarbeides for å sikre at barnet kommer mest mulig forberedt til samtale i barnevernet. Samtalen skal ikke være til skade for barnet hva angår dets sikkerhet. Det er vesentlig å følge opp barnet i etterkant av samtalen der det er nødvendig. Det fremkommer spesielt et behov for bedre rutiner som kan sikre samarbeid og muligheter for handling, både når det gjelder akutte sikkerhetstiltak, oppfølgende samtaler med barnet og eventuelt henvisning til behandling.

2. Kontaktetablering

Barn som møter til samtale i barnevernet har som regel liten erfaring med en lignende situasjon, og er sannsynligvis engstelige for hva som skal skje.

Målet i denne fasen er tosidig. Det første målet er å opprette god kontakt mellom barnevernkonsulenten og barnet, slik at barnet kan føle seg trygt og verdsatt i situasjonen. For det andre skal barnevernkonsulenten bli kjent med barnet og stille seg inn mot barnets følelser og oppfatninger her og nå, slik at kommunikasjonen kan foregå på et plan som er rettet inn mot barnets følelser og forståelsesverden. Disse to målene innfris ved at det oppstår en dialog mellom voksen og barn om temaer som ikke har med bekymringsmeldingen, eller det fokuserte temaet å gjøre. Et mål på kvaliteten i relasjonen i denne fasen, er at barnet forteller fritt og spontant om ting det er opptatt av, i en dialog med barnevernkonsulenten. Det er viktig å etablere god kontakt her og nå selv om barnet og barnevernkonsulenten kjenner hverandre og har hatt kontakt tidligere.

Følgende utsagn fra et barn i denne undersøkelsen illustrerer hvordan hun opplever betydningen av denne fasen:

«Du kan liksom... når vi varmer opp kan du for eksempel, kan du snakke om navn, og hvor man er født og dager og sånn. Varme opp. Når vi har snakket om det, varmet opp, kan du begynne å fortelle ting og spørre om ting. Spørre om hvorfor, hva barna synes er interessant. Om hva de liker. Da kan du jo snakke om... hvordan de liker at barnevernet skal gjøre dette... Du kan for eksempel gjøre litt morsomme ting. Kan gjøre... kan tegne litt. Hvis barna liker det. Hvis de liker det, kan de tegne hvordan de har det. Hvis de liker det, så kan de tegne litt hvordan de har det. Så kan de fortelle om tegningen. For å vise litt. Men det første du må spørre om er: liker du å tegne?»

Betydningen av kontaktetableringsfasen

Alle informantene uttrykker at kontaktetableringsfasen er viktig, og at de opplever at den virker inn på det videre forløpet av samtalen, både når det gjelder å gjøre barnet trygt og for at barnevernkonsulentene kan slappe av i situasjonen. Det fremkommer at fasen har stor betydning i både avdekkings- og oppfølgingssamtaler. En sier: *«Har erfart at denne fasen er viktig for resten av samtalen. Også for meg, trenger å snakke meg litt varm, og få noen føringer for hvordan barnet snakker»*. En annen sier: *«Det viser at man er opptatt av hele mennesket. I tillegg er det jo faktisk avgjørende at barnet forteller om seg selv før man går til tema for samtalen. Har opplevd dette flere ganger at barnet ikke forteller hvis man hopper over denne fasen»*. En sier at denne fasen ikke er av så stor betydning hvis saksbehandleren har hatt kontakt med barnet tidligere, samtidig som hun også uttrykker at det er viktig å etablere kontakt her og nå. Hun sier: *«Kjenner barnet i de aller fleste sakene – over tid. Samtidig godt å ha et «uforpliktende» tema å løse opp situasjonen med, samt skape god og trygg atmosfære»*. Sitatet ovenfor peker mot den voksnes perspektiv. Informanten legger vekt på å skape trygghet i situasjonen, selv om hun kjenner til barnet fra før. Hun synes likevel at kontaktetableringen ikke er så viktig. Det avspeiles en holdning som kan influere negativt på kvaliteten i relasjonen. Det er ikke gitt at barnet opplever å ha kjennskap til den voksne, slik den voksne antar.

En annen informant beskriver vektlegging av kontaktetableringsfasen i kjente saker i større grad ut fra barnets perspektiv. Hun sier: *«Det betyr både mye og lite. Ofte får det ikke nok fokus i kjente saker. Har erfart at selv om jeg har truffet barnet tidligere, er det ikke sikkert barnet husker meg så godt, med andre ord bør fasen være med som kortversjon også i kjente saker»*. Igjen finner vi et behov for å tilpasse fremgangsmåtene, til det enkelte barnet i den enkelte saken. Utfordringen er å gi rom for å la barnets behov ligge til grunn for forståelsen av hva som er en tilpasset og god kontaktetablering i situasjonen. Det handler om verken å gå for fort frem, eller å dvelle for lenge ved omkringliggende temaer. Det viktigste er å være oppmerksom på hvilke fortolkninger som ligger til grunn for de valgene barnevernkonsulentene tar i kommunikasjonen. Flere av informantene beskriver personlige utfordringer i denne fasen: En sier: *«... Jeg kjenner at jeg blir litt rastløs. Ser på klokka, fader nå må jeg komme videre...»*. En annen beskriver dette: *«Jeg ser nytten av kontaktetableringen, men tør ikke være der, redd for å*

spore av. Jeg hører egentlig ikke så mye etter, egentlig,... Jess, nå snakker de...». Utsagnene bekrefter nettopp utfordringene som ligger i møtet mellom den formelle konteksten og målet for den strukturerte samtalen, og barneperspektivet i slike samtaler. Ved at barnevernkonsulentene blir bevisst følelsene de har i møte med barna i denne fasen, kan de forholde seg til dem, og lettere skille mellom barnets behov og sin egen opplevelse.

3. Innledende prosedyrer

Målet for denne fasen er å motivere barnet til samtalen. Barnet skal erfare samtalesituasjonen som forutsigbar og begripelig. Ved å avklare samtalens hensikt og deltakernes roller, og ved å tydeliggjøre fysiske rammefaktorer, skal barnet forstå hva det er med på, og hva som forventes av det i samtalesituasjonen.

Et barn i denne undersøkelsen beskriver betydningen av denne fasen slik:

«Også føler jeg noen ganger at jeg ikke blir så veldig godt informert. Fordi at noen ganger prater dere på et litt vanskelig språk. Så er de voksne... først prater de med meg også bare ber de meg gå, det er liksom, de burde prata med den voksne litt senere. Og så må man bruke et språk som man skjønner, det er viktig. Det synes vel du og?»

Betydningen av de innledende prosedyrene

Alle informantene vektlegger også denne fasen ved at barnet får informasjon om den spesifikke samtalen her og nå. En ny og viktig begrunnelse for fasen er at barnet også skal få mulighet til å stille spørsmål og legge premisser for samtalesituasjonen i starten av samtalen. En informant uttrykker dette slik: *«Prøver å være tydelig på hva som kreves av barnet, og hva barnet kan kreve av meg. Samtalens forløp og angi tid for varighet»*. En annen sier: *«I samtaler med barn hvor man har brukt denne metoden flere ganger kan man kanskje spørre barnet hva som er viktig»*.

Formelt innebærer denne fasen barnets rett til å få informasjon om saksgang i barnevernet og regelverket, som taushetsplikt og opplysningsplikt. En informant beskriver dette: *«Jeg synes det er viktig at det i denne fasen blir klart for barnet hva som skjer/kan skje med den informasjonen barnet gir»*. Ifølge Barnekonvensjonen (1989), artikkel 12, har barnet rett til å uttale seg, men også fri rett til ikke å uttale seg. Samtalen skal utformes slik at den på best mulig måte ivaretar barnets rett til fritt å uttrykke sine synspunkter. Et synspunkt kan være at barnet vil unnlate å fortelle om sensitive opplysninger i nære relasjoner. Barnets engstelse for konsekvensene av å fortelle kan minske mulighetene man har for å beskytte barnet mot alvorlige straffbare forhold. I dette aspektet ligger etiske dilemmaer som peker i retning av at opplysningsplikten bør vurderes med hensyn til hva som er til barnets beste. I hvilken grad, og hvordan, barnet skal gis informasjon om de formelle sidene av samtalen som rettigheter og saksgang i

denne fasen av samtalen, må avveies i forhold til hvordan dette eventuelt kan influere på barnets rett til å formidle seg fritt. Det kan være vanskelig å finne en god balansegang når det gjelder barnets interesser og rettigheter på dette vanskelige området. Valgene som tas, må bygge på en helhetsvurdering og god kunnskap om situasjonen. Uansett skal barnet ha informasjon. Spørsmålet er *når* i samtalen denne informasjonen skal gis til barnet. Dette må vurderes i det enkelte tilfellet.

Enkelte ganger kan det også være slik at barnet har sagt noe det ønsker usagt. Det kan da være riktigst å ta dette opp med barnet i den avsluttende fasen av samtalen, og drøfte med barnet hva slags informasjon som skal gis videre til hvem og når.

Ett aspekt ved denne fasen, som er nytt for barnevernkonsulentene, er betydningen av å oppfordre barnet til å snakke sant. Informantene skiller mellom der barnet skal sette ord på sin opplevelse, og der det skal beskrive hendelser. I det første tilfellet er det vesentlig å be barnet fortelle om sin opplevelse, uten å oppfordre barnet til å snakke sant. I det andre tilfellet uttrykker informantene at det er viktig å gjøre dette, men at det kan føles uvanlig, som om barnet blir mistenkeliggjort, eller at det blir presset til å fortelle. Deltakerne mener på den annen side at hvis dette blir gjort på en skånsom og forståelig måte, kan det være med på å gi barnet status som en viktig informant. En uttrykker: *«For å understreke at vi tar barnet på alvor (hører barnet), og at det derfor er viktig å snakke sant»*.

4. Introduksjon til tema

Formålet med denne fasen er å introdusere det fokuserte temaet på en åpen og tydelig måte, og å motivere barnet til å fortelle fritt og uttømmende om seg selv. I begrepet åpenhet ligger her å unngå å legge føringer for barnets fortelling, ved antakelser, lukkede eller ledende spørsmål. Tydelighet henspiller til å konkretisere temaet slik at det blir forståelig for barnet, tilpasset barnets utviklingsmessige modenhet. I begrepet motivasjon ligger å understreke barnets viktige rolle som informant, som den som vet best og mest om sine egne erfaringer.

Ett av barna i studien sier:

«For det er mange ganger at jeg føler at... når jeg prater med barnevernet på en måte. Hvis det er noe dere må ta opp, spør om det først! Så det ikke går fra et kjempekoselig tema, til et kjempevanskelig.»

Betydningen av introduksjon til tema

Alle informantene understreker betydningen av også denne fasen. Begrunnelsene ligger igjen på flere plan: både kognitivt, emosjonelt og formelt. I følge informantene innebærer begrunnelsene på det kognitive planet først og fremst nødvendigheten av at barnevernkonsulenten introduserer hvert av de innholdsmessige temaene som inngår i samtalen så tydelig at barnet hele tiden kan forstå spørsmålene som stilles og hva samtalen handler om. Gjennom dette kan det utvikles en felles forståelse av samtale-

situasjonen, som gjør det lettere for barnet å svare på spørsmålene som stilles, til selv å stille spørsmål, og til å sette ord på sin erfaring og sin opplevelse. Barnevernkonsulentene påpeker forskjellen mellom et dommeravhør og barnesamtalen i barnevernet i denne fasen særlig ved nødvendigheten av å sørge for at barnet selv gis anledninger til å bringe inn temaer som barnet opplever som aktuelle og viktige, og som det er viktig for barnevernkonsulenten å få vite noe om. En informant uttrykker dette slik: *«Det er viktig at barnet får vite at det det forteller er viktig for oss for å gjøre situasjonen bedre for barnet. Barnet skal få fortelle hvordan det har det. Foreldre, skole og lignende skal selv fortelle hvordan de opplever det»*. Informantene understreker at en slik tydelighet styrker barnet emosjonelt i situasjonen fordi det kan skape trygghet og dermed en følelse av kontroll og av å mestre situasjonen. I det formelle aspektet ligger at barnevernkonsulentene selv opplever å bedre kunne holde seg til sakens tema. En sier: *«I og med at jeg har forberedt samtalen er det blitt mer tydelig for meg selv hva jeg skal med samtalen. Da er det lettere å avgrense og introdusere temaer. Også lettere ikke å springe over til andre temaer når en har avklart på forhånd hva som skal være tema. Har inntrykk av at det oppleves som trygt for barnet»*.

5. Fri fortelling

Målet med denne fasen er at barnet får anledning til å fortelle fritt og uttømmende om sine opplevelser og følelser, uten å bli avbrutt, overhørt eller avsporet av den voksne. Sentrale begrunnelser for dette er at det er bred enighet innen forskningen om barns pålitelighet, at informasjon som er fremkommet fra barnet spontant og fritt, i høyere grad er pålitelig, enn der informasjonen er fremkommet ved direkte spørsmål. Et annet aspekt er at en ved å lytte til barnets perspektiv på en anerkjennende måte, støtter barnets følelse av å mestre samtalesituasjonen, og ved det øker barnets motivasjon til å fortelle om vanskelige temaer. Barnet skal ikke føle seg presset til å fortelle mer enn det selv ønsker, og heller ikke forledes til å fortelle noe som ikke er sant.

Følgende sitater kan illustrere hvordan barn opplever å skulle fortelle om vanskelige temaer i livet sitt:

«Jeg synes det er ganske viktig, at vi snakker om hvordan barn har det.. og hva de føler og sannn. Ja, særlig hvis de ikke forteller...hvis de har...hvis de ikke har det så bra og ikke forteller om det, så...blir det jo...så er det ikke noe som blir gjort, så. Det er veldig viktig å si ifra».

«Å være ærlig gjør jo vondt. Jeg tror barn vil helst slippe å fortelle om problemene sine. Men...jeg veit ikke jeg, jeg...har jo opplevd mye og jeg har...både vært på – skulle nesten si sannn «faresone».. hvis du skjønner hva jeg mener. Mm, liksom, jeg har jo mange venner som er ganske ulike. Er jo...liksom noen som vil gjerne ikke snakke om følelsene sine og ikke snakke om problemene sine, mens andre vil

bare vente at noen skal stille dem spørsmål om hvordan de har det. Slik at de kan trøste...slik... eller noen andre kan trøste dem. Det er forskjellig...forskjellig, uhm. Kommer an på.»

Betydningen av fasen Fri fortelling

Fordi denne fasen er selve målet i den dialogiske samtalemetoden, er det vesentligste av begrunnelsene for fasen beskrevet tidligere i dette kapitlet (se 5.2.1). Her blir betydningen av å fremskaffe subjektiv og uttømmende informasjon fra barna vektlagt, i forståelsen av «å få vite hvordan barnet faktisk har det». I dette ligger ikke kun å spørre, men også å lytte aktivt til barnets fortelling. For å unngå gjentakelser blir resultatene fra informantenes beskrivelser av fasen fri fortelling i mindre grad utdypet her.

Alle deltakerne vektlegger fasen svært mye. En sier: «*Dette er vel selve kjernen i metoden. Det er dette man har bygget opp til i de andre fasene. Her kommer lønna for strevet*». Fasen blir begrunnet både ut fra psykologisk forståelse og de mulighetene barnesamtalen gir for å fremskaffe viktig og nødvendig informasjon fra barn i barnevernet, samt ut fra betydningen av metoden i forbindelse med informasjonens pålitelighet. Den psykologiske begrunnelsen for at fasen er viktig er bl.a. å styrke barnets selvfølelse ved å lytte til barnet, og at barnet får anledning til å bearbeide sine følelser. Følgende eksemplifiserer: «*Det er svært nyttig å få barn til å sette egne ord på erfaringer og opplevelser. Det er viktig for barn å oppleve å bli hørt. Barnet utvider ofte sin fortelling når man lytter aktivt og bekrefter barnets tema*». Videre sier en: «*Det er viktig å la barnet slippe til på alle plan, være lydhør når barnet sier noe om sin egen opplevelse eller følelse. Hvis vi ikke våger det, kan barnet kanskje føle seg oversett eller at vi ikke er ordentlig opptatt av hvordan barnet har det*». En annen sier: «*Her ligger mye av svaret på kvaliteten på samtalen, på informasjonen. Kjempeviktig å være god her. Det er her vi kan få det lille ekstra av informasjon*». Denne informantens utsagn kan også forstås slik at barnets pålitelighet blir styrket ved bruk av denne fasen. En annen uttrykker dette ved å vektlegge betydningen av aktiv lytting og det relasjonelle aspektet i kommunikasjonen: «*Når jeg oppsummerer sammen med barna, merker jeg at barna har full kontroll over hva vi har snakket om. Barna korrigerer ofte. Oppsummering blir da et viktig kriterium for å sjekke ut om barnet har vært i stand til å formidle noe, og at jeg som saksbehandler blir troverdig for barnet*». Kvalitet i samtalen innebærer i denne sammenhengen altså både å ta vare på barnet, og å fremskaffe adekvat og pålitelig informasjon.

6. Sonderende fase

Barns måter å fortelle på, særlig når det dreier seg om sensitive temaer, kan være sparsomme, usammenhengende og upresise. Barn kan også beskrive med egenkonstruerte uttrykk fordi de mangler erfaringer og allmenne begreper som kan uttrykke deres egne erfaringer. Derfor vil det ofte være nødvendig å fremskaffe mer utdypende og oppklarende informasjon fra barnet. Den voksnes oppgave blir å strukturere og binde innholdet sammen slik at det gir en helhetlig mening, samt å stille spørsmål.

Det kan være nødvendig å avklare alvorlighetsgraden i det barnet har fortalt ved at barnet setter ord på både hendelser, opplevelser og følelser, samt at det gjør rede for de faktiske forholdene ved situasjonen. Slik må den voksne styre og fokusere det tematiske innholdet i barnets fortelling i større grad enn tidligere i samtalen. Det er likevel vesentlig å opprettholde en åpen og forutsetningsløs tilnærming i kommunikasjonen.

Et barn sier:

«Jeg synes det er ganske viktig å stille spørsmål...hvordan ville du hatt det, hvordan ville du gjort det. Hvordan...vil du at livet ditt skal være nå og...kommer til å være.»

Begrunnelser for den sonderende fasen

Deltakerne legger stor vekt på også denne fasen. To hovedtemaer som fremkommer i besvarelsene er i) at ikke fasen alltid skal vektlegges, og ii) at det er viktig å ta barnet på alvor ved å følge opp informasjonen barnet har gitt. Angående det første temaet begrunnes dette med at barnevernkonsulentene må vurdere hva slags informasjon det er behov for i den enkelte saken. En sier: *«Ikke for all del. Det er viktig å få klargjort og utdypet der det føles riktig»*. Videre sier en annen: *«Det er ikke sikkert vi må få alle temaene på denne ene samtalen. Vi har som regel mange muligheter for å snakke med barnet igjen»*. Det fremkommer altså at det i første omgang handler om ikke å utsette barnet for press eller unødvendig oppfordre det til å gi fra seg mer informasjon enn det barnet kan tåle. Det er derfor viktig å være svært bevisst på hva slags informasjon man ber om, og hvorfor. Videre nyanseres disse besvarelsene ved følgende utsagn fra en informant: *«Jeg prøver å vektlegge denne fasen mye. Men har erfart at det fort kan bli følelsesmessig vanskelig for meg selv. Barnet, som jeg trodde jeg kjente situasjonen til fra før, har plutselig fortalt mye som er vanskelig for barnet. Denne fasen må jeg jobbe med»*. Denne informantens utsagn kan forstås slik at det er viktig å stille spørsmål ved om det er barnet eller barnevernkonsulenten man beskytter ved å la være å stille oppfølgende og utdypende spørsmål. Utsagnet *«denne fasen må jeg jobbe med»* kan forstås dit hen at det ikke kun handler om å reflektere over hva man spør om og hvorfor, men også hvorfor man *ikke* spør. Dette henspiller mot begrunnelsene for den sonderende fasen, som understreker betydningen av å følge opp og utdype den informasjonen som har fremkommet mer spontant fra barna.

Flere uttrykker at den sonderende fasen gir barnet mulighet til å fortelle mer ut fra sitt eget perspektiv, og at dette gir en psykologisk støtte for barnet: En sier: *«For å ta barnet på alvor. Gir barnet mulighet til å forklare seg på en ordentlig måte. Det øker troverdigheten og øker barnets trygghet i situasjonen»*. Det er interessant å merke seg diskrepansen i informantenes beskrivelser. Fra å vektlegge beskyttelse av barnet ved ikke å spørre om detaljer, til å uttrykke at barnets trygghet i situasjonen øker ved at den voksne stiller oppfølgende spørsmål. Det er flere forhold som kan influere på sprikene i besvarelsene. Barnets villighet til å fortelle, om det har snakket om tematikken tidli-

gere, i hvilken grad barnet føler seg forstått og ivaretatt, barnets alder og relasjoner til de involverte parter, og sakens natur, er alle forhold som virker inn på hvilke oppfølgingsspørsmål som kan eller bør stilles til barnet, og hvilke som ikke bør stilles.

Vi finner altså at informantene har reflekterte begrunnelser *både* for å utvise forsiktighet med å benytte den sonderende fasen, og for å være bevisst på å praktisere den. Dette er viktige momenter, fordi de ulike sakene har ulike formål. Den sonderende fasen er opprinnelig utviklet for dommeravhør og blir her ansett som en nødvendig fase. Igjen ser vi at de to situasjonene utløser forskjellige behov for vektlegging av metodens ulike dimensjoner, som her i den sonderende fasen.

7. Avsluttende fase

Målet med denne fasen er å avslutte samtalen på en oversiktlig og ivaretagende måte. Uavhengig av samtaleforløp skal den ende slik at barnet ikke sitter igjen med en følelse av nederlag, skyld eller dårlig selvfølelse fordi det ikke har klart å fortelle, eller ikke klart å innfri den voksnes forventninger. Barnet skal heller ikke føle engstelse for å ha sagt for mye eller for å ha utlevert sine omsorgspersoner.

Utsagnene under illustrerer hva slags tanker og følelser noen av barna har hatt ved slutten av samtalen:

«Det er ganske så viktig å snakke, fordi dere skal vite hvordan barna har det. Dere har mye makt dere. Dere bestemmer ganske mye synes jeg, dere har ganske mye. Dere bestemmer egentlig ganske mye da, jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det jeg. Jeg vet ikke jeg, men de bestemmer jo mye. Det er jo ganske viktig da. At dere prater med barna, så lenge dere har så mye makt».

«Nå er det mye bedre. For nå hører jeg ikke så mye om pappa, nå trenger jeg ikke tenke så mye på det han har sagt, nå har jeg noen å snakke med. Om at han ikke burde si stygge ord til Lisa, at han skal slutte å si stygge ord til mamma, eller snakke noe til mamma og Lisa. For nå har jeg sluppet løs alt jeg hadde å tenke på. Så hvis jeg har et nytt problem, så neste gang jeg har time, så kan jeg snakke om det. Sånn at, men nå har jeg det mye bedre».

«Du kan fortelle barn hvordan dem har det. At du kan fortelle barn samme som du har fortalt meg. Hva jeg driver med og hvordan det er å være barn. Det du bruker på meg, kan du bruke på andre barn»

Betydningen av den avsluttende fasen

Alle informantene sier at også denne fasen er viktig. Likevel kan det forekomme at den ikke blir nok vektlagt fordi den kommer så sent i samtalen. En informant uttrykker dette: *«Den kommer litt sent på programmet og blir nok ofte litt undervurdert hos meg».*

På grunn av dette kan det som skjer på slutten av samtalen blir tilfeldig. Flere av informantene vektlegger betydningen av at den voksne avslutningsvis oppsummerer i hovedtrekk hva de har snakket sammen om og hva barnet har fortalt. Dette gir barnet en mulighet til å komme med supplerende informasjon, vurderinger og kommentarer, og barnet kan eventuelt korrigere hvordan barnevernkonsulenten har oppfattet det barnet har fortalt. Det gir også en mulighet til å ta opp med barnet hvordan informasjonen skal benyttes videre.

Flere av informantene sier at de har regelmessige samtaler med barnet, og at det derfor er viktig å ta godt vare på barnet i denne fasen, slik at relasjonen kan opprettholdes. Det kan igjen gi anledning til å gjennomføre flere samtaler med barnet. En sier: «*Dette er det siste inntrykket, hvordan barnet husker seg som ivaretatt*». En annen sier: «*Det er viktig at barnet går ut med en god følelse*». Videre påpekes det at det er viktig at barnet gis mulighet til å mentalt avslutte en samtale om et vanskelig tema: «*Det er svært viktig å forberede barnet til neste gjøremål når det er blitt tatt opp alvorlige følelsesmessige temaer*». Ved å oppsummere og lukke samtalen har man også en mulighet til å få et inntrykk av hvordan det oppleves for barnet å avslutte samtalen, og å forlate barnevernkonsulenten. Følgende utsagn illustrerer: «*Det er viktig å sjekke ut med barnet hvordan det er for det å gå hjem*». En informant sier at det er vesentlig også for henne å avslutte samtalen på en god måte: «*Det er godt for både barnet og saksbehandleren å normalisere seg tilbake til hverdagen*». Ved at hun selv kan kjenne på hvordan det er brått å skulle forlate en tett relasjon i en samtalsituasjon med et barn, for å gå over til et annet gjøremål, kan hun lettere sette seg inn i barnets behov for ivaretagelse og en gradvis avslutning.

5.2.5 Organisatoriske endringer

En oppfølgende fase

Barnevernkonsulentene erfarer gjennom samtalene de har hatt med barna at de med denne metoden får uttømmende informasjon av alvorlig karakter, og at dette skaper nye krav og forpliktelser til handling. På dette stadiet i arbeidet blir skillet mellom dommeravhør og barnesamtalen i barnevernet mest tydelig. Det fremkommer et stort behov for å utarbeide mer detaljerte rutiner som kan sikre at alvorlig informasjon fremkommet fra barn i barnevernet fører til at barnet blir ivaretatt og får hjelp i tråd med gjeldende lovverk. Barnevernkonsulentene i prosjektet opplever et uttalt behov for at det utvikles nye rutiner på både individ- og organisasjonsplan ved kontoret, som kan kvalitetssikre arbeidet. Det enkelte barnet må følges opp i etterkant av samtalen. For å oppnå dette må det utarbeides rutiner for samarbeid internt og eksternt. På linje med forberedelsesfasen blir disse rutinene foreslått innlemmet i fasemodellen som en åttende fase, benevnt som *oppfølgende fase*. Følgende sitat fra en deltaker underbygger behovet for dette: «*I det vi blir fortalt av barnet hva som har skjedd - da vet vi - og denne*

fortellingen må ha en hensikt. Vi må ta ansvar for den informasjonen vi har fått. Barnevernbarn sier i voksen alder at det verste for dem var at det kom en dame som de fortalte til, og så skjedde det aldri noe mer...»

Momenter som bør inngå i en oppfølgingsfase, fase 8:

- Rutiner for samarbeid og kollegaveiledning umiddelbart etter samtalen med barnet.
- Rutiner for vurdering av henvisning til andre hjelpeinstanser og eventuelt politianmeldelse.
- Rutiner for å informere barnet om tiltak som gjøres.
- Rutiner som motvirker at en følelse av maktesløshet og frykt for «merarbeid» fører til at barnevernkonsulentene unnlater å benytte DCM i arbeidet sitt.

5.2.6 Fysiske rammebetingelser

Det kommer frem et behov for å bedre de fysiske rammebetingelsene man har for barnesamtaler i barnevernets lokaler, nærmere bestemt ved å innrede et eget rom for samtaler med barn. Å bruke barnevernkonsulentenes kontorer for barnesamtalen ble funnet å være lite egnet. Et slikt samtalerom ble i prosjektperioden innredet etter de prinsippene som er beskrevet som nødvendige fysiske rammefaktorer i denne rapporten (se punkt 2.3.4.).

Det blir videre foreslått at to barnevernkonsulenter skal være til stede når det gjennomføres avdekkende samtaler med barn i barnevernet. En av dem skal ha hovedansvaret for kontakten med barnet og gjennomføringen av samtalen, mens den andre skal ha en rolle som støtteperson, og også observatør.

Det blir i tillegg utarbeidet et system for å ta opp samtaler på bånd for at informasjonen kan sikres, og at barnevernkonsulentene skal få anledning til å evaluere sine egne samtaler.

Barnevernkontoret har gått til innkjøp av båndopptagere til de ansatte, og lagt til rette for assistanse for å skrive ut samtaler.

5.2.7 Oppsummering av metodeutprøvingen

Oppsummerende finner vi at alle metodens faser vurderes som formålstjenlige og viktige både når det gjelder den strukturelle organiseringen, altså rekkefølgen i fasene, og innholdet i disse. Spesielt fremheves de positive erfaringene vedrørende *den forberede*

dende fasen, ved at den fører til at samtalen blir mer tydelig og hensiktsmessig både for barnet og den voksne. Dette fører til økt trygghet for barnet, at samtalen i større grad rettes inn mot barnet, at den voksne er mer målrettet, lytter mer til barnet, og bedre klarer å ta imot barnets fortelling. Det fremkom også et behov for å utarbeide fremgangsmåter som kan sikre barnet en slik forberedelse, dersom barnets foreldre ikke er i stand til å sørge for dette.

Kontaktetableringsfasen vurderes som viktig i alle samtaletypene, også der hvor det ikke er første gangen barnet møter barnevernkonsulenten. Særlig blir det klart at det må være *barnets* behov som må ligge til grunn for en forståelse av hva som er tilpasset og god kontaktetablering i den enkelte situasjonen. Tidligere har barnevernkonsulentene i større grad vurdert dette ut fra *sitt* behov og *sine* vurderinger, noe som har ført til at denne fasen er blitt oversett og tidsmessig ikke prioritert.

Fasen *innledende prosedyrer*, som innebærer både psykologiske og formelle aspekter, ble også vurdert som vesentlig. Diskusjoner utspant seg imidlertid vedrørende dilemmaer om opplysningsplikten; at barnet har rett til å få vite hva som kan skje med informasjonen barnet gir. Dette ble påpekt som dilemmaer som dreier seg om å legge til rette for at barnet kan formidle seg fritt, og at man samtidig må ivareta opplysningsplikten. Med tanke på at dette kan hindre barnet i å fortelle er det nødvendig å hele tiden vurdere hva som er til barnets beste.

Fasen *introduksjon til tema* ble understreket spesielt på grunn av at den gir barnevernkonsulentene bedre forutsetninger for både å holde seg til de forberedte temaene, altså at samtalen blir tydelig og utdypende, og at den også gir barnet gode anledninger til å sette sine egne temaer på agendaen. Igjen finner vi at tydelighet gir trygghet for begge parter. Dette øker muligheten for at den voksne er oppmerksom og lyttende når barnet forteller, og at barnet blir motivert til å formidle seg.

Fasen *fri fortelling* ble beskrevet som selve kjernen i den metodiske fremgangsmåten, og sett på som svært vesentlig både for å ivareta barnet og for å fremskaffe pålitelig informasjon.

Betydningen av *sonderende fase* ble diskutert med hensyn til når og hvorvidt det var behov for utdypet informasjon fra barna. Det fremkom at det er her barnesamtalen i barnevernet i størst grad skiller seg fra dommeravhøret, i betydningen av å fremskaffe uttømmende og fullstendig informasjon om det saksrettede innholdet. Når vi sammenholder begrunnelsene for fasen *fri fortelling* og *sonderende fase* fremkommer nødvendigheten av informasjon fra barna i fri fortellings form tydelig, mens behovet for utdyping av tematisk innhold kan diskuteres. I likhet med vurderingen av fasen *innledende prosedyrer* oppstår det også i denne fasen diskusjoner om hva som er til barnets beste.

Avsluttende fase blir vurdert som svært viktig i betydningen av å validere informasjonen som er fremkommet, ivareta barnet, og å skape en gradvis overgang i samtalen fra sensitive temaer til mer nøytrale temaer. Dette ble påpekt som vesentlig for både barn og voksen.

Oppfølgende fase. Det blir foreslått å utarbeide nye rutiner som kan innlemmes i en oppfølgende fase av barnesamtalen. Disse rutinene skal bidra til at barnet blir fulgt opp på kort og lengre sikt når det har fremkommet informasjon fra barnet som fordrer spesielle tiltak. For at dette skal skje er det nødvendig å legge til rette for bedre samarbeidsrutiner ved barnevernkontoret.

Samlet ser vi at DCM vurderes som hensiktsmessig og nyttig i alle de tre ulike samtalsituasjonene som er beskrevet som spontane-, avdekkende- og oppfølgende samtaler, men i noe ulike fasonger. Den totale informasjonen fra deltakerne er entydig med hensyn til nytten av å ha et metodisk verktøy. Informantene beskriver anvendbarheten i et kontinuum fra en helt åpen tilnærming hvor det legges til rette for kontakt og anledninger til å snakke, til mer målrettede og strukturerte tilnærminger. Det er den aktuelle situasjonen og oppgaven som avgjør hvilken tilnærming som fungerer best. Det dreier seg om å tilpasse DCM til de ulike samtalene i barnevernet. Rett utøvelse av metodikken fordrer kompetanse og kunnskap om både holdninger, strukturer og teknikker. Denne kompetansen gir bevissthet om betydningen av kvaliteten i kommunikasjonen med barnet. Dette gir mulighet til å foreta reflekterte valg som kan føre til at barnevernkonsulentene tilpasser tilnærmingerne til den aktuelle situasjonen. At disse nyansene kommer frem anser vi som et resultat av at viktig faglig innhold i opplæringen er internalisert hos deltakerne.

6 Diskusjon

I dette kapitlet fremsettes noen betraktninger om studiens validitet. Deretter drøftes funnene innenfor de tre hovedområdene som inngår i analysen. Disse områdene betegnes som *opplæringens innsats*, *tilpassing av DCM*, og *et utvidet barneperspektiv*.

6.1 Validitet

Studiens kvalitative og kvantitative analyser gir resultater som understøtter hverandre, men som også er til dels sprikende. Til tross for at deltakerne opplever å ha fått et metodisk verktøy som de beskriver som svært nyttig, viser de kvantitative analysene at noen områder i samtalemotodikken ikke blir benyttet seks måneder etter at opplæringen er avsluttet. Ved å se de kvalitative og kvantitative analysene i sammenheng kan vi bedre forstå hvilke resultater opplæringen har gitt. Fordi datagrunnlaget gir begrensede muligheter for å dokumentere vesentlige endringer ved statistisk analyse er observasjonsdataene og intervjuene viktige i den forstand at de gir utfyllende informasjon, som øker forståelsen for prosjektets totale betydning.

En styrke ved studiens utvalg er at barnevernkonsulentene har overveiende lik utdanning og gjennomsnittlig like lang ansettelsestid ved Sagene barnevernkontor (tre og et halvt år ved prosjektstart). Gjennomsnittsalderen på deltakerne er 39,5 år. De har mye erfaring, og på grunn av flere års samarbeid har de en homogen bakgrunn når det gjelder faglig kompetanse og etatskultur. Det vil si at både formell kompetanse og ervervet kompetanse (erfaring) antas å være ganske jevn hos deltakerne. Dette styrker studiens ytre validitet, altså hva som har innvirket på deltakernes kompetanse/erfaringer under tiltaksperioden. Rekruttering skjedde på barnevernkontorets eget initiativ, hvor det ble beskrevet et stort behov for å tilegne seg kunnskap om samtaler med barn. Det var et reelt behov for kunnskapstillegg, og deltakernes motivasjon ble derfor ansett for å være høy. Det er ikke kontrollert for personlighetsfaktorer.

Den enkelte deltakers fremgang kunne vært målt mer nøyaktig hvis de ulike barnevernkonsulentene hadde forholdt seg til samme barn i alle de fem samtaler de gjennomførte, hvis barnas alder var lik, hvis tematikken i samtaler var lik (for eksempel kun vold i nære relasjoner), og hvis det var bare nye saker som skulle utredes. Studiens design tillot imidlertid ikke en slik kontroll over datamaterialet, både av forskningsetiske og tidsmessige grunner. På grunn av det sensitive innholdet i samtaler, og den spesielle konteksten som barnevernet utgjør for barna og deres pårørende, hadde vi

i utgangspunktet ikke forventet å få informert samtykke til å delta i prosjektet fra så mange som 47 barn og deres pårørende. Tematikken er i alle samtalene grov omsorgssvikt som følge av rusproblematikk og psykisk sykdom hos foreldrene, samt vold. Datamaterialet inneholder både førstegangs samtaler med barna, og oppfølgende samtaler. Variasjonen i datamaterialet tilsier at barna har ulike forutsetninger for å delta i samtalene med barnevernkonsulentene, og barnevernkonsulentene har ulike forventninger til barnas deltakelse med hensyn til i hvilken grad barna skal gi informasjon, eller motta informasjon. Det er særlig målet på dominans, altså i hvilken grad barna kommer til orde i samtalene, som av disse årsakene kan være lite egnet til å vurdere denne typen effekt av opplæringen. Vi vet lite om hva som er årsakene til at den positive effekten vedrørende barnas aktive verbale deltakelse i samtalene som er målt etter fjerdesamtalene, ikke opprettholdes i femtesamtalene. Det kan være at det finnes faglige begrunnelser for at det har blitt slik. Videre hadde det vært en fordel å ha flere baselinesamtaler å måle effekten av opplæringen mot, og også i tiltaksperioden ha tidsmessig tettere målinger av effekten av opplæringen, altså flere barnesamtaler. Det kreves mer forskning for å få mer spesifikke svar på opplæringens effekt.

Det er en styrke for studiens indre validitet at datamaterialet består av reelle samtaler i en naturlig kontekst. Det er også en styrke at det er svært erfarne barnevernkonsulenter som evaluerer og gir tilbakemeldinger i den kvalitative undersøkelsen. Sagene barnevern har gjennom forskningsprogrammet Oppvekstvilkår, problematferd og inkludering (OPI) ved Universitetet i Oslo deltatt i forsknings- og utviklingsarbeid siden 2001. Dette har generelt styrket kompetansen ved kontoret. Det kan derfor antas at det kvalitative materialet hviler på gode faglige begrunnelser. At DCM totalt er prøvd ut og funnet nyttig i 47 barnesamtaler med forskjellige barn i over ett og et halvt år gir et godt grunnlag for tilpassing av metodikken. Dette har ført til at utprøvingen er skjedd i varierte og adekvate situasjoner. Både varierte situasjoner og vurdering av nytte styrker generaliserbarhet i kvalitativ forskning.

6.2 Opplæringens innsats

Innovasjonen har ført til at deltakerne har tatt i bruk DCM i sitt daglige arbeid. Det viser seg at opplæringsprogrammet har ført til en god læringseffekt på både kort og lengre sikt når det gjelder benyttelse av DCM's faseinndeling, med tilhørende spørreformuleringer. Dette er de områdene i metoden som blir karakterisert som instrumentelle ferdigheter. Opplæringsprogrammet har videre ført til noen tydelige endringer på kort sikt når det gjelder ferdigheter som også dreier seg om holdninger og væremåter (relasjonelle områder), som å la barnet slippe til og snakke sammenhengende i fri fortellings form. Barnas frie fortellinger øker i både antall og omfang.

Det viser seg dessverre at de relasjonelle ferdighetene ikke opprettholdes etter seks måneder. Funnene er likevel interessante fordi de divergerer fra tidligere forskning på

opplæringsprogrammer som ikke finner endringer selv på kort sikt innen disse områdene (Aldridge, 1992; Powell et al., 2005; Sternberg et al., 2001a; Stevenson et al., 1992). Disse studiene understreker betydningen av at det trengs vedvarende læring i form av veiledning og kollegial støtte etter at den formelle opplæringen er avsluttet. Dette understøttes også av innovasjonsteori (Dalin, 1994; Dalin & Rolff, 1991; Fullan, 1991; Huberman & Miles, 1984).

Forskjellen mellom denne studien og de tidligere omtalte, er at dette prosjektet innebærer reelle samtaler med barn i barnevernet, og at opplæringsprogrammet består av både teori, trening med feedback, og en detaljert fremgangsmåte for samtalen, samt at ledelsen er involvert i både planleggingen og gjennomføringen av innovasjonen. Deltakerne fikk imidlertid ikke veiledning fra prosjektlederne i løpet av de seks månedene som gikk fra opplæringens slutt til den femte samtalen ble gjennomført, og slik veiledning var heller ikke på den tiden satt i system i Sagene barneverntjeneste. Det er interessant å relatere dette til deltakernes egne evalueringer, hvor det fremkommer at de ønsker mer personlig feedback, i form av tilbakemeldinger på gjennomføring av samtalene med barna i opplæringsperioden. Det er tatt hensyn til disse forholdene ved planlegging av den interne videreføringen av prosjektet i Sagene barneverntjeneste.

6.3 Tilpassing av Den Dialogiske Samtalemetoden

Resultatene bærer preg av de klart forskjellige målene som et dommeravhør og en barnesamtale i barnevernet har. Både dommeravhøret og barnesamtalen i barnevernet er institusjonelle samtaler, og de er målrettede i den forstand at det er spesiell informasjon som skal fremskaffes i lys av innholdet i anmeldelsen som foreligger, eller bekymringen som er meldt til barnevernet. Det formelle, juridiske aspektet som er fremtredende i dommeravhøret skal nedtones i barnesamtalen i barnevernet. Dommeravhøret er både et etterforskningsskritt og et stafferettslig avhør. Den strafferettslige konteksten for dommeravhøret gir tydelige fysiske og innholdsmessige føringer for hvordan samtalen bør gjennomføres (Straffeprosessloven, 1981, § 239). Barnevernets oppgave er først og fremst å beskytte barna. Men barna har også rett til å bli hørt i «enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet» (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 12). Barnekonvensjonen legger i utgangspunktet ikke opp til bestemte føringer for hvem som skal snakke med barnet, men fremhever spesielt at yngre barn må få uttale seg til særlig opplærte sosialarbeidere eller andre yrkesgrupper. Uansett må det være en person barnet har tillit til, og som kan gi tilpasset informasjon til barnet. Samtalen med barnet må utformes slik at den på best mulig vis ivaretar barnets rett til fritt å uttrykke sine synspunkter. Det norske lovverket om barnevern- og barnelovsaker har i høy grad tatt hensyn til barnekonvensjonens prinsipper.

Barnesamtalen i barnevernet har både en informasjonsgivende og terapeutisk karakter. Den har også færre metodiske begrensninger enn hva et dommeravhør har.

Dette gir større rom for fleksibilitet, og et utvidet anvendelses- og ansvarsområde. I et kommunikasjonsteoretisk perspektiv kan vi si at samtalenes ulike overordnede målsetninger tilsier at de tilhører forskjellige kommunikative sjangere (Linell, 1998).

Til tross for disse forskjellene finner vi i metodeutprøvingen at den dialogiske metoden som er utviklet for dommeravhør i stor grad kan tilpasses, og er anvendbar på det barnevernfaglige feltet. Analysene viser at barnevernksulentene finner DCM svært nyttig, og at betydningen av å ha fått et metodisk verktøy er stor i den forstand at det minsker gapet mellom ønsket om å gjøre en god jobb, og opplevelsen av å ha kompetanse for oppfylle dette ønsket.

Retten til å bli hørt innebærer også retten til ikke å si noe. Dette skal barnet opplyses om. I denne type saker er det viktig at man tar beslutninger på grunnlag av informasjon fra barnet. Undersøkelsessaker i barnevernet står i særklasse i forhold til mange andre situasjoner hvor man hører barn, fordi barna kan sitte inne med sensitiv informasjon som dets omsorgspersoner ikke ønsker at andre skal få vite noe om. Tradisjonelt har barnevernet i liten grad benyttet seg av arbeidsmetoder som legger til rette for at barn skal få reelle anledninger til å fortelle om seg selv, ut fra sitt perspektiv (Killén, 1996; Steinkopf et al, 2006; Vis, 2004). Flere forskere har påpekt behovet for å se og høre barna bedre (Andenæs, 1997; Backe-Hansen & Havik, 1997), og for å kunne ta barns behov og rettigheter på alvor (Gording Stang, 2007). Det er ofte konfliktfylt for barna å fortelle, og barn unnlater ofte å avsløre alvorlige krenkelser som er begått mot dem, særlig seksuelle overgrep (Cederborg et al., 2007; Orbach & Lamb, 1999; Sjøberg & Lindblad, 2002). Dette er temaer som også viser seg i denne undersøkelsen. Ved utprøvingen av DCM fremkommer noen faglig etiske dilemmaer: når skal man stille «det ekstra spørsmålet» og når skal man la være? Det handler om å hjelpe barnet til å fortelle, samtidig som det er viktig å respektere barnets rett til å beskytte seg selv og sin familie ved å la være å si noe. Når beskytter vi barn ved å la det være i fred, og når blir dette en unnlattelse for å gå inn i barnets vanskelige verden? Mer informasjon fra barn selv vil kunne gi nyttig informasjon om dette vanskelige temaet. Uttalelser fra barna i denne studien gir antydninger om at det er viktig at de får si sin mening og beskrive sine opplevelser, selv om det er slitsomt og vanskelig, og selv om de er redde. Utfordringen er å sikre at barnet blir beskyttet og ivaretatt i den prosessen som pågår både før-, under- og etter samtale med barnet. Det kommer tydelig frem i dette prosjektet at barnesamtalen ikke kan løsrives fra det totale arbeidet barneverntjenesten gjør; det er svært viktig at det arbeides både på individ- og systemplan når barnesamtalen blir implementert i barnevernet.

6.4 Et utvidet barneperspektiv

En interessant følge av undersøkelsen er at den personlige og nære deltakelsen som innovasjonen har fordret av deltakerne, har ført til uventede endringer med hensyn til

barnets stilling i barnevernarbeidet. Ved at barnet blir sett og lyttet til, blir det mer synlig både på et organisatorisk og dialogisk nivå. Prosjektet har ført til en økt bevissthet hos barnevernkonsulentene om at barnet har rett til å uttale seg, og at det også kan gi viktige bidrag for å forstå hvordan barnet har det. Ved at rutiner og arbeidsprosesser i høyere grad innlemmer et barneperspektiv, og barnevernkonsulentenes oppmerksomhet i større grad rettes mot barnets opplevelsesverden, har begrepet barneperspektiv fått et utvidet innhold. Barnevernkonsulentene har fått økt forståelse for, og innsikt i, de temaene det kommuniseres om i slike samtaler med barn. I DCM legges det vekt på en idealtypisk dialog hvor tematikk som innebærer både kontekst, handlinger, følelser og opplevelser inngår (Gamst & Langballe, 2004). Ved å vektlegge alle disse dimensjonene i dialogen har barnets livsverden blitt tydeligere, og barnet kommer frem som et eget subjekt i utredningsarbeidet i barnevernet. Ved gjennomgang av fem barnesamtaler fra dette prosjektet, intervjuer med barnevernkonsulentene som gjennomførte samtalene, samt tilknyttede saksdokumenter som er nedtegnet før og etter barnesamtalen, fremkommer at barnas informasjon har innvirkning på den videre saksgangen, barna blir hørt. Prosjektet har ført til en økt sensitivitet for barnet, virkeliggjøring av omsorgssvikt og forpliktelse til handling (Wettrhus, 2009).

Disse endringene fører til at deltakerne stiller spørsmål ved om de tidligere har hatt et for stort juridisk perspektiv på sitt arbeid, slik at det formelle, juridiske aspektet ved arbeidsoppgavene dominerer det barnefaglige. Saksbehandlernes erfaringer blir støttet av Grinde (2000) som viser til hvordan barnevernet er underlagt den juridiske diskurs, og hvordan barneverntjenesten innretter seg etter juristenes perspektiv, heller enn omvendt. Kjønstad (2002) påpeker videre at barneverntjenesten ikke nødvendigvis fungerer godt, selv om rettssikkerheten er god. Han konkluderer med at rettssikkerheten ikke må gå på bekostning av gode hjelpetiltak for barn.

Samlet viser disse resultatene at studien understøtter tidligere forskning, og gir ny kunnskap som anses å være av betydning for å bedre barns stilling innenfor barnevernets arbeid. Fordi de fleste andre studier som omhandler opplæring i samtalemetodikk for barn i barnevernet har et eksperimentelt design, er kombinasjonen av de kvalitative og kvantitative analysene som baserer seg på samtaler med barn i reelle situasjoner et viktig bidrag. At et helt barnevernkontor deltar, og at ledelsen også er involvert, anses å være unikt, og betegnes som praksisnær forskning. Dette er i følge innovasjonsforskere et vesentlig kriterium for at implementering av ny kunnskap i en organisasjon skal lykkes, slik at deltakerne vil ta i bruk det de har lært (Dalin, 1994), og at systemet i seg selv endres (Dalin 1982, Fullan, 1982). En slik strategi vil minske overføringsproblemet ved at kvalifisering blir nært koplet opp mot oppgaver og utfordringer i organisasjonen (Dalin, 1993)

7 Oppsummerte funn

Undersøkelsen viser hvordan en vedvarende læringsprosess fører til forandringer, i form av både endret kommunikasjonskompetanse og endrede holdninger til arbeidsoppgavene. Den metodiske utprøvingen og tilpassingen viser resultater både på system- og individplan i organisasjonen (ledernivå og den enkelte barnevernkonsulenten), og når det gjelder det metodiske innholdet slik det blir tilpasset barnesamtaler i barnevernet. Studien gir funn innen to hovedområder: i) resultater av opplæringen og ii) metodisk utprøving og tilpassing. Opplæringen viser forskjellige resultater umiddelbart etter at den er avsluttet, og seks måneder etter dette igjen. Til sammen gir disse resultatene viktige føringer for et barneperspektiv på barnevernarbeid, når målet spesielt er å utvikle gode metoder for å undersøke, og å følge opp med tiltak.

Samlet finner vi altså at innovasjonen har ført til noen vesentlige endringer når det gjelder å ta i bruk viktige områder av DCM, både på kort og lengre sikt. Det er imidlertid nødvendig å sørge for mer personlig oppfølging av den enkelte barnevernkonsulent i opplæringsperioden, og det er vesentlig å sikre vedvarende oppfølging for at deltakerne skal praktisere og integrere alle de ulike aspektene ved metoden. Dette er nødvendig for å skape ferdigheter som varer over tid.

Studien viser at ved å fokusere på barnesamtalen som et verktøy for undersøkelse og oppfølging av barn i barnevernet blir barnet mer synlig i arbeidet, og barnets status i saksbehandlingen blir fremtredende.

Funnene oppsummeres slik:

Opplæring

- Opplæringen fører til at den enkelte barnevernkonsulenten erverver samtalemotodisk kunnskap og handlingskompetanse, slik at vesentlige anbefalte tilnærminger i DCM tas i bruk. Størst endring skjer innen de områdene av samtalemotodikken som hovedsakelig dreier seg om de tekniske ferdighetene, som benyttelse av DCM's faser.
- Ferdigheter som krever endring av holdninger og væremåter (relasjonelle ferdigheter) øker på kortere sikt, men avtar etter seks måneder hvis ikke deltakerne får kontinuerlig veiledning. For at alle aspektene ved DCM skal integreres til god kommunikasjonskompetanse hos den enkelte, som også varer over tid, trengs mer og vedvarende personlig veiledning.

- Innovasjonens opplæringsmetode, med de ulike tilnærmingene, betraktes som nødvendig og tilstrekkelig for at det skal skje vedvarende organisatoriske endringer ved barnevernkontoret. Ved at personalet i to avdelinger, pluss faglederne og barnevernsjefen, er involvert, skapes et engasjement som holdes varmt etter prosjektets slutt. Dette fører til utarbeidelse av nye rutiner for intern og ekstern opplæring og veiledning. Hele kontoret har fått et eierforhold til DCM.
- Innovasjonen har ført til at prosjektets deltakere har utviklet et økt og *utvidet* barneperspektiv i den forstand at de ved å møte barnet direkte gjennom samtale, i større grad blir oppmerksom på alvoret i barnets omsorgssituasjon. Gjennom et slikt personlig møte blir barnets behov mer *synlig* i arbeidet. Det formelle (juridiske) perspektivet har tidligere overskygget barneperspektivet.

Metodeutprøving og tilpassing

- Barnevernksulentene erfarer i høy grad at det er nyttig å ha fått et verktøy for samtaler med barn når barnets omsorgssituasjon skal undersøkes, og når igangsatte tiltak skal følges opp.
- Metodens faser er et rammeverk som inneholder flere dimensjoner i barnesamtalen. Disse dimensjonene får ulik betydning i henhold til målet i de forskjellige typene samtaler barnevernet benytter seg av.
- Det viser seg at de ulike dimensjonene innen de enkelte fasene i DCM med letthet kan tilpasses avdekkings- og oppfølgingssamtaler med barn i barnevernet.
- Samtalen settes inn i en større helhet, hvor forberedelser og etterarbeid/oppfølging får en annen karakter enn i den strafferettslige konteksten. Barnesamtalens kontekst innebærer både det som skjer før, under og etter samtalen. Det fremkom et behov for å innlemme en ny fase i DCM, benevnt som oppfølgende fase.
- DCM frembringer mer uttømmende informasjon fra barna. Ved økt informasjon kreves nye organisatoriske rutiner, som kan sikre akutt beskyttelse og hjelp til barnet når det er vurdert som påkrevet, og også at adekvate tiltak settes inn på sikt.
- Det fremkommer et behov for et spesialinnredet rom for samtaler med barn i barnevernet.

8 Implikasjoner

Prosjektet har aktualisert behovet for styrking av kunnskapsbasert barnevernfaglig praksis med fokus på barneperspektivet og kommunikasjon med barn i et profesjonelt barnevernarbeid. Dette er i tråd med NOU 2009:8 som omhandler kompetanseutvikling i barnevernet. Det blir her stilt spørsmål om kompetanse og ressurser i barnevernet korresponderer med barnevernets arbeidsoppgaver og mandat. Kompetanseområder som bør inngå i barnevernet, som samtale og samhandlingsferdigheter, blir fremhevet. Ekspertutvalget som står bak NOU 2009:8 konkluderer med behov for utvikling på flere nivåer i et utdanningsløp; fra en sertifiserings- og autorisasjonsordning, veiledning, etter- og videreutdanning og videreutvikling av de formelle utdanningene. Erfaringene fra dette prosjektet vil kunne ligge til grunn for arbeid med både sertifiserings- og autorisasjonsordninger og veiledning og videre/etterutdanning.

Ledelsen i Sagene barnevern har implementert DCM som metode i sin virksomhet, og barnesamtalen er i dag et prioritert faglig satsingsområde i strategiplanen ved kontoret. I dette ligger at Barne- og ungdomsavdelingen i Sagene bydel, som en lærende organisasjon, har utarbeidet en handlingsplan for kompetanseheving og kunnskapsspredning om kommunikasjon med barn. Målet er en bevisstgjøring omkring barneperspektivet, og tilrettelegging for barns selvrappotering av omsorgssvikt (Bydel Sagene, bydelsadministrasjonen, 2006). Som en følge av dette ble det etablert en kurslederutdanning, hvor fem av prosjektdeltakerne gjennomgikk et undervisningsopplegg under ledelse av prosjektlederne. Dette skal kvalifisere for nødvendig kompetanse til å undervise i DCM, altså en trainer-trainee modell for kunnskapsspredning. Kurslederne er sentrale i å etablere nye opplæringsområder innad ved barnevernkontoret, og til andre ansatte i bydel Sagene. Områdene omfatter: i) opplæring og veiledning av nyansatte ved barnevernkontoret, ii) opplæring og veiledning av andre ansatte (helsestasjonene og barnehageenhetene), iii) organisering av fagsamlinger for alle ansatte i Bydel Sagene, Barne- og ungdomsavdelingen.

Videre har prosjektet ført til satsing på kunnskapsspredning og implementering av DCM til andre barnevernkontor gjennom RVTS-Øst sitt arbeid med kompetanseutviklingsprosjektet *Barnesamtalen i barnevernet. En dialogisk samtalemetode med barn i vanskelige livssituasjoner. Styrket barneperspektiv på barnevernarbeid*. En overordnet målsetting for prosjektet er å øke barnevernarbeiderens kommunikasjonskompetanse, og i større grad sikre et barneperspektiv i arbeidet. Målet er å formidle anvendt kunnskap basert på erfaringene fra dette prosjektet. Satsingen legger vekt på kontinuerlig dialog med praksisfeltet, slik at DCM stadig tilpasses og raffineres til barnevernets

kontekst og til nye områder. To av barnevernkonsulentene som deltok i dette prosjektet viderefører implementeringen i samarbeid med RVTS-Øst. Det arbeides med å videreutvikle kurslederutdanningen etter en trainer – trainee modell. I den forbindelse vil det utarbeides undervisningsmateriell. Stiftelsen Helse og Rehabilitering har, gjennom Redd Barna, innvilget midler til å lage en undervisningsfilm for barnevernet basert på DCM.

Prosjektet har fremskaffet kunnskap som passer godt inn i strategien for FoU-arbeidet i Barne- og familiedepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2005-2008), hvor utvikling av et kunnskapsbasert barnevern er spesielt vektlagt. Videre vil kunnskapen gi et godt grunnlag for å arbeide videre med å sette de kunnskapshulene som ble påvist i grunnutdanningene for barnevernspedagoger, lærere og førskolelærere gjennom undersøkelsen til Øverlien og Sogn (2007). Barnevernet har et stort ansvar, og i utgangspunktet unike muligheter til å få tilgang på barn og unges virkelighetsbeskrivelser og oppfatninger. Det er på tide å ta et krafttak for å realisere disse mulighetene, slik at barn får reelle anledninger til å avsløre og fortelle om omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, i tråd med hva FN's Barnekonvensjon (1989) artikkel 12 og vårt lovverk legger føringer for.

Oversikt over figurer og tabeller

Kapittel 2

- Figur 1 Fase 1: Forberedende fase.
- Figur 2 Fase 2: Kontaktetablering.
- Figur 3 Fase 3: Innledende prosedyrer.
- Figur 4 Fase 4: Introduksjon til tema.
- Figur 5 Fase 5: Fri fortelling.
- Figur 6 Fase 6: Sondering.
- Figur 7 Fase 7: Avslutning.
- Figur 8 Faseinndeling.

Kapittel 3

- Figur 9 Oversikt over opplæringsprogrammet.

Kapittel 4

- Figur 10 Forekomst av faser.
- Figur 11 Gjennomsnittlig antall ord per samtale.
- Figur 12 Semantisk dominans.
- Figur 13 Gjennomsnittlig antall frie fortellinger fra barna per samtale.
- Figur 14 Gjennomsnittlig antall ord i frie fortellinger fra barna per samtale.
- Figur 15 Andel ord i frie fortellinger i forhold til antall ord barnet har ytret.

Litteratur

- Aldridge, J. (1992). The further training of professionals dealing with child witnesses. I: H. Dent & R. Flin (Eds.), *Children as witnesses* (s. 231-244). Chichester: Wiley.
- Andenæs, A. (1997). Fra usynlig offer til synlig aktør: Å ta dagliglivet på alvor i barnevernsarbeid. I: E. Backe-Hansen & T. Havik (Red.), *Barnevern på barns premisser* (s. 163-173). Oslo: adNotam.
- Backe-Hansen, E., & Havik, T. (Red.) (1997). *Barnevern på barns premisser*. Oslo: adNotam.
- Bacon, H. (2001). Telling the baby crocodile's story: Attachment and the continuum of disclosure. I: S. Richardson & H. Bacon (Eds.), *Creative Responses to Child Sexual Abuse: Challenges and Dilemmas* (s. 60-84). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Snakk med meg!: En veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Q-1156 B. Oslo: Departementet.
- Barnekonvensjonen. (1989). *FN's konvensjon om barns rettigheter: Vedtatt i FN's generalforsamling 20. november 1989*.
- Barnevernloven. (1996). *Lov av 17. juli 1992 om barnevernstjenester*.
- Bateson, G. (2000). *Steps to an ecology of mind; with a new foreword by Mary Cathrine Bateson*. Chicago: University of Chicago Press.
- Berge, M., & Svalsrød, L. B. (2008). *Pålitelighet i barns utsagn, en innholdsanalyse av barnesamtalen i barnevernet*. Master i sosialt arbeid, Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag.
- Bradly, R. G., & Follingstad, D. R. (2001). Utilizing disclosure in the treatment of the sequelae of childhood sexual abuse: A theoretical and empirical review. *Clinical Psychology Review*, 21(1), 1-32.
- Bråten, S. (1998). *Kommunikasjon og samspill: Fra fødsel til alderdom*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Buber, M. (1923). *Ich und Du*. Leipzig: Insel.
- Bydel Sagene, bydelsadministrasjonen. (2006). [Internt notat 30.10.2006].
- California Attorney General's Office. (1994). *Child victim witness investigative pilot projects: research and evaluation final report*. Sacramento, CA.: CAGO.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1995). *Jeopardy in the courtroom: A scientific analysis of children's testimony*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Cederborg, A.-C. (1999). *Sexuella ...vergriper mot barn: Polisintervjuer med barn: En studie av 193 polisanmälda ärenden*. Expertrapport 1999-36-005. Stockholm: Societalstyrelsen.

- Cederborg, A.-C., Lamb, M.E., & Laurell, O. (2007). Delay of disclosure, minimization, and denial of abuse when the evidence is unambiguous: A multivictim case. I: M.-E. Pipe, M. E. Lamb, Y. Orbach & A.-C. Cederborg (Eds.), *Child sexual abuse: Disclosure, delay and denial* (s. 159-174). NY: Routledge.
- Cordon, I. M., Pope, M. E., Liat, S., Melinder, A., & Goodman, G. S. (2004). Memory of traumatic experiences in early childhood. *Developmental Review*, 24(1), 101-132.
- Cyr, M., & Lamb, M. E. (2009). Assessing the effectiveness of the NICHD investigative interview Protocol when interviewing French-speaking alleged victims of sexual abuse in Quebec. *Child Abuse and Neglect*, 33(5), 257-268.
- Dalin, P. (1982). *Skoleutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalin, P. (1994). *Skoleutvikling: Teorier for forandring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalin, P. & Rolff, H.-G. (1991). *Organisasjonslæring i skolen: Skoleutvikling i praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalin, Å. (1993). *Kompetanseutvikling i arbeidslivet: Veier til den lærende organisasjon*. Gjøvik: Cappelens Forlag.
- Davies, G. M., & Westcott, H. L (1999). *Interviewing child witnesses under the Memorandum of Good Practice: A research review*. Police Research Series, Paper 115. London: Research, Development and Statistics Directorate.
- Debes, I. K. F. & Jacobsen, M. (2007). *Barnesamtalen i barnevernet: En studie av barns fortellinger om omsorgssvikt*. Masteroppgave ved Institutt for Spesialpedagogikk, Utdanningsvitenskapelig fakultet, Universitetet i Oslo.
- Eide, B. J., & Winger, N. (2007) *Fra barns synsvinkel: Intervju med barn - metodiske og etiske refleksjoner*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Fisher, R. P., & Geiselman, R. E. (1992). *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing: The cognitive interview*. Springfield, IL: Charles C Thomas.
- Fivush, R., Sales, J., Goldberg, A., Bahrick, L., & Parker, J. (2004). Weathering the storm: Children's long-term recall of Hurricane Andrew. *Memory*, 12(1), 104-118.
- Fottland, H. (2000). Barneperspektiv og selvrapportering i studiet av barns og tenåringers utvikling. Teoretiske overveielser og forskningsmetodiske problemer. *Barn* nr 1. Norsk senter for barneforskning, s. 27-30.
- Fullan, M. (1982). *The meaning of educational change*. New York: Teachers College Press.
- Fullan, M. G. (1991): *The new meaning of educational change*. London: Cassell.
- Gamst, K.T., & Langballe, Å. (1988). *Skal jeg fortelle deg noe! Syv seksåringers opplevelse av sin verden og de voksnes kjennskap til barnas opplevelser*. Hovedoppgave til 3. avd., hovedfagseksamen i spesialpedagogikk. Hosle: Statens spesiallærerskole.
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (1997). *Barn som informanter i dommeravhør: Opplæring og metodeutprøving*. Oslo: Justisdepartementet.
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: Utvikling av en avhørs-*

- metodisk tilnærming*. Avhandling (dr. polit.), Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultet.
- Gording Stang, E. (2007). *Det er barnets sak: Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grinde, T. (2000). Rettslig overprøving av fylkesnemndsvedtak. I: S. Falck & T. Haavik (red.). *Barnevern og fylkesnemnd* (s. 175-205). Oslo: Fylkesnemndene og barneverntjenestenes kompetansesenter.
- Gullestad, M. (1991). Om barneperspektivet: Innlegg fra forskere ved Norsk senter for barneforskning. *Barn* (1), 63-66.
- Huberman A. M., & Miles M. B. (1984). *Innovation up close: How school improvement works*. New York: Plenum Press.
- Jensen, T. K., Gulbrandsen, W., Mossige, S., Reichelt, S., & Tjersland, O. A. (2005). Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 29(12), 1395-1413.
- Jones, D. P. H., & Krugman, R. D. (1986). Case report: Can a three-year-old child bear witness to her sexual assault and attempted murder? *Child Abuse and Neglect*, 10(2), 253-258.
- Killén, K. (1996). *Sveket: Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2004). *Sveket: Omsorgssvikt er alles ansvar*. (3. utg.) Oslo: Kommuneforlaget.
- Kinge, E. (1999). *Empati hos voksne i møte med barn med spesielle behov*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kinge, E. (2006). *Barnesamtaler: Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kjønstad, A. (red.) (2002). *Barnevern, fylkesnemnder og rettssikkerhet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kjørholt, A.T. (1991). Barneperspektivet: Romantiske frihetsengler og nostalgisk søken etter en tapt barndom, eller nye erkjennelsesdimensjoner? *Barn*, (1), 66-70.
- Lamb, M. E. (1994). The investigation of child sexual abuse: An interdisciplinary consensus statement. *Expert Evidence*, 2(4), 151-156.
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., & Esplin, W. P. (1999). Forensic interviews of children. I: R. Bull & A. Memon (Eds.), *The Psychology of Interviewing: A Handbook*. New York: Wiley.
- Lamb, M. E., Sternberg, K.J., Orbach, Y., Esplin, P.W., & Mitchell, S. (2002a). Is ongoing feedback necessary to maintain the quality of investigative interviews with allegedly abused children? *Applied Developmental Science*, 6(1), 35-41.
- Lamb, M. E., Sternberg, K.J., Orbach, Y., Hershkowitz, D., & Esplin, P.W. (2002b). The effects of intensive training and ongoing supervision on the quality of investigative interviews with alleged sex abuse victims. *Applied Developmental Science*, 6(3), 114-125.

- Lassen, L.M., & Faldet, A-C. (2004). *Organisasjonsutvikling i Bydel Sagene, Barne- og ungdomsavdelingen: En rapport om et samarbeid med Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk.
- Linell, P. (1990). The power of dialogue dynamics. I: I. Markova & K. Froppa, (Eds.), *The dynamics of dialogue*. (s. 147-177). New York: Harvester Wheatsheaf.
- Linell, P. (1995). *Approaching dialogue: Talk and interaction in dialogical perspectives*. Link...ping: Link...pings Universitet.
- Linell, P. (1998). *Approaching Dialogue: On monological and dialogical models of talk and interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Louis, K. S., & Miles, M. B. (1990). *Improving the urban high school: What works and why*. New York: Teachers college press.
- Løvlie Schibbye, A. L. (2002). *En dialektisk relasjonsforståelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mead, G. H. (1967). *Mind, self and society from the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago press.
- Memorandum of Good Practice: On video recorded interviews with child witnesses for criminal proceedings. (1992). London: Home Office.
- Miles, M. B. (1993). 40 years of change in schools: Some personal reflections [This text was originally delivered as an invited address to Division A (Administration) at the annual meeting of the American Educational Research Association held in San Fransisco in April 1992]. *Educational Administration Quarterly*, 29(2), 213-248.
- Milne, R., & Bull, R. (1999). *Investigative interviewing: Psychology and practice*. Chichester: Wiley.
- Mossige, S., & Abrahamsen, S. (2007). *The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality*. Resultater fra den norske delen av studien. Nova-rapport 18/07. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning: utredning fra ekspertutvalg* oppnevnt av Barne- og likestillingsdepartementet 14. april 2008.
- OECD. (1981). *In-service education and training of teachers and educational change*. (CERI/OECD, TE/80-08). Paris: OECD.
- Orbach, Y., & Lamb, M. E. (1999). Assessing the accuracy of a child's account of sexual abuse: a case study. *Child Abuse & Neglect*, 23(1), 91-98.
- Orbach, Y., Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Esplin, P. W., & Horowitz, D. (2000). Assessing the value of scripted protocols for forensic interviews of alleged abuse victims. *Child Abuse and Neglect*, 24(6), 733-752.
- Pinheiro, P.S. (2006). *World report on violence against children*. Geneva: United Nations. Secretary-General's Study on Violence against Children.
- Powell, M.B., Fisher, R.P., & Wright, R. (2005). Investigative interviewing. I: N. Brewer & K. Williams (Eds.), *Psychology and law: An empirical perspective* (s. 11-42). NY: Guilford.

- Powell, M.B., Fisher, R.P., & Huges-Scholes, C.H. (2008). The effect of intra- versus post-interview feedback during simulated practice interviews about child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 32(2), 213-227.
- Raundalen, M., & Schultz, J.H. (2006) *Krisepedagogikk: Hjelp til barn og ungdom i krise*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Raundalen, M., & Schulz, J-H. (2008). *Kan vi snakke med barn om alt?* Pedagogisk Forum.
- Rommetveit, R. (1972). *Språk, tanke og kommunikasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rommetveit, R. (1999). Om dialogisme og vitenskapelig disiplinert diskurs- og samtale-analyse: Dialog som kommunikasjons- og samlivsform. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 17, 15-40.
- Rød, P. A., Ekeland, T.-J., & Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 45(5), 555-562.
- Schou, L., Dyb, G., & Graff-Iversen, S. (2007). *Voldsutsatt ungdom i Norge: Resultater fra helseundersøkelser i seks fylker*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Sjøberg, R. L., & Lindblad, F. (2002). Limited disclosure of sexual abuse in children whose experiences were documented by videotape. *American Journal of Psychiatry*, 159, 312-314.
- Skjørten, K., & Barlindhaug, R. (2007). The involvement of children in decisions about shared residence. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 21(3), 373-385.
- Solberg, A. (1991). Er det annerledes å intervju barn enn voksne? *Barn*, (4), 31-37.
- Sorensen, T., & Snow, B. (1991). How children tell: The process of disclosure in child sexual abuse. *Child Welfare*, 70(1), 3-15.
- Statistisk sentralbyrå. (2006). *Nye barn med barnevernstiltak, etter alder og grunn til å sette i verk tiltak*. Lest 16. desember 2009 fra: <http://www.ssb.no/barneverng/arkiv/tab-2006-08-29-08.html>
- Steinkopf, H., Leite, R., Spikkeland, G., & Lunde, P. M. (2006). Kontroll, terapi eller begge deler? Samarbeid om familievold mellom politi, barnevern og familiekontor. *Fokus på familien*, 34(4), 242-256.
- Stern, D. (1985). *The interpersonal world of the infant: A view from psychoanalysis and developmental psychology*. New York: Basic Books.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Esplin, P.W., & Baradaran, L. P. (1999). Using a scripted protocol in investigative interviews: A pilot study. *Applied Developmental Science*, 3(2), 70-76.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Orbach, Y., Esplin, P. W., & Mitchell, S. (2001). Use of a structured investigative protocol enhances young children's responses to free-recall prompts in the course of forensic interviews. *Journal of Applied Psychology*, 86(5), 997-1005.

- Sternberg K. J, Lamb, M. E., Davies, G., & Westcott, H. L. (2001). The Memorandum of Good Practice: Theory versus application. *Child Abuse & Neglect*, 25(5), 669-681.
- Stevenson, K.M., Leung, P., & Cheung, K.M. (1992). Competency-based evaluation of interviewing skills in child sexual abuse cases. *Social work research & abstracts*, 28(3), 11-16.
- Straffeprosessloven. (1981). *Lov av 22. mai 1981 om rettergangsmåten i straffesaker*.
- Strandbu, A., & Vis, S. A. (2008). *Barns deltagelse i barnevernssaker*. [Veileder]. [Tromsø]: Barnevernets utviklingssenter i Nord- Norge.
- Svedin, C. G. (2000). *Sexuella ...vergrepp mot barn: Upptäkt och konsekvenser: Expert-rapport 200-36-004*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep: Veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Terr, L. C. (1988). What happens to early memories of trauma? A study of twenty children under age five at the time of documented traumatic events. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 27(1), 96-104.
- Thoresen, C., Lønnum, K., Melinder, A., Stridbeck, U., & Magnussen, S. (2006). Theory and practice in interviewing young children: A study of Norwegian police interviews 1985-2002. *Psychology, Crime & Law*, 12(6), 629-640.
- Tiller, P.O. (1988). Barn som sakkyndige informanter: Om forholdet mellom barnets verden og den voksne intervjuer. I: M. K. Jensen (Red.), *Interview med børn* (s. 41-72). København: Sosialforskningsinstituttet.
- Tiller, P.O. (1991). Forskningens gjenstand som objekt: Om etikk, validitet og verdivalg. *Barn*, (4), 7-19.
- Tønnesen, J.(1991). På hvilket grunnlag kan en tale om et eget barneperspektiv? *Barn*, (1), 77-81.
- Ulvik, O. S. (1997). «Går det an å ha to mammaer?» – fosterbarns meningskonstruksjon. I: E. Backe-Hansen & T. Havik (Red.), *Barnevern på barns premisser* (s. 124-139). Oslo: adNotam.
- United Nations Committee on the Rights of the Child. (2009). *General Comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard*. (CRC/C/GC/12). Geneva: United Nations.
- Vis, S.A. (2004). *Samtaler med barn i barnevernet*. Tromsø: Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge.
- Vis, S.A. (2006). *Samtale med barn i barnevernet: Utprøving og evaluering av implementeringsstrategier*. Prosjektrapport. [Tromsø]: Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge.
- Vrij, A. (2000). *Detecting lies and deceit: Psychology of lying and the implication for professional practice*. Chichester, UK: Wiley.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass: Cambridge University Press.

- Wetrhus, A. (2009). *Barnesamtalen i barnevernet – hva fører den til? En kvalitativ studie av hvordan en dialogisk samtalemetode for barn i barnevernet virker inn på barneperspektivet i saksbehandlingen*. Master i sosialt arbeid, Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag.
- Wood, J. M., & Garven, S. (2000). How sexual abuse interviews go astray: Implications for prosecutors, police and child protection services. *Child Maltreatment*, 5(2), 109-118.
- Øverlien, C., & Sogn, H. (2007). *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn: metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner* (3. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Åm, E. (1991). På jakt etter barneperspektivet. *Barn*, (1), 81-83.

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICE

Norsk Samfunnsvitenskapelig
Datatjeneste AS
NSD
Norge
Postboks 1047 Blindern
0316 OSLO
Tlf: +47 22 32 12 11
E-post: nsd@nsd.uio.no
www.nsd.uio.no

Kari Gamst
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0316 OSLO

NSD-dato: 11.06.2005 NSD-ref: 200505040 07-000 Dato: dato: Dato: ref:

KVITTERING FRA PERSONVERNBUDET

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 26.05.2005. All nødvendig informasjon om prosjektet foreligger i sin helhet 26.06.2005. Meldingen gjelder prosjektet:

17/256	Den nærværende avtale. Forskningsprosjekt som utføres i henhold til lov om forskningsetikk.
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ref. ansettelsesavtale
Flagget ansvarlig	Kari Gamst

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS er utpekt som personvernmyndighet av Universitetet i Oslo, jf. personopplysningsloven § 7-12. Ordningen innebærer at myndigheten til Datainspektor er overført til myndigheten til personvernmyndigheten.

Personvernmyndighetens vurdering

Etter gjennomgang av meldeskjema og dokumentasjon finner personvernmyndigheten at behandlingen av personopplysningene vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsloven. Dette betyr at behandlingen av personopplysningene vil være underlagt forskrift om personopplysningsloven § 33 første ledd, men underlagt meldeskjema om personopplysningsloven § 33 første ledd, jf. personopplysningsloven § 7-30.

Utvalgt fra forskningsloven etter § 7-27 gjelder bare dersom vilkårene i punktene a) - e) alle er oppfylt.

- Samtidig som opplysningene oppgis på grunnlag av offentlig tilgjengelige register eller gjennom en faglig ansvarlig person ved virksomheten der respondenten er registrert,
- respondenten, eller dens/deres regnskabsholder, er myndig, har samtykket i alle deler av undersøkelsen,
- prosjektet skal avsluttes på et tidspunkt som er fastsett for prosjektet av en gruppe,
- det innsamlede materialet ansvaresvares eller dets ref. prosjektskilling,
- prosjektet ikke gjør bruk av elektronisk sammenstilling av personopplysninger.

Personvernmyndighetens vurdering fastsettes at prosjektet gjennomføres slik det er beskrevet i vedlegget.

NSD-dato: 11.06.2005 NSD-ref: 200505040 07-000

NSD-dato: 11.06.2005 NSD-ref: 200505040 07-000 Dato: dato: Dato: ref:
NSD-dato: 11.06.2005 NSD-ref: 200505040 07-000 Dato: dato: Dato: ref:
NSD-dato: 11.06.2005 NSD-ref: 200505040 07-000 Dato: dato: Dato: ref:

20060904.07 .004

2

Behandlingen av personopplysninger kan ses i gang

Ny melding

Det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de punktene som ligger til grunn for personvernombudets vurdering.

Selv om det ikke skjer endringer i behandlingssoppløpet, skal det gis ny melding tre år etter at første melding ble gitt dersom prosjektet fortsatt pågår.

Ny melding skal ikke skriftlig til personvernombudet.

Offentlig register

Personvernombudet har lagt ut meldingen i et offentlig register, www.rod.uio.no/personvern/register/

Ny kontakt

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.09.2007, omv en henvendelse angående status for prosjektet.

Vennlig hilsen

Rønne Hennrichsen

Grete Teigland

Kontaktperson: Grete Teigland ID: 2006217

Vedlegg: Prosjektdokumenter

Vedlegg 2

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Kari Trøften Gamst, Måltrostveien 26b, 0786 Oslo

E-mail: kari@gamst.com, tlf. 22145326, mobil xxxxxxxx

Åse Langballe, NKVTS, Kirkeveien 166, 0407 Oslo

E-mail: ase.langballe@uv.uio.no, tlf. 22595505, mobil xxxxxxxx

Oslo, 23.05.05

Til deltakerne i forskningsprosjektet «Den vanskelige samtalen. Barneintervjuet som metode i barnevernfaglig virksomhet. Hvordan kan barns omsorgsbehov forstås i lys av deres egne opplevelsesbeskrivelser?»

Takk for sist! Her følger som avtalt et informasjonsskriv med en kort beskrivelse av prosjektet, og orientering om praktisk fremdrift.

Prosjektet

Forskningsprosjektet «Den vanskelige samtalen» inngår i forskningsprogrammet «Oppvekstvilkår, problemadferd og inkludering» ved Institutt for spesialpedagogikk ved UIO, ledet av dr. philos Edvard Befring. I prosjektet inngår tre selvstendige delprosjekter som bygger på hverandre. Prosjektene har følgende titler:

Prosjekt 1: *Beskrivelse av en modell for opplæring i barneintervju*

Prosjekt 2: *Implementering av en barneintervjumetode i barnevernsfaglig praksis*

Prosjekt 3: *Barns selvrapportering av omsorgssvikt*

I det første prosjektet ligger en innovativ utprøving og utvikling av egnet undervisningsmodell for opplæring av barnevernarbeidere i barneintervju. Det andre prosjektet er en tilpassing og implementering av en barneintervjumetode utviklet for strafferettslige forhold (Gamst & Langballe 2004) til barnevernet. Det tredje prosjektet setter fokus på hvordan barns beskrivelser av sine opplevelser kan gi forståelse for deres omsorgsbehov. I denne sammenheng vil barns selvrapportering av ulike psykososiale vansker ses opp mot støtte- og hjelpetiltak som settes i verk for barnet.

Utvalg

Utvalg av barneinformanter skjer ved naturlig tilgang. Det vil si barn som barnevern-arbeiderne arbeider med under utredning eller i tiltaksfase i prosjektperioden, og hvor det er gitt samtykke til deltakelse i undersøkelsen. Type problematikk er således underordnet, men samtalen må være målrettet og problemorientert. Barnas alder er 4-14 år.

Tilknyttet forskningsprosjektet er det opprettet en styringsgruppe bestående av leder for barnevernet Sagene bydel NN, fagansvarlig NN og prosjektleder NN, forsker II Åse Langballe og forsker Kari T. Gamst, ass.barne og ungdomssjef i bydel NN og leder for Helsestasjonen NN.

Prosjektets formål og problemstillinger

Studien legger opp til barneforskning forankret i det barnevernsfaglige praksisfeltet. Den overordnede målsetting er å implementere resultater fra avhandlingsarbeidet «Barn som vitner» (Gamst & Langballe 2004) til barnevernsfaglig virksomhet. I dette arbeidet er det utviklet en teoretisk og metodisk tilnærming til strukturerte samtaler med barn. Antagelsen er at ny kunnskap og nye perspektiver på området kommunikasjon med barn utviklet gjennom denne studien, vil kunne skape nye måter å forstå og tolke barnevernsfaglig kunnskap om barn på. På dette grunnlaget planlegges utarbeidelse av manuskript for opplæringsmanual med instruksjonsvideo i intervjumetoden.

De tre prosjektene som inngår i studien, har følgende problemstillinger:

- Prosjekt 1: *Beskrivelse av en modell for opplæring i barneintervju.*
Hva er sentrale teoretiske aspekter i en metodikk for opplæring i kommunikasjonsferdigheter, som fører til konkrete endringer av praksis, og som opprettholdes over tid?
- Prosjekt 2: *Implementering av en barneintervjumetode i barnevernsfaglig praksis*
Gir opplæringen effekt i form av økte kommunikasjonsferdigheter?
- Prosjekt 3: *Barns selvrappotering av ulike typer omsorgssvikt*
Har avhørsmetoden utviklet for strafferettslige formål, overføringsverdi til det barnevernsfaglige praksisfeltet?
- Hva forteller barn om selvopplevde stressfylte og traumatiske hendelser?
- Hvordan kan denne informasjonen danne grunnlag for forebygging og tidlig intervensjon i barnevernsfaglig praksis?

Kan en slik type barneforskning bidra til å skape nødvendige og grunnleggende endringer og forbedring av barnevernsfaglig forebyggende praksis og tidlig intervensjon?

Etiske hensyn

Innhenting, registrering og oppbevaring av data, samt formidling av resultater vil skje etter gjeldende forskningsetiske regler. Alle personopplysninger som fremkommer, vil bli anonymisert. Det vil bli anvendt videoopptak i opplæringen (rollespill) og båndopptak av barnesamtalen. Bruk av video stiller krav til metodiske og etiske overveielser. Det forutsettes godkjenning fra NSD.

Å involvere barn som deltakere i forskning retter fokus på det særlige ansvarsforholdet barneforskeren har vis-à-vis barn, og bestemte forskningsetiske spørsmål ved barneforskning vil bli omhandlet. Informert samtykke vil innhentes i samarbeid med prosjektlederne og barnevernet i Sagene bydel.

Gjennomføring

Ca.15 barnevernarbeidere inngår til sammen i prosjektet fra barnevernet i bydel Sagene. Deltakerne gjennomgår først en prosessorientert opplæring i barneintervjumetoden, for deretter å utprøve metoden i virkelige samtaler med barn i barnevernarbeidet.

Deltagelse innebærer aktiv medvirkning i den prosessorienterte opplæringen og i gjennomføringen av prosjektet. Dette innebærer samarbeid med forskerne i arbeidet med innhenting av informanter, gjennomføring av barneintervju og drøfting av resultater. Et slikt samarbeid vil gi innsikt og systematisere konkret kunnskap for tilpassing av intervjumetoden til det barnevernsfaglige praksisfeltet.

Hva innebærer så prosjektdeltagelse for den enkelte deltaker?

Deltakerne i gruppen gjennomfører en barnesamtale før opplæringen finner sted. Denne samtalen tas opp på bånd og danner grunnlag for å vurdere effekten av opplæringen (baseline).

Gruppen får samlet opplæring i metoden på til sammen 4 dager.

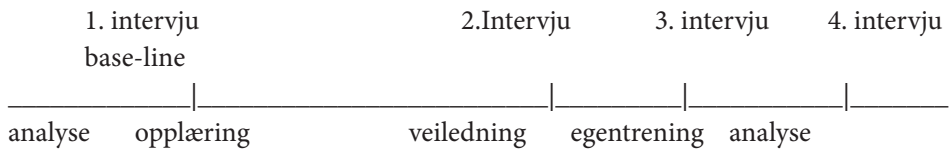
Etter opplæring gjennomfører hver deltaker tre barnesamtaler.

Veiledning vil bli gitt av prosjektlederne under opplæring i gruppe, og individuelt ved gjennomføringen av barneintervju i den første barnesamtalen etter opplæring.

Den tredje barnesamtalen som foretas blir vurdert opp mot den enkelte deltakers baseline (første barnesamtale før opplæring).

Det blir foretatt en avsluttende evaluering med gruppen.

Forskningsdesignet illustreres slik:

Praktisk fremdrift

Opplæring

Opplæringskurset vil strekke seg over til sammen fire dager. Det blir først to dager med ca. en ukes mellomrom, og til slutt to sammenhengende dager. Opplæringen vil bli gjennomført utenom barnevernets lokaler.

Praktiske implikasjoner

Deltakelse i prosjektet innebærer engasjement som influerer på arbeidsdagen på følgende vis:

Å motta veiledning i arbeidstiden

Å skrive løpende refleksjonsnotater (logg)

Å evaluere egne barneintervjuer

Å lese anbefalte fagartikler

Å delta i kollegagrupper (reflekterende team) som gir gjensidig støtte og veiledning underveis i prosjektperioden.

Det problemorienterte og målrettede barneintervjuet som er tatt opp på bånd før opplæringen må sendes til prosjektlederne når de er gjennomført, i så god tid som mulig før opplæringen starter.

Praktisk utstyr:

Deltakerne må disponere båndopptakere

Vi ser frem til oppstart av prosjektet, og håper på et spennende og fruktbart samarbeid med dere!

Vi viser for øvrig til den fullstendige prosjektbeskrivelsen.

Vennlig hilsen

Kari Trøften Gamst og Åse Langballe

Prosjekt «Den vanskelige samtalen».

Jeg har fått forespørsel om å bidra med datamateriale til prosjektet i Den vanskelige samtalen. Jeg samtykker med dette til å delta i prosjektet.

Navn.....

Dato.....

Vedlegg 3

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Kari Trøften Gamst, Måltrostveien 26b, 0786 Oslo

E-mail: kari@gamst.com, tlf. 22145326, mobil xxxxxxxx

Åse Langballe, NKVTS, Kirkeveien 166, 0407 Oslo

E-mail: ase.langballe@uv.uio.no, tlf. 22595505, mobil xxxxxxxx

Oslo, 5. mai 2005

Hei!

Vi heter Åse Langballe og Kari Trøften Gamst. Jobben vår er å finne ut hvordan voksne kan snakke med barn så barna kan få fortelle hvordan de har det. Mange barn opplever ting som er leie og vanskelige, sånn at de trenger å få hjelp fra barnevernet. For at den voksne du møter i barnevernet best mulig skal forstå hvordan du har det og vite hva du synes er best for deg, må de i barnevernet være gode til å snakke med deg, og høre på hva du har å fortelle. Det er nemlig bare du som vet best hvordan det er å være deg. Mange voksne synes ikke det er så lett å snakke med barn, og de må øve seg på å snakke med barna. Vi har jobbet lenge med å lære voksne dette.

Det vi spør deg om nå, er om du vil være med på en undersøkelse om hvordan voksne i barnevernet snakker med barn. Hvis du vil det, må den voksne ta opp det dere snakker om på bånd, og la oss få lov til å høre på det. Ingen andre skal få høre det. Etter at vi har hørt mange samtaler mellom voksne og barn, vil vi skrive en bok om det å snakke med barn og hvordan barn har det. Det er fint om du kan være ett av de barna som snakker med en voksen som skal øve. Det er veldig viktig at du selv bestemmer om du vil være med på dette.

Vennlig hilsen

Kari og Åse

Samtykkeerklæring

Jeg har lest brevet jeg har fått om prosjektet om hvordan voksne kan snakke med barn om hvordan barn har det, som barnevernet skal være med i.

Jeg synes det er i orden at samtalen jeg har med barnevernsarbeideren blir tatt opp på bånd, og at forskerne får høre på det.

.....
Sted og dato

.....
Underskrift

Vedlegg 4

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Kari Trøften Gamst, Måltrostveien 26b, 0786 Oslo

E-mail: kari@gamst.com, tlf. 22145326, mobil xxxxxxxx

Åse Langballe, NKVTS, Kirkeveien 166, 0407 Oslo

E-mail: ase.langballe@uv.uio.no, tlf. 22595505, mobil xxxxxxxx

Oslo, 23. mai 2005

Informasjon om prosjektet: «Den vanskelige samtalen» og erklæring om samtykke.

Vi er to forskere som lenge har forsket på barneintervju for å utarbeide gode metoder for dette. Vi jobber nå med et prosjekt som er knyttet til Universitetet i Oslo som handler om barns oppvekstvilkår.

Vi sender dere informasjon om et prosjekt vi skal gjennomføre i barnevernet i Sagene bydel. Vi ønsker deres samtykke til at barnevernet får snakke med barnet deres i forbindelse med dette prosjektet. Navnet på prosjektet er: iDen vanskelige samtalen. Barneintervjuet som metode i barnevernsfaglig virksomhet.â

Hvorfor er det viktig med kunnskap?

Barn har rett til å bli hørt, og barnevernarbeidere skal snakke med barn. Mange barnevernarbeidere uttrykker behov for å tilegne seg mer kunnskap om kommunikasjon med barn, slik at barnets informasjon kan være med å danne grunnlag for passende hjelpetiltak og støtteordninger.

Hva består undersøkelsen av?

Prosjektet går ut på å lære opp saksbehandlere i barnevernet i gode måter å snakke med barn. I denne forbindelse skal barnevernarbeiderne trene på å snakke med barna de jobber i forhold til. For at de skal få best mulig opplæring, skal de få veiledning og tilbakemelding på samtaler de har med barn. For at dette skal la seg gjennomføre, trenger vi tillatelse til at samtalen med barnet blir tatt opp på bånd og deretter skrevet ut, slik at vi kan studere kommunikasjonen og innholdet i den.

Det er viktig at barnet ditt ønsker å være med på dette frivillig, og at du som forelder føler deg trygg på at barnet kan delta. Samtalen med barnet vil foregå i barnevernet. Vi ønsker å understreke hensynet til personvern og taushetsplikt i forbindelse med bruk av lydbånd. Materialet vil bli behandlet konfidensielt. Barna som er informanter vil være anonyme, og det er ingen opplysninger som vil bli knyttet til navngitte personer. Resultatet fra prosjektet skal kunne ut i artikler i fagtidsskrifter.

Vi legger ved et brev som du kan gi til barnet ditt. Du kan enten lese det for barnet, eller la barnet lese det selv. Vi håper du vil være med å bidra til dette viktige prosjektet. Hvis du ønsker flere opplysninger om prosjektet kan du ringe eller maile oss. Telefonnummer og adresser står øverst på dette brevet.

Vennlig hilsen

Kari Trøften Gamst, spesialpedagog, dr.polit
og Åse Langballe, spesialpedagog, dr.polit

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Samtykkeerklæring

Jeg har fått forespørsel om å la barnet mitt bidra med datamateriale til prosjektet i Den vanskelige samtalen. Jeg har lest og forstått innholdet i informasjonen om deltagelse i undersøkelsen.

.....
Sted og dato

.....
Underskrift

Jeg samtykker/samtykker ikke på vegne av mitt barn til at barnet deltar i prosjektet.

Ja ☐

Nei ☐

Denne samtykkeerklæringen kan leveres til barnevernarbeideren du har kontakt med.

Vedlegg 5

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Intervju: Baseline (suppler gjerne på eget ark)

Egen gjennomført barnesamtale

A: Deg selv

A1: Navn _____ Alder _____

A2: Utdannelse.: _____ Stilling: _____ Utdannelse år: _____

A3: Hvor lenge har du vært ansatt ved dette barnevernkontoret?

A4: Omtrent hvor mange barnesamtaler har du hatt tidligere i ditt arbeid?

0-5 5-10 10-15 15-20 Mer enn 20

A5: Har du hatt opplæring i eller deltatt på kurs i kommunikasjon med barn?

I så fall hvilke?

A6: Hva vektlegger du spesielt metodisk når du foretar barnesamtaler?

Beskriv:

B: Forberedelse til barnesamtalen

Om saken

Saksopplysninger/ informasjon (beskrives anonymt)

B1: Beskriv hva slags opplysninger du hadde eller hentet inn før samtalen, og i tilfelle hva hvem?

Eventuelt tidligere samtale med dette barnet

B2: Har du hatt samtale med dette barnet tidligere?

B3: I tilfelle hvor mange ganger?

B4: Hvor ble samtalen gjennomført?

B5: Når ble den gjennomført?

B6: Hvem var eventuelt til stede?

B7: Gjorde du spesielle fysiske forberedelser (rommet, leker og lignende)?
Beskriv:

C: Barnesamtalen (baseline)

C1: Type samtale:

Kryss av:

Utredningssamtale	☐
Avdekkingsamtale	☐
Oppfølgingssamtale	☐
Støttesamtale	☐

C 2:Barnets kjønn og alder

C3: Hva var målet med samtalen?

C4: Hadde barnet spesielle forutsetninger/problemer som du kjente til?
Beskriv:

C5: Hva slags informasjon ble gitt til pårørende i tillegg til informasjonsskrivene?

C6: Hva slags informasjon ble gitt til barnet i tillegg til informasjonsskrivene?

C7: Hvem ga denne informasjonen?

C8: Når ble den gitt?

C9: Hvordan ble den gitt?

C10: Hvor foregikk samtalen?

C11: Hvordan var rommet egnet?

D: Gjennomføring av barnesamtalen

D1: Hvor lenge varte samtalen?

D2: Hvordan fremkom barnets informasjon (knapp, unnnvikende, fyldig, detaljert, personlig, spontan osv.)?

D3: Hvordan var gjennomføringen?

Svært god God Middels Dårlig Svært dårlig

Begrunn ditt svar:

D4: Hvordan gikk du metodisk frem?

Beskriv:

D5: Oppsto det spesielle problemer i forhold til gjennomføringen?

Beskriv:

D6: I ettertid, kan du tenke deg gjennomføringen på en annen måte?

Hvordan?

E: Egen opplevelse

E1: Beskriv din egen opplevelse av samtalesituasjonen

E2: Hvordan tror du din væremåte og følelser virket inn på situasjonen?

Beskriv med eksempler:

E3: Hvordan tror du barnets væremåte virket inn på deg?

Beskriv med eksempler:

E4: Hvordan tror du barnet opplevde samtalen?

Beskriv med eksempler:

F: Utfallet av samtalen

F1: Hvordan vil du håndtere informasjonen du fikk/ hvordan vil du benytte den?

F2: Hvilken betydning kan denne informasjonen ha for forståelse av barnets situasjon og omsorgsbehov?

F3: Vil du foreta flere samtaler med dette barnet? I så fall, med hvilken hensikt?

G: Andre kommentarer:

Vedlegg 6

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Intervju: Opplæring i barnesamtalen

A: Kurset

A1: Hva tenker du om å delta i dette prosjektet?

A2: Hvilke forventninger har du til den forestående opplæringen?

A3: Hva ønsker du spesifikt å lære?

A4: Hva er dine generelle erfaringer med samtaler med barn?

A5: Hva synes du at du mestrer?

A6: Hva er vanskelig?

Ønsket utviklingsområde? Spesielle behov?

B: Barn som informanter i barneverntjenestens arbeid

B1: Hva er ditt syn på barnesamtalen som metode i barnevernfaglig virksomhet?

B2: Hvordan tenker du at barns omsorgsbehov kan forstås i lys av deres egne opplevelsesbeskrivelser?

B3: Hvordan tanker du at du kan anvende barnets informasjon?

B4: Hvilke etiske refleksjoner har du i forhold til barns medvirkning i barnevernets arbeid?

Vedlegg 7

Sagene bydel

Prosjekt «Den vanskelige barnesamtalen»

Kari Trøften Gamst og Åse langballe, 2005

Prosessnotat

Navn:

Dato:

Refleksjonsnotater

A: Det relasjonelle

A1: Hvordan opplever du deg selv i møtet med barnet?

A2: Hvilke følelser oppstår?

A3: Hva gjør disse følelsene med deg?

A4: Hvordan kan bevissthet om dine følelser bringe deg videre i arbeidet med barnesamtalen?

B: Det innholdsmessige

B1: har samtalen preg av dialog eller monolog ?

B2: I hvilken grad uttrykker barnet seg i fri fortellings form?

B3: Blir alle lagene i barnets fortelling uttildypet?

B4: Hvordan får barnet mulighet til å minnes og gjenkalle sin fortelling?

B5: Hva slags støtte får barnet til å fortelle?

B6: Hvordan blir barnets perspektiv fulgt opp under samtalen som helhet?

C: Det samtalemotodiske

C1: Hva mestrer du bra?

C2: Hva kan være alternative fremgangsmåter?

C3: Hva er dine mål for forbedring?

C4: Hvordan kan du nå dette/ disse målene? Hva slags hjelp kan du trenge?

C5: Andre refleksjoner?

Vedlegg 8

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Forskningsprosjektet «Barnesamtalen som metode i barnevernsfaglig virksomhet»
Prosjektledere Åse Langballe, NKVTS og Kari Trøften Gamst, RVTS.

Barnevernet, Sagene bydel
2005–2006

Devaluering I, 28.11.06

Dette evalueringsskjemaet inneholder spørsmål om følgende områder innen prosjektet:

1. Evaluering av opplæringen
2. Deltakelse i prosjektet
3. Barnesamtalens anvendbarhet; praktiske konsekvenser for arbeidet
4. Vurdering av innholdet i den dialogiske samtalemetoden

Evalueringsspørsmålene innebærer både informasjon på vurderingsskalaer og kvalitativ informasjon i form av utdypende kommentarer. Anonym besvarelse.

1: Evaluering av opplæringen

Din vurdering av opplæringen i sin helhet. På en skala fra 1-5, er 1 best. Kryss av.

1 2 3 4 5

A: Faglig innhold

Din vurdering av opplæringens spesifikke områder:

Hva synes du om innholdet i teoriformidlingen?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Hvilket utbytte fikk du av arbeid med egenanalyse av baseline?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Hvilket utbytte fikk du av deltagelse i rollespill?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Hvilket utbytte hadde du av veiledning/tilbakemelding på den andre samtalen?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

B: Pedagogisk gjennomføring

Hvordan har teoriformidlingen (undervisning) vært?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Hvordan har gruppearbeid fungert?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Hvordan har du blitt ivaretatt ved tilbakemelding av egen barnesamtale i gruppearbeid og plenum?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Hva synes du om at opplæringsprosessen er blitt til underveis?

1 2 3 4 5

Kommentarer:

Er det noe ved opplæringen du vil ha annerledes?

Beskriv:

2: Deltakelse i forskningsprosjektet

A: Innvirkning

I hvilken grad har deltakelse i prosjektet innvirket på din arbeidsplass generelt?

Svært mye	Mye	Middels	Lite	Svært lite
-----------	-----	---------	------	------------

Begrunn:

B: Informasjon

Hvordan er du fornøyd med informasjon om prosjektet *fra prosjektledelsen*?

Svært fornøyd	Godt fornøyd	Fornøyd	Lite fornøyd	Ikke fornøyd
------------------	-----------------	---------	-----------------	-----------------

Begrunn:

Hvordan er du fornøyd med informasjonen som er gitt av din ledelse på kontoret?

Svært fornøyd	Godt fornøyd	Fornøyd	Lite fornøyd	Ikke fornøyd
------------------	-----------------	---------	-----------------	-----------------

Begrunn:

C: Støtte

I hvilken grad har du opplevd å få støtte fra:

Prosjektledelsen?

Svært mye	Mye	Middela	Lite	Svært lite
-----------	-----	---------	------	------------

Begrunn:

Kontorets ledelse?

Svært mye	Mye	Middela	Lite	Svært lite
-----------	-----	---------	------	------------

Kollegaer?

Svært mye	Mye	Middela	Lite	Svært lite
-----------	-----	---------	------	------------

Begrunn:

D: Kompetenz

I hvilken grad synes du at du har hatt kompetanse til å påta de oppgavene prosjektet har pålagt deg?

I høy grad I god grad Middels Lite Svært lite

Begrunn:

E: Tid

I hvilken grad har det blitt avsatt tid til å gjennomføre oppgavene prosjektet har pålagt deg?

I svært god grad	I god grad	Middels	I liten grad	I svært liten grad
---------------------	------------	---------	--------------	-----------------------

Begrunn:

3: Barnesamtalens anvendbarhet; praktiske konsekvenser for arbeidet

I hvilken grad kommer barnesamtalen som metode til å innvirke på din fremtidige arbeidspraksis?

I svært god grad	I god grad	Middels	I liten grad	I svært liten grad
---------------------	------------	---------	--------------	-----------------------

Begrunn:

I hvilken sammenheng har barnesamtalen særlig nytteverdi? Sett kryss.

Utredning/avdekking	Oppfølging/støtte	Annet
---------------------	-------------------	-------

Beskriv:

På hvilke måter kan barnas opplevelsesbeskrivelser påvirke den aktuelle barnevern-saken?

4: Din vurdering av den dialogiske samtalemetoden

Tanker om metoden slik du har oppfattet den og erfart den til nå.

Hvordan vektlegger du fasene og kriterienes betydning?

A: FaseorganiseringFase 1: Forberedende fase

Hvordan vektlegger du denne fasen i barnesamtalen?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium A: Informasjon om barnet

Hvordan vektlegger du dette kriteriets betydning?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium B: Informasjon om saken

Hvordan vektlegger du dette kriteriets betydning?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium C: Veiledning til den som følger barnet/forbereder barnet for samtalen

Hvordan vektlegger du dette kriteriets betydning?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium D: Egen forberedelse

Hvordan vektlegger du dette kriteriets betydning?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen?

Beskriv og begrunn dette:

Fase 2: Kontaktetablering

Hvordan vektlegger du denne fasen?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium A: Presentasjon av barn og voksen (ved første samtale)

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium B: Innføring av nøytrale temaer i barnets liv

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium C: Vektlegging av fri fortelling om handling/kontekst/opplevelser

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen? Eller endringer?

Begrunn og beskriv dette:

Fase 3: Innledende prosedyrer

Hvordan vektlegger du denne fasen?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium A: Gi oversikt og struktur

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium B: Avklaring av den voksnes rolle (ved første samtale)

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium C: Alminneliggjøring

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium D: Avklaring av grunnleggende regler

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium E: Oppfordring til å snakke sant

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen? Endringer?

Begrunn og beskriv:

Fase 4: Introduksjon til tema

Hvordan vektlegger du denne fasen?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium A: Kontekstinnføring

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium B: Barnet som betydningsfull informant

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen? Endringer?
Begrunn og beskriv:

Fase 5: Fri fortelling

Hvordan vektlegger du denne fasen?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium A: Bekrefter barnets tema

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium B: Inviterer til ekspansjon av temaet

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium C: Oppsummerer barnets tema

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium D: Gir barnet pauser

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen? Endringer?
Begrunn og beskriv:

Fase 6. Sonderende fase

Hvordan vektlegger du denne fasen?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium A: Utdype barnets fortelling innen handling/kontekst/følelser

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium B: Innføre nye temaer innen handling/kontekst/følelser

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium C: Oppklare utydeligheter/selvmodsigelser

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium D: Oppklare misforståelser

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen? Endringer?

Begrunn og beskriv:

Fase 7: Avslutning

Hvordan vektlegger du denne fasen?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium A: Oppsummering av samtalen

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunnelse:

Kriterium B: Avklaring av videreføring av informasjon av betydning

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium C: Informasjon om videre saksbehandling

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

1

Kriterium D: Forberedelse til neste gjøremål

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Kriterium E: Det tas farvel

Hvordan vektlegger du dette kriteriet?

Svært mye Mye Lite Svært lite

Begrunnelse:

Har du forslag til andre kriterier i denne fasen? Endringer?

Beskriv og begrunn:

Hva er din helhetlige vurdering av faseorganiseringen?

Svært bra Bra Middels bra Dårlig

Begrunn:

B: RammefaktorerFysisk tilrettelegging*Rommets innredning*

Hvordan vektlegger du dette?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunn:

Posisjon/plassering

Hvordan vektlegger du dette?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunn:

Hjelpemidler

Hvordan vektlegger du dette?

Svært mye	Mye	Lite	Svært lite
-----------	-----	------	------------

Begrunn:

Forslag til annet av betydning for hele metoden?

Beskriv:

Vedlegg 9

Prosjektet «Den vanskelige samtalen»

Gamst & Langballe 2005

Oppsummeringsseminar

Jeløya, 4. og 5. februar, 2008.

Deltakere:

Referenter:

Gruppearbeid:

To hovedområder:

Barnas behov og de voksnes holdninger.

Metodespesifikt innhold

Gruppe I: Anvendelse av metoden

Gjøre rede for hensikten med metoden brukt i barnevernet. Hva er etiske dilemmaer? Begrunn bruken av metoden (innad og utad) i et syn på total ivaretagelse av barnet; før -, under-, og etter samtalen med barnet. Få frem forhold som er viktige å ta hensyn til i akutte samtaler, utrednings-/avdekkingsamtaler, oppfølgingssamtaler og informasjonsgivende samtaler. Gi gode og beskrivende eksempler.

Gruppe II: Tilpassing av fasene, og fasenes innhold (spørreform og temautvikling)

Ved gjennomgang av de syv fasenes kriterier, hva er gjennomgående kriterier for alle typer samtaler? Hva kan suppleres og hva kan elimineres i henholdsvis:

Akutte samtaler

Utrednings-/avdekkingsamtaler

Oppfølgingssamtaler

Informasjonsgivende samtaler

Hvordan kan vi få frem det spesifikke for de ulike samtalenes mål på en forståelig måte?

Begrunn og gi gode eksempler på formuleringer.

«Den vanskelige samtalen» er et samarbeidsprosjekt mellom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-Ø) og Barne- og ungdomsavdelingen i Bydel Sagene, Oslo.

Intensjonen med studien har vært å fremskaffe forskningsbasert kunnskap om metodikk for barnesamtaler i barnevernet, og hensiktsmessig implementering av denne kunnskapen.

Rapporten peker på både relasjonelle og strukturelle aspekter som bør inngå i dialogisk samtalemetodikk for barneverntjenesten. Den understreker også den vesentlige betydningen samtaler med barn har i barnevernarbeid. Videre vektlegges betydningen av vedvarende opplæring.

Prosjektet er en del av forskningsprogrammet Oppvekstvilkår, problematferd og inkludering (OPI) ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP), Universitetet i Oslo. Dette samarbeidet har hatt som mål å knytte forskning og praksis sammen.

Kirkeveien 166 (bygning 48)
N-0407 Oslo
Tlf: +47 22 59 55 00
Faks: +47 22 59 55 01
E-post: postmottak@nkvts.unirand.no

ISBN 978-82-8122-032-4 (trykt)
ISBN 978-82-8122-033-1 (PDF)
ISSN 0809-9103